

România literară

SALA DE
LECTURA

Apare săptăminal
sub egida
Uniunii Scriitorilor

Editată de Fundația
România literară
cu sprijinul Fundației
Anonimul

31 martie - 6 aprilie 2004
(Anul XXXVII)

12

Reamintim: Miercuri, 31 martie, ora 19, la Clubul Prometheus, Piața Națiunile Unite 3-5
vor avea loc

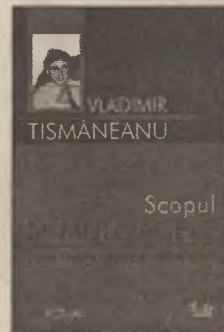
“Întîlnirile României literare”

În dezbateri:

SCOPUL ȘI MIJLOACELE

Eseuri despre ideologie, tiranie și mit

- o carte de VLADIMIR TISMĂNEANU -

Cu participarea autorului

■ inedit

*Amintiri
regăsite*

de

Gh. Gh.

Mârzescu

paginile

16

17

■ aniversare

150 de ani de
la nașterea lui

Alexandru

Macedonski

pagina

20

■ document

O scrisoare
inedită a lui
Lucian Blaga -
un comentariu de
Mihai Sorin
Rădulescu

pagina

21

EDITORIAL de Nicolae Manolescu

Sportul ca divertisment

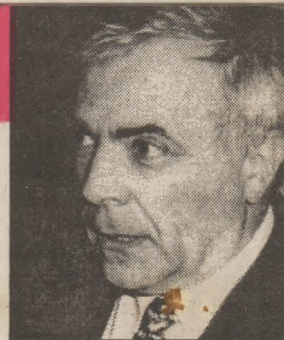

Foto: Ion Cucu

NTR-UNUL din articolele sale din *L'Espresso*, publicate în două volume, ambele traduse și la noi (*Minunile Sfântului Baudolino* și *Pliculețul Minervei*, Editura Humanitas), Umberto Eco spunea că, dacă este normal să te duci pe stadion la un meci de fotbal ori să-l privești la televizor, ține de perversiune să discuți la nesfârșit ce au scris ziarele despre un meci pe care nici măcar nu l-ai văzut. Mă aflu de două ori în dezacord cu autorul *Operei deschise* (sau, pentru fanii lui de dată mai recentă, al *Numelui tradafirului*). O dată, fiindcă mi se pare că a discuta despre fotbal este la fel de legitim ca a discuta despre o carte. Nu împărtășesc convingerea lui C. Noica despre critică: ea nu este un act de alexandrinism cultural. Un meci de fotbal sau o carte ne oferă, în planuri intelectuale diferite, dar nu incompatibile, spectacole care există deopotrivă *in sine* și *pentru noi*, spectatorii. Fără o minimă hermeneutică, obiectul acestor spectacole ar fi efemer sau fad. Un procent din drepturile lor la perenitate le revine din comentariile cărora le dau naștere. În al doilea rând, mă aflu în dezacord cu Umberto Eco și pentru că nu cred că problema actuală - în epoca mass-media - este abuzul de discuții pe teme fotbalistice (și, mai în general, sportive) ori de altă natură. Problema este una exact contrarie: și anume că, treptat, televiziunile ori ziarele de specialitate au înlocuit obiectul firesc al comentariilor cu un altul, presupus a le aduce un *rating* superior. Nu despre ce se întâmplă pe teren e vorba de obicei în articolele din ziare, în emisiunile de știri sau în *talk-show*-urile pe teme sportive, ci despre cu totul altceva, nu fără legătură cu sportul, dar, oricum am lua-o, avînd un caracter extrasportiv. Este fenomenul negativ cel mai alarmant pentru mine, spectator înrăit, care a iubit ani buni atmosfera stadioanelor și a sălilor de sport și pe care le-a abandonat nemaisuportînd golănia tribunelor, prefacerea încurajărilor în injurături și a lozincilor sportive în slogane triviale sau rasiste.

E destul să urmărim o emisiune oarecare de

sport sau să răsfoim gazetele ca să remarcăm că protagoniștii acestora nu sînt sportivii înșiși, oamenii de pe teren, ci personaje din anturajul lor, patroni de club, sponsori, funcționari ai federațiilor, proprietari de jucători (era să zic: de sclavi) (mă rog, procuratori, cum li se spune, probabil fără legătură cu Pilat, procuratorul Iudeii din vremea lui Christos). Îi vedem mult mai des pe ecran ori în pagini pe frații Becali și pe Dinel Staicu decît pe fotbaliști și antrenori. Ei sînt protagoniștii spectacolelor de presă. Ei le iau fața, cum se spune, sportivilor, chiar dacă se pricepe la fotbal cam cît mă pricepe eu la creșterea oilor sau la activitățile miliției de pe vremuri.

Dar chiar cînd protagoniștii sînt sportivii, ceea ce aflăm despre ei nu este ce au făcut (cum, de ce etc.) pe teren, ci cu ce femei, respectiv bărbați, și-au petrecut vacanța, cîte camere are vila închiriată de club și ce sume de bani primesc din contractele de la club ori din reclamă. Dar pe mine Adrian Mutu nu mă interesează deloc ca iubitor de femei ori de literatură, mai ales cînd îi încurcă pe poeți între ei. Mă interesează ca posesor al unui șut imparabil sau al unui dribling care îi umilește pe fundașii adversi. Vreau să știu de ce ratează în situații simple sau de ce nu joacă titular într-un meci. Restul e treaba lui, nu a mea.

În sfîrșit, cînd mă uit la un *talk-show* sportiv ori citesc ziarul, vreau să fiu informat despre sport, în mod obiectiv și complet, nu să fiu distrat de un spectacol de divertisment. *Procesul etapei* a devenit, de cînd îl face Călinescu la Pro-tv, un fel de *Vacanța mare* cu Dragomir în loc de Garcea și cu picioarele unor june (frumoase, de altminteri) în fundalul scenei. Dacă mă pasionează Garcea, mă uit la *Vacanța mare*. Dacă mă uit la *Procesul etapei*, e fiindcă mă interesează fotbalul. Și nu accept să fiu înșelat în așteptările mele de iubitor al sportului.

Ca lui Fontenelle pluralitatea lumilor, mie îmi place pluralitatea sportului privit și comentat de mai mulți. De aceea nu pot cădea de acord cu Umberto Eco. Dar aș vrea ca aceste comentarii să se refere la ce se petrece pe teren, nu în afara lui. ■

ARTEA lui Vladimir Tismăneanu este divizată în șapte capitole, premerse de o introducere și urmate de-un epilog. Structura „romanescă” este astfel evidențiată de la bun început. Explicativă și, atât cât o îngăduie un tratat științific, personalizată, *Introducerea*, purtând titlul *Why a History of Romanian Communism* — „De ce o istorie a comunismului românesc?” — oferă motivația scrierii, pentru publicul occidental, a unei istorii plină de „zgomotul și furia” unor personaje a căror energie satanică a modificat destinul unei țări: „Am scris la această carte mai bine de-un sfert de veac — cu alte cuvinte, jumătate din viața mea. Pe când eram încă în România, am fost mai întâi obsedat, în anii '70, de episoadele misterioase ale istoriei comuniste și fascinat de neștiutele, întunecatele rivalități din sânul elitei comuniste românești, intenționat ascunse și distorsionate în auto-flatanta, veșnic schimbătoare și imprevizibilă linie a partidului. Am avut nenumărate și lungi convorbiri cu rude ale mele (multe dintre ele supraviețuitoare ale perioadei de clandestinitate a partidului) și cu prietenii lor despre istoria comunismului intern și internațional.

Am crescut într-o familie pentru care Războiul Civil Spaniol, saga lumii comuniste, ascensiunea nazismului, procesele-mascaradă și epurările de la Moscova, pactul Molotov-Ribbentrop, Cominternul, Cominformul, excomunicarea lui Tito, liderul Partidului Comunist Iugoslav, moartea lui Stalin, în martie 1953, denunțarea de către Hrușciov, în 1956, a «cultului personalității», revoluția maghiară și multe alte capitole din istoria secolului al douăzecilea și a leninismului internaționalist constituiau amintiri personale. Mi-am de-

contrafort

de Mircea Mihăieș

Demonii (II)

marat cercetările fără să-mi dau seama de acest lucru și mi-am adunat informațiile mai degrabă ca pe un hobby naiv, decât ca pe-un proiect serios și, în condițiile date, cu accente de răzvrătire. Mai târziu, după ce m-am stabilit în Occident, am ajuns la concluzia că scrierea unei istorii politice a comunismului românesc era atât o nevoie ce ținea de preocupările mele științifice, cât și una personală: s-a întâmplat să fiu unul dintre pușinii care auziseră mărturisirile veteranilor vechii gărzi a Partidului Comunist Român, concentrându-mi multă vreme interesul intelectual asupra aventurii politice descrise de Arthur Koestler în sintagma „Zeul care a dat greș».”

E limpede, așadar, că Vladimir Tismăneanu își concepe demersul pe un dublu palier: o arheologie fundamentată științific a unor informații inițiale ce aveau un caracter personal (într-un alt loc, o numea „arheologia terorii”), și o interpretare cât se poate de obiectivă a sensurilor politice născute de acele evenimente. Structura cronologică a expunerii nu trebuie să inducă în eroare: autorul nu-și propune o istorie factologică a comunismului românesc (deși, pe de altă parte, *Stalinism for All Seasons* este cea mai complexă și sistematică expunere atât a dedesubturilor, cât și a contextului internațional ce-a creat și apoi a favorizat răspândirea molimei). Intențiile sale sunt cât se poate de lim-

pede prezentate: cartea „oferă o interpretare politică a principalelor curente, căi, strategii și tactici care au oferit comunismului românesc trăsăturile distinctive și subliniază interacțiunea dintre comuniștii români și semenii lor din «lagărul socialist» și din lumea comunistă ca un întreg.»

Astfel de precizări metodologice sunt binevenite, pentru că ele explică de ce Vladimir Tismăneanu abandonează frecvent firul narativ al poveștii sale cu demoni „dâmbovițeni”, pentru a face incursiuni în istoria comunismului sovietic, sursa și punctul de referință, din prima până în ultima clipă, a bolșevismului românesc. Analizele istorice comparative sunt punctul forte al autorului, un extraordinar cunoscător al metamorfozelor istorice și politice ale Europei de Răsărit și Centrale. Biografiile politice și culturale ale protagoniștilor alcătuiesc celălalt pilon nu doar de susținere, ci și de fascinație, al cărții lui Vladimir Tismăneanu.

Stalinism for All Seasons nu e „o carte despre leninism văzut ca o tehnică politică de modernizare, ci, dimpotrivă, un studiu al funcționării culturii politice bazate pe frică, suspiciune, legitimitate îndoielnică, internaționalism dubios, manipularea populistă a simbolurilor naționale, personalizare arogantă a puterii și mania persecuției. Spun povestea unui grup de oameni care au ajuns la putere în primul rând ca agenți

ai unei puteri străine, reușind să se prezinte în apăratori ai autonomiei față de centrul imperial.” Premise, așadar, cât se poate de limpezi. La o privire de sus, tragedia politică și socială trăită de țările aflate sub dominație sovietică nu e decât o variantă a revărsărilor de cruzime și dejecție morală descrise de Dostoievski în marele său roman *Demonii*.

Comunismul românesc, în varianta lui Vladimir Tismăneanu, este mai ales o poveste cu și despre oameni. Despre un anumit tip de oameni. Nu e o exagerare să vedem în multe din aceste figuri — ca și în semenii lor din comunismul internațional — variante aduse la zi ale lui Stavroghin, cel care aderase la o „societate secretă de indivizi cu înclinații de bestialitate” („senzuală”, în cazul eroului dostoievskian, a „puterii”, la corifeii bolșevismului.) Paralela nu se oprește aici. Comunismul a avut un prestigiu straniu, o capacitate de seducție ce transcende obșnuitul. Fascinația de tip romantic și mortuar, iraționalismul aderării la o sectă, de sinucigași și uci-gași în același timp, explică vitalitatea acestei doctrine care continuă să tulbure mințile multor indivizi chiar și în ziua de azi.

„Natura conspirațională” și „revoluționarismul militant” al comuniștilor din România nu sunt, însă, tocmai elemente de recuzită romantică. Dincolo de ideile profesate, comunismul a

fost o luptă bestială pentru putere, și nimic mai mult. Nu generozitate și avânt spiritual umanist găsim la protagoniștii experimentului comunist, ci lăcomie, ură, fanatism, schizofrenie și-o imensă rapacitate. Aceste caracteristici s-au manifestat pretutindeni, dar în România ele au depășit cotele maldivului. Inexistența unei veritabile contraponderi liberale face din ele o mișcare compactă, liniară, incapabilă de reformă, plasată, de la început până la sfârșit, sub semnul stalinismului impenitent.

Condițiile specifice ale dezvoltării comunismului românesc (o activitate de subterană, la începuturi, aservită până în cele mai mici detalii politicii expansioniste sovietice, luptele fratricide și facționiste, apoi, urmate de o restalinizare puternică, sub Dej și Ceaușescu) explică, până la un punct, misterul supraviețuirii radicalismului represiv ce-a marcat activitatea Partidului Comunist Român de la crearea sa, în 1921, până la prăbușirea din 1989. Dar misterul, în întregimea sa, persistă. Cum a fost posibil ca „o sectă leninistă marginală, alcătuită din vreo mie de oameni” să devină, aproape peste noapte, un partid de masă care s-a menținut la putere uzând de aceleași și aceleași tozinci ale unui marxism-leninism contondent, combinate când cu un internaționalism găunos, când cu naționalism deșănțat? Simpla invocare a ocupației sovietice nu motivează demența la care se ajunsese în anii '80, adică mult după retragerea tancurilor lui Hrușciov din România. Dictaturile lui Dej și Ceaușescu au fost, fără îndoială, nemiloase, dar ele n-ar fi fost posibile fără pactizarea navalnică a unei mari părți a populației. Or, când demonizarea se produce cu acordul victimelor, e limpede că bolșevismul românesc nu putea sfârși decât așa cum a sfârșit Stavroghin: sinucigându-se. ■

România literară

Director: Nicolae Manolescu

Revistă editată
cu sprijinul
Fundației
ANONIMUL

Redacția:
GABRIEL DIMISIANU - director adjunct
ALEX. ȘTEFĂNESCU - redactor-șef
TUDOREL URIAN - secretar general de redacție
ADRIANA BITTEL, CONSTANȚA BUZEA,
MARINA CONSTANTINESCU, MIHAI MINCULESCU.

Redactori asociați: IOANA PÂRVULESCU,
CRISTIAN TEODORESCU, EUGENIA VODĂ.

Corectură: CONSTANȚA BUZEA (pag. 2, 3, 7, 8, 9, 18, 19, 30),
SIMONA GALAȚCHI (pag. 1, 21, 22, 23, 25, 26, 27, 28),
ECATERINA IONESCU (pag. 15, 16, 17, 20, 24, 29, 31, 32),
NINA PRUTEANU (pag. 4, 5, 6, 10, 11, 12, 13, 14).

Grafică: MIHAELA ȘCHIOPU.

Tema numărului: *Bucureștii Ioanei Pârvulescu*

Tehnoredactare computerizată: IONELA STANCIU, OANA MATEI, VLAD TRACIU.

Introducere texte: GEORGETA GHEORGHIU.

Administrația: Fundația „România literară”, Calea Victoriei 133, sector 1, cod 71102, București, Of. poștal 33, c.p. 50, cod 71341. Cont în lei: B.R.D.-GSG, sucursala Aviației,

SV13759804450. Cont în valută: B.R.D.-GSG, sucursala Aviației, SV11989444450 (USD) și SV11920914450 (EUR).

Corneliu Ionescu (director administrativ), Mirona Laudă (economist principal), Gheorghe Vlădan (difuzare, tel. 212.79.81).

Secretariat: Sofia Vlădan.

Correspondenți din străinătate: Rodica Binder (Germania), Gabriela Melinescu (Suedia), Libuše Valentová (Cehia).

e-mail: romlit@romlit.ro http://www.romlit.ro

Revista „România literară” este editată de Fundația „România literară” cu sprijin de la Fundația „Anonimul”, Uniunea Scriitorilor din România, Ministerul Culturii și Cultelor, Banca Română pentru Dezvoltare.

Conform prevederilor Statutului, Uniunea Scriitorilor din România nu este responsabilă pentru politica editorială a publicației și nici pentru conținutul materialelor publicate.

SE VOR împlini în curând cincizeci de ani de când citesc. Cincizeci de ani! Sună straniu. Parcă ar fi vorba de o perioadă istorică, nu biografică. Și totuși, acesta este adevărul aritmetic. A trecut o jumătate de veac de când parcurg cu privirea, de la stânga la dreapta, rând după rând, texte tipărite, scrise de mână, dactilografiate sau desenate de fascicolul de electroni pe monitorul computerului. Și aceasta zilnic. Poate au existat și zile când, bolnav fiind, n-am citit nimic, dar nu mi le amintesc.

În schimb, am clară în minte emoția pe care am trăit-o într-o zi din toamna lui 1954, într-o clasă cu ferestre mari a unei școli din Suceava, când am descoperit că pronunțând repede, fără pauză între ele, sunetele *o* și *i*, rostesc de fapt cuvântul *oi*. Descoperirea am făcut-o sub îndrumarea învățătoarei, care folosea o metodă pedagogică străveche, dar eficace, de pe vremea cărților de citire ale lui Ion Creangă. Mi s-a părut, atunci, că am primit în dar o jucărie ingenioasă, iar în săptămânile care au urmat n-am făcut decât să mă joc cu ea cu nesăț, descompunând eu însumi diverse cuvinte în sunetele componente (nu le spuneam pe atunci *foneme!*) și recompunându-le plin de încântare.

Acasă am fost sărbătorit ca un erou de mama și de tata (spre gelozia fraților mei mai mici, care nu erau în măsură să înțeleagă ce ispravă făcusem). Înainte, tata avea obiceiul să-mi citească povești, cu glas tare, din cărți de Creangă și Is-

pirescu, de Andersen și frații Grimm. În săptămânile care au urmat după revelația cu *o* și *i* am luat eu însumi acele cărți și m-am aventurat în cuprinsul lor ca într-o junglă de semne cu care nu eram încă deplin familiarizat, dar prin ale căror hățuri am reușit totuși să-mi fac drum. Foarte repede am ajuns să nu mai silabisesc, să citesc fiecare cuvânt dintr-odată, ca o siglă ușor de recunoscut. Ulterior m-am obișnuit să iau instantaneul unor fraze întregi.

AȘA A ÎNCEPUT cariera mea de cititor. Am citit, de atunci, timp de aproximativ optsprezece mii de zile, în cele mai diferite situații. Ca să le evoc pe toate, ar trebui să-mi reconstitui viața integral (ceea ce ar fi plictisitor). Dar pot să enumăr categoriile de situații. Am citit la masa de lucru, aplecat asupra cărții, astfel așezat încât lumina să-mi cadă din stânga, urmând un sfat de demult al mamei, dar și așezat la întâmplare, cu propria mea umbră proiectată asupra paginilor. Am citit în pat (în copilărie, uneori, noaptea, la lumina lanternei, sub plapumă, pentru că trebuia să dau impresia că dorm demult). Am citit întins pe spate, în iarbă, ignorând chemarea imperativă a vieții – soarele strălucitor, trilurile păsărilor,

Despre citit

zborul grațios-stângaci al fluturilor – și lăsându-mă absorbit de lumea imaginată a literaturii. Am citit în tren, în avion, în mașină (când nu eram eu la volan). Am citit în săli de așteptare, în camere de hotel, pe bănci din parc, în dormitoarele cazone din unitățile militare unde am făcut stagiul militar și apoi diverse concentrări. Am citit pe patul de spital. Am citit mâncând, am citit stând lungit în cada de baie, am citit și în momente despre care nu se vorbește în public. Am citit în săli de clasă și amfiteatre studențești, am citit în redacții (nu numai tipărituri, ci și mii de manuscrise), am citit în biblioteci.

IN CASA părintească a existat întotdeauna o bibliotecă, datorită împrejurării că tata avea un cult pentru cărți. Apoi, trecând anii și așezându-mă la casa mea, mi-am alcătuit o bibliotecă proprie, aflată de la început și până în prezent în continuă expansiune. Cu greu îi țin sub control tendința de a se extinde în toate ungherele locuinței.

Am ajuns la o adevărată dexteritate în manevrarea cărții ca obiect. Când stau în pat, țin volumul în mâna stângă și dau foaie după foaie cu aceeași mână, fără să mai apelez la dreapta, pe care îmi sprijin capul. Cărțile care se dezmembrează le repar cu îndemănare, prin coasere sau lipire, iar pentru reconstituirea filelor rupte folosesc bandă adezivă transparentă. Mă înțeleg foarte bine și cu textul care se derulează pe ecranul calculatorului, nu fac deloc o dramă din concurența dintre carte și computer. Textul rămâne text, chiar și scris pe nisip.

Am citit, aproape tot ce-am citit, în limba română, dar am parcurs și cărți scrise în franceză (una, de André Frossard, am și tradus-o), engleză, italiană, rusă. M-a interesat înainte de toate literatura (cu toate genurile ei: poezie, proză, teatru, critică și istorie literară), ceea ce nu înseamnă că n-am deschis (uneori pentru a le studia cu atenție) și lucrări de filosofie, istorie, paleontologie, geografie, astronomie, fizică, matematică, chimie, botanică, biologie, medicină, economie, politologie etc.

Față de literatura propriuzisă, am avut de-a lungul tim-

pului două atitudini. Prima a fost aceea a unui cititor ingenuu și pasionat, care se lăsa transportat în lumea fictivă a literaturii. În adolescență am citit astfel sute de cărți, cu o atât de mare intensitate a trăirii, încât la sfârșitul lecturii mă smulgeam parcă dintre-un vis frumos și arătam celor din jur o față răvășită și confuză, de om inaderent la realitate. Realitatea mi se părea mai ștearsă și mai inconsistentă decât realitatea din cărți. Am simțit chiar la un moment dat că îmi pierd mințile, că nu mai pot să stabilesc dacă trăiesc în spațiul cărților lui Jack London și Jules Verne și iau cunoștință, dintr-o carte proastă, de proza vieții de fiecare zi din România lui Gheorghe Gheorghiu-Dej sau dacă, dimpotrivă, trăiesc în această țară, iar Colț Alb și căpitanul Nemo sunt numai niște ficțiuni. O confuzie asemănătoare de planuri făceam între pădurile din jurul Sucevei („fiind băiet, păduri cutreieram...”) și cele din poeziile lui Eminescu. Noroc că tot în acea perioadă am citit povestea lui don Quijote, personaj pe care Cervantes îl ridiculizează, nu îl idealizează, cum au făcut comentatorii de mai târziu, și m-am trezit brusc, înspăimântat la gândul că aș putea deveni și eu un caraghios. Teama de ridicol – ca tratament psihiatric!

Cam zece ani din cei cincizeci am citit în acest mod naiv. Am trecut apoi la alt tip de lectură – conștând în examinarea mecanismului prin care autorul îl emoționează – sau încearcă să-l emoționeze – pe cititor. Împrejurările în care am făcut primul pas în această direcție mi le amintesc, de asemenea, cu claritate. Eram elev de liceu și mi-a căzut în mână o carte cu studii critice de Ibrăileanu, cele mai multe despre poezia lui Eminescu. Poezia lui Eminescu o cunoșteam bine, fiindcă o *trăisem*, mă lăsasem adeseori transportat de ea; făcea parte nu numai din reveriile mele, ci și din identitatea mea. Totuși, niciodată nu o analizasem. Mă aflam în situația celui care se droghează, dar nu cunoaște formula chimică a drogului și nici modul cum acesta își exercită efectul asupra vieții lui psihice. În mod spectaculos, Ibrăileanu *explica* metodele subtile folosite de Eminescu pentru seducerea cititorului. Le explica di-

dactic, scriind pe o tablă imaginată citate și analizându-le cu o uimitoare (pentru mine, atunci) sagacitate.

ACEASTĂ descoperire nu a însemnat din punctul meu de vedere o demitizare a literaturii și nu a reprezentat o pierdere. Lectura unui text în cunoștință de cauză m-a pasionat la fel de mult ca și lectura ingenuă. La facultate (la București, între 1965-1970) Nicolae Manolescu, cu modul său decis de a distinge valoarea estetică de alte valori ale unui text, m-a învățat să citesc literatura ca literatură, ceea ce venea în continuarea lecției primite de la Ibrăileanu. Apoi, după ce am început să scriu critică literară, modul meu de a citi s-a profesionalizat.

În prezent, ca să fiu sincer, citesc simultan în două moduri: naiv și lucid, liber și constrâns de disciplina profesiei, entuziast și sceptic. Îmi închipui foarte bine cum sună poezia lui Nichita Stănescu pentru un neinițiat chiar în timp ce o citesc ca un inițiat.

Acuitatea vederii mi-a scăzut considerabil, nu mai văd să citesc fără ochelari. Dar nu regret că am citit mii de mii de pagini. O singură greșeală am făcut, cred, de-a lungul timpului. Am citit disproporționat de multă literatură scrisă de autori români contemporani. M-am scufundat până peste cap în maculatura epocii ca să caut texte valoroase, când texte valoroase deja selectate, din toată literatura lumii (inclusiv din literatura română), aveam la îndemână chiar în biblioteca mea. Nu trebuia decât să întind mâna și să iau din raft o capodoperă, dar eu preferam să parcurg cu creionul în mână manuscrise sosite prin poșta de la necunoscuți sau cărți mediocre pe care urma să le recenz. Mă consolez cu gândul că și în această literatură predominant proastă s-a reflectat ceva din splendoarea marii literaturi (așa cum în gara pierdută undeva în stepă din romanul *O zi mai lungă decât veacul* de Cinghiz Aitmatov trenurile pline de ostași cu steaguri sau de răniți aduc un eșantion din istoria lumii).

DACĂ ar fi să o iau de la început, dacă timpul s-ar întoarce și am fi din nou în 1954, opțiunea mea ar fi tot cititul. Aș citi însă mai multe cărți bune. Și aș avea grijă ca lumina să-mi cadă întotdeauna cum trebuie pe paginile cărții, ca să-mi menajez vederea și să pot citi până la adânci bătrâneți.

Alex. Ștefănescu
România literară 3

Desen de LINU

lecturi la zi

de Marius Chivu

Cărțile despre care scriu săptămâna aceasta pare că s-au așteptat una pe alta. Le-am primit pe rând și când am intrat, absolut întâmplător, și în posesia celei de-a treia, mi-am dat seama că trebuie să scriu neapărat despre ele și, mai ales, împreună. Deși sunt foarte diferite, toate trei produc aceeași impresie și vorbesc, în fond, despre același lucru.

Eleganța discreției

ANCA PEDVIS nu este un nume tocmai cunoscut. După debutul cu poezie în 1967 în *Contemporanul* cu o prezentare de Geo Dumitrescu, își începe cariera de pictor, iar în 1984 emigrează în Statele Unite. Abia după 1993 îi mai apar grupaje de poezii în *Adevărul literar și artistic* și în *România literară*, urmate de debutul în volum cu *Un imperceptibil miros de Socrate* (Cartea Românească, 1997).

Tirada de pe Muntele Placid, este un volum bilingv, însoțit de desene proprii, foarte elegant grafic, de altfel. Poezia pe care o scrie Anca Pedvis este un neomodernism cuminte, cu motivele binecunoscute ale îngerilor, dragostei, singurătății, deznădejdiei, trecutului ș.c.l., dar dacă tot e postmodernismul îngăduitor cu literatura retro, sunt multe motive pentru care aceste poeme merită citite. Deși se înscrie într-o tradiție foarte bogată, aș putea spune chiar strivitoare, spiritul rafinat

și prezența delicată a Ancăi Pedvis conferă multă eleganță versurilor care reușesc să se sustragă locurilor comune și lasă impresia unei prospețimi datorate probabil, unei atențe și îndelungate elaborări. Senzoriale, feminine, cu delicate mișcări interioare, poemele surprind savoarea lentorii, a unei retrageri deliberate în percepție, în fine înregistrări: „În imperiul tăcerii/ suntem cu toții egali. / Sunt soră de tăcere cu scaunele./ cu lampa, cu biroul, masiv ca un bivol, dormitând/ pe picioarele-i subțiri./ cu copite de alamă... [...] Sub tic-tac-ul ceasului – maniacal –/ papilele-mi auditive vibrează, ca un recif de coral.../ La gemătul artritic noptiere./ păianjenii se chircesc./ cu prăzi cu tot, în unghere.../ Plutele papucilor tăi/ se-aud vâslind/ în camera vecină./ Apoi comutatorul./ Apoi explozia luminii/ izbindu-ți-se de retina...” (*Tăcere*)

Majoritatea poemelor sunt statice, iar eu-l poetic surprinde stările cu mult rafinament plătind un binemeritat tribut ochiului de grafician. Cum spuneam, deși la nivel de idee nu avem de-a face cu revelații, se pot reține numeroase imagini, iar versuri splendide se găsesc aproape în fiecare poem. O carte plăcută ochiului și poeme care păstrează emoția și eleganța unei discreții cu care nu prea suntem obișnuiți și cu care e așa plăcut să te răsfeți din când în când!

Orașul și prietenii

DE LA CEA mai elegantă editură de poezie vine o la fel de elegantă carte cu trei autori-prietenii, o carte închinată Timișoarei. Un tânăr și talentat grafician (excelent pentru a ilustra cărți de poezie contemporană), Mihai Zgondoiu, și doi poeți, Dan Mircea Cipariu și Robert Șerban, s-au adunat și au alcătuit o carte neconvențională, mai mult decât interesantă, scrisă cu umor și inteligență, în care splendidele colaje ale graficianului concurează și oglindesc amical versurile poezilor.

Poemele lui Dan Mircea Cipariu respiră exuberantul aer ludic optzecist și surprind cu vitalitate, dar și cu oarecare nostalgie, personaje cunoscute, străzi, galerii de artă ce compun indistinct imaginea fragmentar-poetică a unei Timișoare seducătoare, feminine une-

ori, altelei ușor mitizate: „în ochii lor vedeam/ ultimii scribi omorând din cuvinte/ regii și nimfele trecând peste Bega direct în/ cetatea Efes // pe sub Banatul mișcător ca hazardul/ treceau bărbații/ cu inima pe tăvițe de iluzii și de argint/ cu ideea absolută de a fi răpuși/ înainte de a-și dori/ săgeata Dianei/ înainte ca lei și racii/ să le devore (sic!) ficatul”. (*trecând peste Bega direct în cetatea Efes*)

Robert Șerban scrie într-un ton mai serios și mai grav, neliniștit, jonglând paradoxuri pe linia incertă dintre text și viață, alternând metafora drumului, a călătoriei cu cea a casei și izbu-

Dan Mircea Cipariu, Robert Șerban, Mihai Zgondoiu, *Timișoara în trei prietenii*, cu două desene de Suzana Fântânariu, cu o pre/postfață de Șerban Foartă & „trei cavaleri și o frumoasă zi de poezie bună” de Florin Iaru, Ed. Brumar, Timișoara, 2003, 84 p.

tind, în acest sens, un mic și foarte frumos poem aproape suprarealist: „Înținzi o pânză/ o prinzi în cuie pe rama înaltă/ dar înainte de a-ți alege/ pensula cu par de cal/ deschizi fereastra/ prin ea navălește ca un celt/ vântul/ și izbește cu furie pânza/ care se umflă se umflă se umflă/ până când casa se urnește din loc/ și despică în două pământul”. (*un posibil tablou de Werner*)

De altfel, multe texte foarte bune la Robert Șerban și nu e exclus ca poemele să nu fi fost scrise special pentru acest amical proiect timișorean. Oricum, cele două voci în ușoară antinomie de ton surprind și inventează fermecător orașul încoronat imediat drept supra-personajul cărții. Iar dacă într-adevăr „scrisul e o plăcere împărtășită”, cum spune Florin Iaru, aproape toate poemele sunt dedicate prietenilor, strecurări și ei, astfel, pe furis în această tonifiantă carte.

Export de lux

IN SEPTEMBRIE anul trecut, revista franceză *Poésie* a dedicat un număr întreg poeziei românești, având ca redactor invitat pe Magda Cârneci care și semnează un pertinent și lămuritor *Avant-propos*: „Territoire d'un orphisme archaïque que rémanent, comme un pouls, où le sang spirituel chrétien orthodoxe a marqué de façon indélébile les mœurs, les coutumes, où une modernité tardive a créé des génies culturels mêlés à des monstruosité sociales, l'espace poétique roumain est aussi contradictoire que la culture dont il émane.”

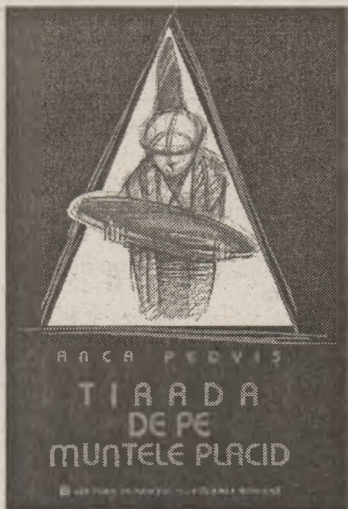
Revista cuprinde trei secțiuni: *Figures de la modernité* adună traduceri din Paul Celan, Gellu Naum, Dimov, Doinaș, Nichita, Mazilescu și Daniel Turcea, precum și o scurtă introducere în modernismul și neomodernismul românesc, semnată de Mircea A. Diaconu. *Figures contemporaines*, care se deschide cu un concis și aplicat (foarte reușit, de altfel) studiu teoretic al lui Gheorghe Crăciun, intitulat *La transitivité poétique et la fascination de l'immédiat*, însumează nu mai puțin de 25 remarcabili poeți, din patru generații diferite, de la Ileana Malăncioiu, Nora Iuga și Mircea Dinescu, trecând prin Mircea Cărtărescu și Mariana Marin și ajungând la Simona Popescu, Ioan Es. Pop și Ioana Nicolae. *Les poètes roumains en France*, Maria Maillat, Dinu Flămând, Horia Bădescu, Sebastian Reichmann și... Basarab Nicolescu, închid rotund această antologie. Grupajele de poeme sunt însoțite de fotografia autorilor și scurte prezentări

Poésie nr. 98/ septembre 2003, Théâtre Molière/ Maison de la Poésie, Paris, 144 p.

la obiect, iar traducerile sunt realizate de traducători români (Letiția Ilea, Sanda Stolojan, Anca Vasiliu ș.a) sau francezi (Odile Serre, Alain Paruit, Fabrice Lehoux ș.a.), dar și de autorii înșiși atunci când poemele nu sunt scrise direct în franceză cum este acest % al lui Șerban Foartă: „Allô à l'eau./ allô liquide/ à l'eau livide./ eau sans halo./ eau pâle & veule/ que seule allume/ la lune/ d'opale./ allô à l'eau./ à l'eau sans fond/ qui ne répond/ qu'a H2O.” Revista este ilustrată cu splendide fotografii de epocă (unele aparținând chiar celebrului Iosif Berman) și cu picturi de Gheorghe Rasovszki. O antologie de lux, realizată profesionist (datorată și Magdei Cârneci), cu carmerită să ieși în lume!

Dar ce unește aceste cărți atât de diferite totuși? O spune foarte bine Florin Iaru în pre/postfața *Timișoarei în trei prietenii*: „Dacă poezia nu e frumoasă, dacă nu are șarm și eleganță, chiar atunci când străbate teritorii întunecate, nu e poezie.” De luat aminte! ■

Anca Pedvis, *Tirada de pe Muntele Placid/The Mount Placid tirade*, Editura Fundației Culturale Române, București, 2003, 150 p.

EDITURA VREMEA

WWW.edituravremea.ro

tel. 021 335 81 31, fax. 021 311 02 19

Editura Vremea are plăcerea să vă recomande două volume suedeze din colecția **AUTORI STRĂINI**, în tălmăcirea talentatei traducătoare Carmen Vioreanu:

**Jonas Gardell
COPILĂRIA
UNUI COMIC**

Apăsare dureroasă și amuzament excepțional (*Aftonbladet*)
Un roman irezistibil (*Nya Wermlandstidningen*)

**Mattias Andersson
3 PIESE
DE TEATRU**

Important dramaturg și regizor suedez, Andersson este un maestru al analizei psihologiei tinerilor de azi.

lecturi la zi

de Tudorel Urian

Proza de laborator

STABILIT, din anul 1986, în Statele Unite ale Americii, în prezent profesor la celebra New York University, Dumitru Radu Popa este un exemplu reușit de reinsertie a unui scriitor din diaspora în viața literară românească. După 1989 a revenit de câteva ori în țară cu prilejul târgurilor de carte și al colocviilor cu scriitorii din diaspora organizate de Uniunea Scriitorilor, a publicat mai multe cărți de proză, excelent primite de critica literară, la prestigioase edituri din România, a luat parte la marile dezbateri de idei prin intermediul articolelor scrise pentru marile cotidiene și cele mai importante reviste literare. Pe scurt, a devenit o prezență activă, un scriitor perfect integrat în peisajul literar și cultural românesc.

Dubla experiență română și americană este determinantă pentru scrisul lui Dumitru Radu Popa. Toate prozele sale, fie că este vorba de povestiri sau roman, sunt niște produse de laborator. Asemenea unui cercetător chimist, autorul combină, cu răbdare și curiozitate substanțele aflate în diverse eprubete, rezultatul fiind cel mai adesea o proză de mare originalitate și prospețime. Totul în proza lui Dumitru Radu Popa se află sub semnul metisajului. În povestirea *Panic Syndrome!* (din volumul omonim apărut la Editura Univers în anul 1997, cel mai bun produs literar de până acum al scriitorului), lumea snoabă, sclifosită, pedantă, prețioasă a psihiatrilor americani se confruntă cu lumea lui Caragiale care, prin câteva vorbe („moft”, „fandacșie”) a definit mai bine decât toate tratatele științifice simptomele principalelor boli psihice ale omului contemporan. Discuția dintre un *shrink* și un cititor temeinic al operei lui Caragiale devine una de la specialist la specialist, poate chiar cu un avantaj pentru cel din urmă.

Confruntarea dintre cultura europeană tradițională și pragmatismul american stă și la baza cărții *Traversind Washington Square* (carte impropriu numită roman, Editura Cartea Românească, 1999). Personajele lui Dumitru Radu Popa trăiesc în lumi paralele. Întreaga educație dobândită în familie și în anii de școală, modul lor de a privi și interpreta lumea ajung să fie contrazise de o realitate culturală nouă ale cărei mecanisme se dezvăluie lent, din detalii aparent lipsite de importanță. Principala problemă a europenilor ajunși în Statele Unite este una de comunicare, de adaptare culturală

și comportamentală. Cel puțin în proza lui Dumitru Radu Popa, ei reușesc până la urmă să înțeleagă și să se adapteze la rigorile vieții culturale, dar au probleme reale în a propune și a explica eficient marile modele clasice ale culturii europene. Este, s-ar putea spune, versiunea *soft* a ceea ce Samuel Huntington numește *The Clash of Civilizations*. Cu deosebirea esențială că, la scriitorul român ciocnirea dintre civilizații nu este de natură conflictuală ci are efecte mai degrabă comice și, în mod evident, benefice pentru ambele părți la nivelul cunoașterii. Într-un final, până și hîtrul nenea Iancu ar putea ajunge referință de bază în tratatele de psihiatrie americane. E drept însă, doar ideile sale, nu și numele, pentru că *background*-ul său științific și țara din care provine nu dau bine la bibliografie.

UN PRODUS de laborator este și *Sabrina și alte suspiciuni*, cel mai recent roman al lui Dumitru Radu Popa. Firește, problema românilor sosiți în Statele Unite, pentru a începe o viață nouă, nu lipsește nici aici. Iar viața lor în America este chiar nouă pentru că cei doi foști lucrători ai Securității devin în țara tuturor posibilităților ucigași plătiți. Ca toate personajele lui Dumitru Radu Popa, ei trăiesc în două lumi paralele. Pe de o parte, în relațiile dintre ei se păstrează ceva din naturațea și umanul relațiilor de acasă, cu mici alunecări în sentimental, pe de altă parte însă ei se adaptează la noua lor situație, devenind ucigașii cinici, profesioniști, așa cum apar ei în filmele americane. Nu lipsesc nici descinderile în lumea psihiatrilor americani (mulți dintre ei de origine europeană și chiar est-europeană), laitmotiv al prozei lui Dumitru Radu Popa, în ale cărei ierarhii neștiute întotdeauna peștele cel mare îl înghite pe cel mic. Dar lucrurile nu se opresc aici. *Sabrina și alte suspiciuni* este un melanj scos parcă dintr-un malaxor prin care au trecut diverse tipuri de proză, inclusiv

Dumitru Radu Popa, *Sabrina și alte suspiciuni*, Ed. Polirom, Iași, 2004, 226 pag.

toate scrierile anterioare ale lui Dumitru Radu Popa.

Ce este această carte bizară? Roman de călătorie, roman polițist, roman de dragoste, *pulp fiction*, carte de vacanță, proză fantastică, inginerie metatextuală, parodie? Cite ceva din toate, iar rezultatul este unul paradoxal: o carte aparent lejeră, care nu pune nici un fel de probleme de lectură la nivelul fragmentului, dar care devine foarte greu de înțeles și comentat din perspectiva întregului. Este genul de carte care nu se dezvăluie de la prima lectură (cititorul este tentat să aplice grile de lectură în funcție de piste false, tratate cu mîrinimie de autor) și ale cărei înțelesuri se dezvăluie treptat, cu fiecare recitare. La prima vedere există în acest roman trei planuri diferite care nu par a avea nimic în comun. Bob și Meg formează o familie ameri-

cană tipică aflată, după 21 de ani de mariaj, în situația de a face o mereu amînată călătorie de vis. Munteanu și Mugurel, formează alt cuplu, cel al foștilor angajați ai Securității ajunși în Statele Unite unde se transformă în ucigași plătiți și încearcă să construiască o rețea mafiotă cu ajutorul vechilor agenți rămași din vremea războiului rece. În sfîrșit, cei doi psihiatri, Marele K. și Sexton Charles, se află, împreună cu clientela lor (inclusiv Sabrina) la hotarul dintre viață și vis, dintre existența cotidiană și starea de hipnoză. Fiecărui dintre cele trei planuri îi corespunde o tehnică narativă specifică, fapt ce le transformă în trei micro-romane cu o evoluție cvasi-independentă. Chiar dacă la un moment dat se produc interferențe (cei doi români trec și prin cabinetul Marelei K, iar misiunea lor se dovedește în final a fi cea de a-i asasina pe Bob și Meg – unul a fost plătit de Meg să-l ucidă pe Bob, celălalt de Bob să o elimine pe Meg – cele trei acțiuni pot fi citite și ca trei romane de sine stătătoare.

ROMANUL călătoriei celor doi soți, Meg și Bob, este scris după tehnica *mise en abîme*. În timp ce soțul ei conduce mașina, Meg citește și comentează cu voce tare pagini din romanul a cărui eroină este și care este scris de un autor originar din România. Procedul nu este nou de la John Gardner încoace, dar el îi permite autorului să anticipeze prin intermediul personajului unele dintre perplexitățile cititorilor săi: „...Cum ai spus că-i zice cărții ăsteia atît de speciale? Meg ignoră sarcasmul: - N-am spus... În traducere sună așa: *Sabrina and other good suspicions*, dar titlul nu cred să aibă prea mare importanță, pînă acum nici n-a fost vorba despre cineva pe nume Sabrina, ci doar de niște agenți și – o să te crucești, nu altceva! – despre un cuplu exact ca noi, care se pregătește să facă o călătorie... Însă eu cred că o să cam sâr pasajele alea.” (p. 54) Mai mult decât

atît, autorul intervine la rîndul său și intră în dialog cu virtuții cititorii ai cărții. El anticipează astfel posibilele reacții în fața acestui produs insolit, dar asemenea vechilor cronicari își anunță și intenția de a duce truda pînă la capăt, indiferent de obstacolele ce se pot ivi în calea sa: „E scrisă în românește, dar bate cîmpii aiurea, despre un cuplu de americani care se pregătesc să plece în vacanță, iar cînd e vorba de români îi arată mai degrabă ca pe niște neisprăviți. (...) Voi continua această povestire în același stil, convins că toate amănuntele acestea disparate se vor lega la un moment dat în ceva demn de luare-aminte – și despre care eu însumi, în clipa în care citiți aceste rînduri s-ar putea să nu am habar” (pp. 30-31).

AVENTURA celor doi foști securiști din generații diferite pe pămînt american are un aer de *pulp fiction*. În relatarea aventurii lor nu mai este loc pentru considerații metatextuale, totul sugerează o eficiență oarecum blazată în ale crimei. A ucide a devenit pentru ei o meserie de rutină. În plus, cititorii constanți ai prozei lui Dumitru Radu Popa vor avea surpriza să se întîlnească aici și cu unele dintre personajele precedentei sale cărți, *La revoluția română*, precum pitorescul *Cealcopschi*.

În sfîrșit, povestea propriuzisă a Sabrinei și tot ceea ce se întîmplă în zona cabinetelor psihiatrice glisează spre fantastic, face parte dintr-o lume la limita oniricului și a hipnozei, unde contururile se tulbură, iar faptele ies din zona confortabilă a raționalului. Este lesne de înțeles că în țesătura narativă a fiecărui dintre cele trei micromane intră de asemenea mai multe elemente – unele disparate. Totul seamănă cu un imens puzzle, ușor de construit, al cărui desen este recognoscibil din piesele componente, dar care, o dată încheiat este întors cu fața în jos. Situație în care desenul său devine mult mai greu de ghicit pentru cineva care nu a participat la construirea lui inițială.

COMBINAȚIE de sofisticare narativă și lejeritate stilistică, niciodată comode pentru cei care doresc să le afle toate înțelesurile, cărțile de proză ale lui Dumitru Radu Popa (fie ele volume de povestiri, romane sau pseudoromane) sînt niște incitante șarade epice, pretext pentru subtile dezbateri între specialiști, dar și o lectură plăcută pentru cei care obișnuiesc să citească o carte în metrou, pe drumul zilnic dintre birou și casă. ■

lecturi la zi

de Cătălin Constantin

Despre cerșetorul de cafea

EDITURA Aula publică, în cadrul colecției Canon, o monografie despre Emil Brumaru scrisă de Rodica Ilie, asistent la Facultatea de Litere a Universității din Brașov. O să încep prezentarea cărții cu o afirmație în sine banală: rolul unei monografii dedicate unui scriitor contemporan e acela de a aduna și confirma lucruri deja spuse de critică, lucruri îndeobște cunoscute și recunoscute de toată lumea; rolul unei monografii despre un scriitor contemporan e acela de a spune, cât mai clar cu putință, care e locul scriitorului de care se ocupă în cadrul canonului literar al momentului. Acesta rămâne de altfel și criteriul esențial după care trebuie judecată reușita unui demers de acest tip. Constat totuși – și îmi asum riscurile unei atari generalizări – că cea mai mare parte a monografiilor publicate astăzi se tem să calce pe urme deja călcate, se tem să spună lucruri „banale” și caută, cu orice preț, adesea în chip declarat, re-interpretarea. De parcă țelul final al autorului monografiei ar fi

Rodica Ilie, *Emil Brumaru*, monografie, antologie comentată, receptare critică, Ed. Aula, Brașov, 2003, 110 p.

acela de a se aduce pe sine în prim-plan, cu noutatea lecturii pe care el a propus-o. Monografia e totuși o carte tehnică și aceasta e calitatea ei primă. Iar paradoxul face adesea ca reafirmarea unor verdicte critice mai vechi să sugereze noi căi de lectură.

Voi spune prin urmare că monografia semnată de Rodica

Ilie e o monografie reușită. O carte bine gândită, bine structurată, o monografie care, în ciuda numărului redus de pagini, e ceea ce trebuie să fie. Autoarea îl așază pe Emil Brumaru sub semnul Arcadie și al contrautopiei. Brumaru recuperează ironic și autoironic – semn acut al modernismului și postmodernismului – un construct imaginar considerat anacronic: modelul idilic. „Emil Brumaru – spune Rodica Ilie – împacă, prin aderarea la grupul oniric, modelul idilic cu cel utopic, reprezentarea idilismului în poemele sale este una conștient și riguros cultivată, ca o asumare livrescă a acestui construct imaginar”. Constată mai veche a criticii, dar pe care Rodica Ilie o duce într-un anume sens pînă la capăt în primul capitol al cărții. Excelent scris și cât se poate de convingător, eseul care deschide monografia, *Arcadie și contrautopie*, pune în joc cele mai noi instrumente ale teoriei literare. Autoarea construiește o miniaturală istorie a modelului idilic în literatura română și trasează portretul poetului Emil Brumaru, nuanțînd mai vechea constatare, clasicizată aș îndrăzni

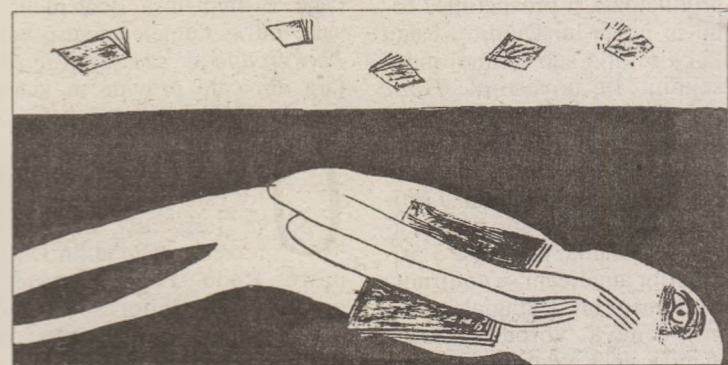
să spun, potrivit căreia centrul poeziei sale e bucătăria. Interesantă e și analiza formelor pe care le îmbracă sexualitatea în poezia brumariană, subtile sînt aprecierile la adresa destruc-turării eului arcadic.

EL DE-AL DOILEA capitol e o prezentare a operei lui Emil Brumaru, urmînd cronologia volumelor, de la debutul din 1970 și pînă la *Dintr-o scorbura de morcov*, ultimul volum, publicat în 1998. Și aici, Rodica Ilie își începe discursul fără teama afirmațiilor simple – „Pentru Brumaru volumul debutului se constituie în emblema stilistică, redundanță chiar în cărțile sale următoare” – pentru a ajunge la nuanțări și lecturi personale. Cel de-al treilea capitol al cărții propune două texte teoretice ale lui Emil Brumaru. O surpriză – se știe, poetul nu a scris niciodată așa ceva. E vorba, de fapt, despre un mai vechi interviu „pe tema corpului uman”, realizat de Marius Oprea și publicat în *Convorbiri literare*. Al doilea text teoretic – intitulat *Mă lasă rece teoria (și nici nu pot să o fac)* – e alcătuit dintr-o selecție a răspunsurilor primite de Rodica Ilie la întrebările pe care, în timp ce lucra la această carte

i le-a adresat pe *mail* lui Emil Brumaru. Întrebări despre felul în care se naște poezia sa, despre relația cu cititorul... la care sublimul cerșetor de cafea refuză să răspundă. Paradoxul, constată Rodica Ilie, e faptul că răspunsurile lui Brumaru au alcătuit o artă poetică în toată regula. Închei cu un fragment din această artă poetică involuntară (nu înainte de a nota în paranteză că monografia include încă două scurte capitole, o antologie de poezie comentată și fragmente critice despre poezia lui Brumaru).

„Acum, cînd nu prea scriu, mă jenez să vorbesc de întîmplări trecute. Scriam de rușine că nu fac nimic, că mă îmbăt, că viața trece, că iubita nu mă iubește, ba mă mai și înșală cu corpul ăla al ei formidabil, un fel de mașină de orgasme chiuite pe pături, pe mese, pe podele, prin lifturi etc., scriam fiindcă vedeam deodată lumina, lumina ce m-a chinuit mereu... o vedeam în aer, pe pereți, o puteam, cred, jupui, dar mă abțineam... iubeam obiecte simple, o cană, o cărămidă, doream să le scriu lor, să le fac să înțeleagă, să mă iubească și ele pe mine; femeile înșală săracele, n-au ce face, așa sunt ele făcute, dar o fîntînă te poate iubi statornic... mai știi?” ■

RADIO ROMÂNIA CULTURAL

Joi, 1 aprilie, de la ora 21:00,
Teatrul Național Radiofonic
Vă prezintă în seria de emisiuni

Carul lui Tespis

o monografie artistică a
Teatrului Național din Cluj
realizată de
Crenguța Manea și Cezarina Udrescu.

Invitați:

**Silvia Ghelan, Melania Ursu,
Roxana Croitoru, Ion Vartic,
Mihai Măniuțiu, Sorin Leoveanu**

	MHz	KHz
Arad	106,8	
București	104,1	603
Bacău	103,1	
Baia Mare	100,1	
Brașov	105	
Constanța		1314
Craiova	101,1	
Deva	105	
Focșani	102,8	
Iași	103,1	
Oradea	96,1	
P. Neamț	103,1	
Ploiești	104,1	603
Rm. Vâlcea	102,5	
Satu Mare	96,1	
Sibiu	66,44	1404
Suceava	101,6	
Tg. Jiu	89,5	
Tulcea	105,4	1530
Zalău	105	

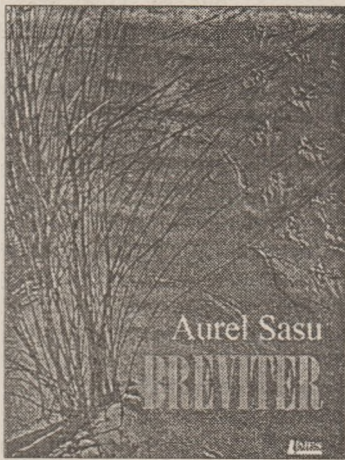

lecturi la zi

Întâlnirea cu sine

AUREL SASU (n. 1943, în Darda de Sus, jud. Alba), a urmat Facultatea de Filologie la Cluj, după absolvirea căreia a lucrat la Institutul de Lingvistică și Istorie literară din Cluj, publicând singur sau în colaborare monografii, studii și eseuri, antologii și ediții care au devenit, unele, de referință în istoria literaturii române. Lista lor e prea lungă și ar lua mult spațiu dacă le-am înșira aici. A fost unul din apropiații Profesorului Mircea Zăciu, alături de Marian Papa-hagi. La îndemnul Profesorului au început prin anii '80 o operă de proporții hașdeiene, *Dicționarul scriitorilor români*. În anii dictaturii au reușit să publice numai un compendiu al acestuia, un mic dicționar, operă pregătitoare pentru marea dicționar al scriitorilor români, din care apar primele volume abia după 1990. Din păcate Mircea Zăciu și Marian Papa-hagi au trecut la cele veșnice înainte de a-și vedea finalizat proiectul dicționar, așa că opera colectivă a fost coordonată în continuare de Aurel Sasu, ultimul mohican al ace-

tei temerare întreprinderi. Pentru cine cunoaște activitatea literară (cu dominantă istorico-literară) a lui Aurel Sasu, această carte ar putea fi o surpriză. Pentru înțelegerea ei, adaug că după 1990, Aurel Sasu a făcut mai multe stagii

Aurel Sasu, *Breviter*, Ed. Limes, Cluj-Napoca, 2004.

de profesorat în S.U.A., iar în ultimii ani a devenit și profesor la Universitatea clujeană. Titlul cărții – *Breviter* – adverb latinesc - însemnând "pe scurt" – sugerează specificul paginilor adunate în acest volum:

unele par notații de jurnal, altele meditații creștine sau existențiale, unele par fragmente desprinse din prelegerile rostite în fața studenților, altele satire la adresa unor manifestări megalomane ale unor inși ce-și uită cu totul trecutul, și în sfârșit unele, cele mai frumoase sunt adevărate poeme în proză. Acestea, de bună seamă, vor surprinde plăcut, chiar pe cei care au citit cărțile de până acum ale lui Aurel Sasu. Să exemplificăm. Autorul vorbește adesea studenților de violența (nu numai de limbaj) a românilor de după 1989, despre degradarea civic-morală a unui popor ce se laudă cu un creștinism chiar al etnogenezei sale; într-o călătorie cu trenul paginile par o schiță caragialescă) observă obediența lingusire a unor români față de străini, față de tot ce înseamnă occident; la un simpozion din New York – unde se prezenta Dicționarul Scriitorilor Români, Aurora Cornu, acum stabilită de mulți ani în Occident, disprețuiește în limbaj violent literatura României de după al doilea Război Mondial, uitându-și propriile-i scrieri realist-socialiste; tragedia poporului american din 11 septembrie 2001 este evocată prin reproducerea unui "psalm" trist, afișat într-o expoziție comemorativă de la Grand Central. Nimeni n-a scris pagini mai emoționante despre singurătatea Profesorului Zăciu: "L-am văzut adeseori pe Mircea Zăciu în zilele sfârșietor de triste. Era, în acele momente, atât de departe de oameni și atât de străin lumii în care i-a fost dat să respire încât nu-i mai ajungea cerul dinspre sud pentru refugiu. Deschidea primăvara ușa balconului și privea ramurile înflorite ale vișinului ca pe un miracol al începutului de lume. Atunci petreceam împreună clipe multe fără să vorbim" (v. *Cât de singur e un om singur?*) Un adevărat poem în proză este *Pe câmpiile uitării*, despre moartea părinților, pagini comparabile cu ale lui Zaharia Stancu din *Ce mult te-am iubit* sau ale lui Marin Preda despre *Bătrâna țărăncă*.

Breviter-ul lui Aurel Sasu îl exprimă pe reputatul critic și istoric literar în tentativa de a se întâlni cu sine însuși.

Ion Buzăși

Și trece, trece, trece timpul ca o trăsuriță...

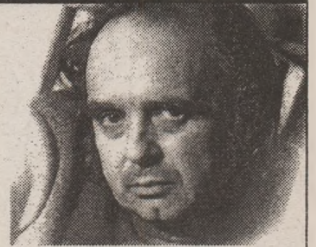
IERI, dus de-o întâmplare, m-am trezit bind pe la 11 dimineata și nu am mai terminat decât pe la 10 seara! Întimplarea se numește tînărul poet Nichita Danilov care, printre altele, îl citise pe Dostoievski. Prilej de lungi și cam porcoase comentarii privind-o pe Nastasia Filippovna, pe Grușenka etc... Notez toată chestia, fiindcă, întrebându-l ce-i place mai mult din bătrînul Dosto, mi-a răspuns: visul unchiului Stepan-cikovo și locuitorii săi! Și mi-am amintit că și dumneavoastră preferați acest scurt roman, pe incomparabilul Foma Fomici. Voi reciti cartea!

Acum câteva zile, la radio, aud pe cineva, un moșneguț, că scrie multe scrisori, chiar de patru pagini, și că știe că epistolele sale au valoare "*estetică*"! Cred că era o emisiune de duminică, "ora satorilor" sau așa ceva! Oricum, sper ca și scrisorile mele, chiar dacă doar de două pagini, să aibă o valoare *estetică*! Îmi place la nebunie cuvîntul acesta: *estetică*!

De fapt, ieri cred că nu aș fi băut dacă nu aș fi văzut în librării volumul acela scos de Academie în care-s trecut la debutanți! Aveam 50 de lei pregătiți și deodată, mi-am zis că mai bine-i dau pe votcă decât pe bizdigania respectivă. Numai că, acum, doresc s-o cumpăr iar! Ciudat, pînă și data nașterii e greșită! Textul lui Mecu (!!!) nu l-am citit. Preferam să fi explodat și eu lîric, ce naiba!

Mult prea trist sînt în ultima vreme ca să pot zburda, cum mi-ar place, printre citate. Postul Tamarei Nikolaevna e absolut iluzoriu. Deocamdată s-a internat. Dar asta cît se poate? Iar a face o în-

cerșetorul de cafea

de Emil Brumaru

Stimate domnule Lucian Raicu,

trerupere înseamnă lipsa totală de bani, amînarea definitivului etc. Cam mahmur, azi, stau și mă gîndesc că toată zbaterea mea pe la fel de fel de oameni (e vorba de scriitorii de aici, de la reviste, de la consiliu, de la asociația din Iași: M. Radu Iacoban) e penibilă și inutilă. Și, vrînd-nevrînd, trebuie s-o continui pînă la epuizare. O pilă, asta mi trebuie, o pilă!!!

Mi-am luat pînă la urmă cartea cu pricina. Nicolae Mecu (!!!) se ocupă numai de trei autori: Mihai Dragomir, Tiberiu Utan și de mine! Cam scurtă colaborarea lui! Textul e normal, așezarea nasoală, cum v-am mai zis. Dar să fiu mulțumit că n-a ieșit mai rău!

Termin scrișoarea după masă, în veșnica lumină albă de la ora patru spre cinci, cu vîntul rece intrîndu-mi pe ferestra deschisă. Aș bea și n-aș bea o cafea. La prînz am dus niște versuri de-ale Tamarei Nikolaevna la *Cronica*. Aș dori foarte mult, agățîndu-mă de cererea dumneavoastră grațioasă de-a vă da versuri pentru R.L., să vă trimit de-ale Tamarei. Ea a mai publicat demult, vreo trei poezii în R.L. Și pe ea ar ajuta-o în mod real. Cu mine s-a cam terminat distracția! N-o să vă supărați deci, dacă, într-o bună zi, vă veți trezi c-un teanc tamarian. Mi-ar ajuta mie în primul rînd! Treaba nu-i chiar de domeniul fan-teziei!

O, dac-ați ști cît de sătul sînt de alergătura mea bezmetică de la unul la altul. Și trece, trece, trece timpul ca o trăsuriță...

Cu stimă și afecțiune,
Emil Brumaru
12-IX-980

PRIOR BOOKS DISTRIBUTORS SRL

Str. Republicii 33, ap. 2
Sectorul 2, cod 020549, BUCUREȘTI
E-mail: office@prior.ro

Tel.: +4021 210.89.06 +4021 210.89.28
Fax: +4021 212.35.61
www.prior.ro : Librărie virtuală: www.ebookshop.ro

ENCYCLOPEDIA OF SCIENCE AND RELIGION

Editor in chief: J. Wentzel Vrede van Huyssteen, 2nd ed.

2 volumes set

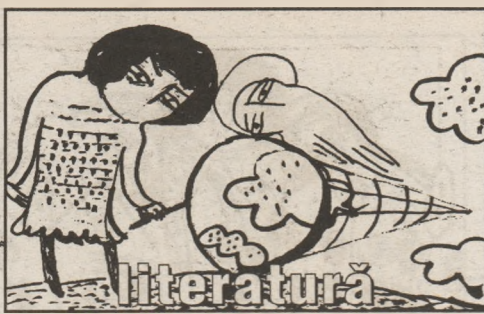
Macmillan Reference, 2003

Harcover, 900 pp.

ISBN: 0-02-865704-7

Encyclopedia of Science and Religion analizează toate aspectele dialogului dintre știință și religie, dialog necesar astăzi mai mult decît în orice altă perioadă istorică. Lucrarea, cea mai cuprinzătoare apărută pînă în prezent, face o adîncă incursiune atît în sfera științelor umaniste, dar și în domeniul tehnologiei și al științelor.

Cele peste 400 de articole elaborate de cercetători renumiți clarifică multe dintre controversile acestui dialog Știință-Religie.

Miruna Vlada

Metamorfoza copilului libidinos

voi știți, nu, că noaptea trece câte-un gândac prin farfuriile noastre mai trece unul și prin apa cu care ne spălăm dimineața pe față dar să nu vă fie scârbă un copil bolnav când începe să fie sincer poate spune multe prostii de pildă orgasmul tău plin de alcool voi știți, nu, că noaptea mai trece câte-un gândac și peste trupurile noastre în stare de șoc ne mai gădila cu piciorușele lui pe piept putem doar să-i replicăm printr-un strănut de asta să vă fie scârbă nu de gândac du-te în Germania învățându-te și îmi aduc aminte ca și cum aș merge la furat de orgasmul tău colcăind a cărți și de dragostea ta pentru o bibliotecară totul se leagă și eu trec noaptea peste anumite lucruri din casă și nu de asta trebuie să vă fie scârbă avem toți lichide asemănătoare întoarce-te din Germania zburând da știți că ador zborul tău schiop de Vladă tare foarte rar se întâmplă ca gândacii să ne muște din pâine dar dacă o fac au gurile atât de rotunde încât pâinea devine dulce și udă de mâinile care trec inerte noaptea peste mine mi-e scârbă nu de gândacul huiduit de familie care ne scoate la o formidabilă cafea printre atâtea rânduri incolăcite nimeni n-o să citească dacă mai spun te iubesc și când un copil e lăsat să spună multe el spune nu se joacă și nu e nimeni mai puternic pentru a-l cenzura vocea copilului sincer în stare să disece gândaci sau cel puțin să le ordone ca 2-3 minute să nu mai treacă noaptea chiar și 2-3 ani peste toți cu atâta sfidare credeți că e de râs când cineva te numește anticopil? ochii tăi beliți Miruno de visătoare a secolului trecut înspăimântă berbecii târâsc piciorul drept după mine ca o geantă plină de cărți citite sau scrise în limbi prea străine nu mă interesează nici dacă intri nici dacă ieși atâta timp cât ai fundul gol sper că auziți cu toții ce spun fundurile goale căci le învață noaptea gândacii un cântecel puterea ta de a mă bate știu că e în pumnii mei forța înjurăturii mele știu că e în gâtulejul tău sărutul e doar un schimb de impresii ador oamenii veniți de pe alte planete

îmi place aerul fiecăruia pervertindu-l pe-al celuilalt și nimeni nu va observa dacă spun acum că nu mă mai întorc pentru că te iubesc nu am imaginație te dai ca o nenorocită bărbaților nu prea virili știți că îi chemi ca o felie cu gem și se așează în tine ca muștele toți odată dacă se poate gândacii soldăței de noapte seamănă mult cu perechile de părinți harnici trecând peste obstacole ca peste farfurii și chiuvete cititorii sunt cei mai oropsiți scriitori iar scriitorii îi sug pe cititori îmi doream să mergem acasă la el într-un buncăr într-o gară treptele să fie niște ligheane soneria un lanț aurit de veceu care trage ploaia după el noi pe tot parcursul cu gurile deschise așteptând răspunsul diabolic al întrebării mai e mult? când ajungem acasă, baiețică? după ce ne vom încarcera ne vom scrijeli pe ziduri scrisori și ne vom ține de mână și ne vor da afară de nebuni ce suntem dar libertatea noastră va rămâne în celula dumnezeu văzându-mă că nu pot să merg mi-a mai dat o mână o mână nepăcătoasă o mână care nu pune mâna necurioasă picioarele mă duc greoi într-acolo aș fi în stare să mor de oboseala zăpezii de pe umerii mei dar mâna nu atinge nimic când scrie nu atinge nimic la fel cum gândacul ne traversează burta plată ca o hârtie fără să simțim nimic în jocul acesta cineva sosește să plătească cioburile mizeria de sub unghie e curățenia păcatului dacă nu te mai trezești mâine măcar hai acum ca să vedem cum e... Miruna tu ai darul acesta al spargerii care strică tot fiindcă în Germania îmi e așteptat doar piciorul tu poți păstra aici bucata pe care o vrei din mine fără jenă ce naiba că doar simulăm rânjind am apucături degradante de a mă unge cu iubire cu firele albe din bărbile taților mei unul din caninii tăi de taur cald mi-a tăiat sângele în patru dar n-a găsit... Ursus imită vocea tuturor și când e înspumat și negru i se face foame de trupuri și noi credem că de fapt noi vorbim vocea aceasta turnată în pahar ca un scris descifrabil doar inițiatilor în ale sfârșitului dumnezeu se proptește și El cu capul de masă spune-mi "tu" ia-mă de pantaloni și vom evolua astfel cum din omide ies fluturi dar și mierea se sarează cu timpul nu va ști nimeni ce vieți creăm noi aici Fată-Frumoasă-din-Lacrimă când copilului i se trânteste ușa în nas și i se urlă că e drogat doar fiindcă e și el mai aiurit

nu mai spune multe lucruri și e nasol fiindcă-i poate porni pe gândaci să colcăie gândacii nu pot fi decât amanți și la ei de fapt scârbesc gesturile aceleaperate din amor pentru care sunt dispuși oricând să colcăie nu altceva am curajul de-a vă mirosi pe toți în toate părțile corpului adu-mec mâselele prăzii care aș vrea să mă vâneze am curajul de a face copii cu străinii într-o inexistentă lucie am curajul de-a nu pune punct și de a trage linii în sus cu dinții mă bag în cearsăfuri ca în pantalonii lui trag capacul ca o lumină interzisă

Căderea capului de pix

s-a produs o infiltrație în tavan din cauza ploilor a ninsorii sau în fine a resturilor menajere și chiar deasupra icoanelor plutește o pată gri din care cade tencuiala mi-e teamă să nu se fi atins vreunul din stâlpii tavanului camera mea înseamnă tavan

am intrat într-o seară în casă mama prăjea cartofi dacă mă gândesc mai bine o făcea mai liric decât de obicei ce mai faci dragă ce-ai mai făcut la școală mai ești încă cea mai bună cu cine te-ai mai certat

fraților în seara asta mă numesc Miruna Vlada

cum adică... așa... fără să ne ceri voie

dar chiar așa mă numesc Miruna Vlada fără să ceri voie nici mie nu-mi convine totdeauna dar așa a venit și-n viață trebuie să te acomodezi

sinuciderea seduce ca orice imoralitate pe cei rămași fără detergent

excesul de sinceritate îl numiți clișeu excesului de tupeu i se zice păcat ironia sortii e macabră da asta o spun eu puștoaica cu pușcă fricoasa care dacă n-o durea nu scria sau nu-și încerca pixul pe foile astea cum zice tata surzând

mi-am tot încercat pixul cu ambiție dar nu scrie vrea și el bani ca noi toți am eu impresia sau laurii ne plictisesc? noi vrem bani și am educat lucrurile din jurul nostru să ne ceară același lucru cancerul acesta a pătruns și în poezie

boala osoasă rară pe care o am eu baieții o fac mai bine cadavrul adolescenței ce eram plutește într-un volum de Marcel Moreau figările nu pot respira decât în plămâni noștri noi dăm viață țigărilor

lecțiile de viață primite de la puștani vă intrigă eu doar relatez ce-am zărit prin crăpăturile patului de spital gramele de compasiune pe care poate le stârnesc îmi provoacă halucinații din cele mai rafinate. ■

EXPONENT al "generației războiului", Alexandru Lungu și-a început cariera lirică printr-o producție de "senzații moderne", pusă sub semnul unui citadinism ce, în anii '40, mai păstra o alură de noutate postsimbolistă. Racordarea la momentul istoric se făcea prin mijlocirea temei războiului într-o tonalitate oarecum camilpetresciană, îmbinând exultanța vitalității cu atitudinea analitică: "ne vom iubi altfel/ decât eroii anemici ai cine știe cărui roman/ pentru că am învățat/ prin lecția tragică a războiului/ că viața trebuie trăită/ de o mie de ori mai puternic/ decât au trăit-o părinții noștri" (*Războiul hemoragie intensă*). Un reflex al cruzimii carnagiului se prelinge în tabloul autumnal, stigmatizat de doliu, disperare, agonie: "Toamna ca un buletin medical/ umedă ca batistele cu doliu pe margini (...) îmi face semne insistente/ sărutînd insinuant gura geamurilor,/ cu buzele viciate meduze ale ploii,/ îmi face semne disperate/ semnal S.O.S. pentru salvarea agoniilor/ apel pentru restabilirea circulației/ prin labirintul viselor defuncte" (*Ora 25*). Mai avem a face în acest prim capitol cu notificări febrile ale nopții și solitudinii, precum un presentiment al nopții istorice și al izolării forțate de care va avea parte în curînd întreaga literatură, întreaga obște românească: "Miinile difuze ale înserării/ au început să coboare pe acoperișuri/ au început să mîngîie/ cu degetele lor calme/ frunțile din țigla/ ale cartierului,/ în curînd ceața va invada străzile/ ca un gaz fumigen,/ ca un baraj, ca o graniță,/ izolîndu-mă și mai mult/ de restul lumii".

După o îndelungă tăcere și după o etapă tranzitorie, poetul ajunge la o plenară expresie de sine, odată cu stabilirea sa în Germania, în 1973, împrejurarare ce i-a asigurat libertatea. În creația d-sale din această perioadă simțămîntul exilului se îngemănă cu "exilul ființării", într-o tentativă de spiritualizare care însă nu-și realizează ultimele consecințe, oprindu-se, oportun sub unghiul lirismului, în zona unor intermedii. Punctul de pornire îl reprezintă criza, cu un atît de sugestiv subtext oferit de traiectul biografic, al celui ce-a cunoscut războiul, refugiul, totalitarismul, depeizarea, criza a cărei imagine apare extinsă asupra întregului univers. Am putea zice că e o apocalipsă cu un alibi epocal. Elementele naturii plîng și se zbcuimă în cadrul istoriei cumplete: "arborii

incepuseră să cadă/ el a fost ucis -/ vîntul scăpat piezis/ fără noimă/ punece peceți însingurate pe porți" (*Peceți*). Sau: "acum dormind adînc în lemnul de măslin/ năvala ierbii se strivește-n sîngele tîrziu/ cînd vaiere se-nalță stele cad/ și visele vechi aleg mireasma neagră// întoarceri pîrgă dau amarelor izbeliști/ iarba nu iartă plecări plăpînde stau la pîndă" (*Duca*). Numind "un timp răsturnat", "spaimete fără chip", "umilița fără noimă", "înversunarea pustie", bardul dă glas, ca odinioară Octavian Goga, jelaniei unui popor înrobbit, dar fără îndemnul mesianic, fără nici o chemare la dezrobire, ci păstrîndu-se în cercul unor confesiuni personale, mulțumindu-se a fi cutia de rezonanță a comunității. În felul acesta viziunea d-sale rămîne

constituie filamentul incandescent al discursului optează pentru o naturalețe moralizată, sapiențială: "amintirea cu clopoței nu prinde gîndul/ bună dimineața răscurse rea// unde-i dîra de sînge ce fericise/ obrazul imaculat al zăpezilor// cine și-a pierdut moartea/ să și-o răscumpere/ altfel nu poate viețui// arborii de sticlă nu alcătuiesc o pădure/ tăcerea se ascunde în nisip -/ în zare se năruie cetatea de os/ în care se păstrau credințele// noapte bună cărare a înțelepților/ suferînd în pașii împlinirii// nici un proverb nu mai dă rod" (*Nici un proverb*). Existențialul dramatic (sîngele) pare eclipsat de scriitură (cerneala), însă ultima își dobîndește, recuperator, semnificația prin raportarea la cel dintîi: "sîngele fiecărui poet e-ntunecat de cerneala (...)

neprihănitelor fapturi: "îngeri străduiți uitării/ prin văzduhul umbriei/ văzuți pînă-n oasele lor muzicale// ei răsuna cîntarea vestirilor:/ îngeri de leagăn îngeri de farmece/ îngeri de înalte prohoduri/ nu-și curmă nici o veșnicie lucrarea/ în bătaia netimpului vuietul sorții/ le zmulge trei pene de aripi sonore// îngerii-și urmează cîntarea/ trei pene se fac nouri subțiri// trei nouri izbesc/ cu umbre ușoare/ fruntea-mi ce se evaporă/ laolaltă cu tainele" (*Perugia*). Dar acești mesageri ai cerului au o notă echivocă. Contrar naturii lor consacrate, poartă o tensiune, o "povară", o "osîndă". Sînt îngeri suferinzi, atinși de un suflu demonic: "iarăși netulburatul foșnet mă cuprinde/ în vîz o boare, în auz o filfiire/ de aripi străvezii în care se arinde/ un fel de ne-

aș fi/ umbra cuvîntului/ pe care îngerul meu rătăcit/ stă să-l rostească" (*Timpul mai bate*). Însă n-au fost oare cei mai mulți poeți români care s-au apropiat de religie mai curînd niște "eretici" decât drept-credincioși? N-a scris oare unul dintre ei că Raiul e luminat de flăcările Iadului? Asemenea lui V. Voiculescu poetul nostru se luptă cu verbul, meșteșugărește, dar și cu o dirzenie torturantă precum cu o demonie a materiei ce stă în calea comuniunii mistice: "cum de nu se sparg cuvintele de-atîta trudă/ la cîte le supun trecîndu-le prin chipuri/ și prin ciocniri neiertătoare-n clipa crudă (...) nu cruț cuvintele și nici tăcerea ce le țese/ iar ele mă izbesc în patimi - nu mă iartă/ și-așa călătorim pe căi pe jumătate înțelese/ în vîntul ce ne bate prin aceeași șoartă" (*Călătorii prin cuvinte*). În alternanță (în concurență!) cu momentele de iluminare prin depășirea constrîngerii telurice, se înscriu cele ale unei damnări ce pare a rezulta chiar dintr-o accepție demonică a transcendenței. Izbăvirea și damnarea se împletesc într-un chip inextricabil. Mormintele, osemintele îngerilor ce semnifică altceva decât contradicția internă a spiritului, impasul acestuia prin sine însuși? "Printre imponderabile/ morminte de îngeri/ așa căzurăm/ în neîndurarea timpului" (*Vămile cuvîntului*). În loc de-a semnifica, precum la Rilke, stadiul superior al transfigurării întru duh, prefacea vizibilității în invizibil, acești îngeri indică o recădere în vizibil, deci un eșec: "oase de îngeri/ sparte-n pierzaniile/ fără de capăt/ ale răstimpului ce ne-a cuprins" (*Drumul prin pustie*). Ascensiunea mistică, avînd drept condiție *sine qua non* desprinderea de materialități, mărturisită în unele secvențe, apare nu o dată zădărnicită de simțămîntul unei "amuțiri", a unei opacizări, a unui obstacol invincibil, și el de sorginte escatologică: "îndelungă vreme/ o pecete amuțitoare/ mi-a împodobit glasul/ un căluș de ceață/ mi-a podidit limba// durînd în juru-mi/ un zid înalt de tăcere/ ostatec i-am fost de rea voie" (*Zidu*). Insuficiența structurală a spiritului, s-ar zice, pe care Alexandru Lungu se străduiește a o compensa printr-un soi de estetism liturgic, printr-o expresie căutată pînă la manieră, compunînd un idiom distinct, răspîditor de bună mireasmă duhovnicească. Țesătura stilistică "frumoasă", bine bătătorită, funcționează ca un canon, așadar ca un instrument lustral, îndreptînd vorba lui Brice Parain, potrivit căreia scrisul frumos e sfințenie. ■

semn de carte

de Gheorghe Grigurcu

Un senior al poeziei noastre

în stadiul de mărturie virtuală, în dosarul unui proces ce nu depășește granițele eului propriu. O introspecție amară, o sumbră visare, o așteptare pasivă îl separă de ceea ce ar fi putut deveni acordurile unui militantism: "de-o albă trîndăvie timpu-i legănat/ clipă de clipă se pierde tot mai mult/ gîndul poate-i porni spre ararat/ sfișîind seninul unui cer ocult// anii-și cer birul cu dobindă/ timpul în loc să crească - scade/ arătînd în zare o uitare fumegîndă/ precum un șarpe între visări și moarte// frunzișul de cuvinte cade veșted/ în lume se abate o răcoare/ adînc prevestitoare/ așezînd pe creștet/ o împăcată-n sine așteptare" (*Timp în scădere*).

DAR PROTESTUL conținut în versurile lui Alexandru Lungu nu e mai puțin relevant, întemeindu-se pe organicitatea ființei, pe întreprinderile sale cu cosmicul. Mizei istorice îi este preferată miza condiției umane. E o revoltă nonviolentă a imanențelor acesteia. Intuitiv, autorul apelează la sprijinul realiilor cu valoare de simbol (sîngele, pădurea, împlinirea, rodul). Buna-i credință înduretată (factor tradițional) care

slova curgînd între noi ca o altă cale a robilor/ spală de patimi piatra pe care am însemnat-o -/ zorii de ziuă scaldă într-o purpură subțire și lină/ despărțirea zadarnică, întîlnirea de pretutîndeni// cerneala fiecărui poet e străluminată de sînge" (*Cerneala și sîngele*). Confruntarea dintre sînge și cerneală are loc sub egida unui citat din Abraham Abulafia (1240-1291), care declara că sufletul său are deopotrivă sălaș în oglinda roșie a singelui și în cea neagră a cernelei, sîngele venind din aer iar cerneala din pămînt. Astfel *poeta artifex* cooperează cu *poeta patiens*.

SUB PANĂ lui Alexandru Lungu abstragerea ființei din materie nu se poate săvîrși pe deplin, relațiile poetului cu transcendența fiind dificile. D-sa năzuiește spre o dematerializare, spre o lepădare de ispitele mundane, așadar spre o purificare al cărei corespondent îl alcătuiește figurația angelică.

Aidoma unor Blaga, Voiculescu, Crainic, Sandu Tudor, poemele lui Alexandru Lungu sînt doldora de îngeri, fixați în cele mai felurite ipostaze, nu fără a se observa un criteriu estetic, o calofilie a transcrierii

murire dincolo de fire/ ce-mi dăruie povara-i scilpitoare// și iarăși urcîndu-și scara nevăzută/ tîptilii îngeri în faptul nopții m-au ajuns/ purtîndu-mi luminoasa lor osîndă" (*Scara*). Așezat între bine și rău, în preajma demonilor, îngerul "pînditor" certifică aci un mediu confuz din care "întunericul", "umbra", "pierzania" n-au dispărut. Orientarea dreptei conștiințe e anevoioasă: "pe-o creastă de nour întunecat/ în miezul pînditor al semnelor/ între bine și rău/ îngerul stă să strige// demoni pîrdalnici mă împresoară/ cu foșniri pieritoare// noaptea se îndesește/ în sinea sa fără capăt/ de nu i se mai vede văzduhului urma/ de nu mai știu pe unde ar fi să fie/ nouul și-ntunecimea// fruntea mi-e așternută în țărîna căințelor/ și-n pulberea cîndva răzvrătită/ prin pierzania umbrei" (*Strigarea*). Mai curînd decât eliberarea din vasalitatea umbrelor, poetul experimentează o "schismă", o erezie, pe care îngerul nu e în stare a o spulbera: "norul schismatic/ izbucnind dintr-o rană a raiului/ mă poartă/ îndoit îndoielnic/ prin răsufierea apocalipsei// se face asupra-mi/ cînd ziuă cînd noapte/ timpul tot mai sfișelnic mai bate din aripi// parc-

bibliografie

POEZIE. *Persoana întâia plural*, pref. de Nicolae Manolescu, Buc., EPL, col. "Luceafărul", 1964 ● *Calcâiul vulnerabil*, Buc., EPL, 1966 ● *A treia taină*, Buc., Tin., 1969 ● *50 de poeme*, Buc., Em., 1970 (ant.) ● *Octombrie, noiembrie, decembrie*, Buc., CR, 1972 ● *Poezii*, Buc., CR, 1974 (ant.) ● *Somnul din somn*, Buc., CR, 1977 ● *Poeme*, pref. de Al. Philippide, portret de Eugen Drăguțescu, Buc., Alb., col. CMFP, 1978 ● *Întâmplări din grădina mea*, Buc., IC, 1980 (versuri pt. copii; ilustr. de Doina Botez; ed. a II-a, 1986) ● *Ochiul de greier*, Buc., CR, 1981 ● *Poeme/Poems*, ed. rom.-engl., vers. engl. de Dan Duțescu, pref. de Dumitru Micu, Buc., Em., 1982 (ant.) ● *Ora de nisip*, Buc., Em., col. "Poeti români contemporani", 1983 (ant.) ● *Stea de pradă*, Buc., CR, 1985 ● *Alte întâmplări din grădina mea*, Buc., IC, 1983 (versuri pt. copii; ilustr. de Doina Botez) ● *Întâmplări de pe strada mea*, Buc., IC, 1988 (ilustr. Doina Botez) ● *Poezii*, pref. de Eugen Simion, notă bio-bibliografică de Elena Murgu, Buc., Min., col. BPT, 1989 (ant.) ● *Arhitectura valurilor*, Buc., CR, 1990 ● *100 de poeme*, Buc., Tinerama, col. "Scriitori români", 1991 (ant.) ● *În dimineața de după moarte*, Buc., Du Style, col. "Biblioteca de poezie", 1996 (ant.) ● *La cules îngeri*, Chișinău, Ed. Litera, col. "Biblioteca școlarului", 1997 (ant.) ● *Cartea Albă a lui Arpagic*, Buc., Du Style, 1998 ● *Balanța cu un singur talger*, Buc., Du Style, 1998 (ed. plurilingvă: rom., engl., fr., germ.) ● *Soarele de apoi*, Buc., Du Style, 2000.

ESEURI. PUBLICISTICĂ. *Calitatea de martor*, Buc., CR, 1970 (ed. a II-a, ad., 1972) ● *Eu scriu, tu scrii, el, ea scrie*, Buc., CR, 1976 ● *Cele patru anotimpuri*, Buc., Alb., 1977 ● *Cea mai frumoasă dintre lunile posibile*, Buc., CR, 1978 (impresii de călătorie) ● *Coridoare de oglinzi*, Buc., CR, 1984 ● *Autoportret cu palimpsest*, Buc., CR, 1986 ● *Orașe de silabe*, Buc., Buc., Sp-T., 1987 (ant.) ● *Geniul de a fi*, Chișinău, Litera, 1998 (ant.) ● *Ghicitul în mulțimi*, Buc., Du Style, 2000 ● *Cine sunt eu? (un sfert de secol de întrebări)*, Cluj, D., 2001.

PROZĂ. *Cele patru anotimpuri*, Buc., Alb., 1977 (nuv. fantastice, ed. a II-a, pref. de Dan Cristea, Buc., CR, col. "Micromegas", 2001) ● *Proiecte de trecut*, Buc., CR, 1982 (nuv. fantastice) ● *Sertarul cu aplauze, roman*, Buc., Tinerama, 1992 (ed. a II-a, Chișinău, Ed. Litera David, 1998) ● *Imitație de coșmar*, Buc., Du Style, col. "Biblioteca mileniului III", 1995 (sunt reluate nuv. fantastice din vol. *Cele patru anotimpuri* și *Proiecte de trecut*, li se adaugă un dosar al receptării critice în România și Germania).

Traduceri din scrierile Anei Blandiana: *Homokóra*, ötven vers, fordította Hervay Gizella, Buc., Kr., 1971 (magh.), *Pietà achillesowa i inne wiersze*, Wydawnictwo Literackie, Krakow - Wrocław, 1982 (pol.), *Honnán jön a nyár?*, Lendvay Éva fordította, Buc., IC, 1984 (magh.), *Valaki engem álmodik*, Kriterion Könyvkiadó, Buc., 1985 (magh.), *Don't be afraid of me*, "Romanian Communion", Spiritual Poetry Collection, Detroit, Michigan, 1985 (engl.), *Im Einverständnis mit der Erde*, Banater Hausarchiv, Vogt, 1986 (germ.), *Sân v sánia*, Narodna Cultura, Sofia, 1986 (bulg.), *Sluèki v mojata gradina*, ilustratii: Doina Botez, prevela ot rum"nski: Paulina Korbu, Buc., IC, 1986 (sârbă), *L'ora di sabbia*, Edizioni Saval, Bologna, 1987 (ital.), *Sihotvorenia*, rasscazi, esse, Radouga, Moskva, 1987 (rusă), *Kopie eines Alptrausms*, Volk und Welt, Spektrum, Berlin, 1988 (germ.), *Poems*, Revue des Etudes Roumaines, Paris, 1989 (engl.), *The Hour of Sand*, Anvil Press Poetry, London, 1989 (engl.), *Mineviku - Plaaniid*, L.R., Tallin 1989 (estonă), *Sniega Stunda*, Liesna, Riga, 1989 (letonă), *En Kyrka Full av Fjärilar*, Symposium Bokförlag, Stockholm, 1990 (sued.), *Kanskje noen drommer meg*, Solum Forlag, Oslo, 1990 (norv.), *Kopie eines Alptrausms*, Steidl Verlag, Göttingen, 2 edii, 1990 și 1993 (germ.), *Étoile de proie*, les Ateliers du Tayrac, 1991 (fr.), *Kopie van een nachtmerrie*, Van Gennep, Amsterdam, 1992 (oland.), *Med läppar blasvarta av ord*, Bokförlaget Hypatia, Stockholm, 1992 (sued.), *L'eglise fantôme*, Syros-Alternatives, Paris, 1992 (fr.), *Svedotzi* Biblioteka Kov, Vrsatz, 1993 (sârbă), *Poezi*, Shtepia Botuese Enciklopedike, Tirana, 1993 (alb.), *Présentation/Vorwort/Prezentare*, DAAD, Paris, 1993 (ediție trilingvă: germ., fr., rom.), *Die Applausmaschine*, Steidl Verlag, Göttingen, 1993 (germ.), *Engelernte*, Ammann Verlag, Zürich, 1994 (germ.), *Clair de mort*, Librairie Bleue, Troyes, 1994 (fr.), *Kopi av et Mareritt*, Gyldendal Norsk Forlag, Oslo, 1995 (norv.), *L'architecture des vagues*, les Ateliers du Tayrac, 1995 (fr.), *Kopie eines Alptrausms*, Fischer Tachenbuch Verlag, Frankfurt am Main, 1996 (germ.), *Szélet Állat*, Pont, Budapest, 1998 (magh.), *Gedichten*, Go-Bos Press, 1998 (oland.), *Sternherbst*, Dionysos, 1999 (germ.), *Cekmedjeto s aplodismenti*, DAR, Sofia, 1999 (bulg.), *Potreba za priciom*, ARKA, Smederevo, 2000 (sârbă).

la o nouă lectură

de Alex. Ștefănescu

Ana Blandiana

— proza —

Fotografia de Ion Cucu

Rafinament

ANA BLANDIANA nu este o poetă care scrie și proză. Ea are o operă în proză, comparabilă cu aceea a unor prozatori consacrați. Nuvelele fantastice din volumele *Cele patru anotimpuri*, 1977, și *Proiecte de trecut*, 1982, ca și romanul *Sertarul cu aplauze*, 1992, trebuie înscrise în bibliografia obligatorie a celor care vor să cunoască proza românească contemporană.

În 1977 a făcut senzație nvela *Capela cu fluturi* din volumul *Cele patru anotimpuri*. În stilul fastuos al prozei eminesciene, autoarea povestește, în cuprinsul nuvelei, cum pătrunde într-o bisericuță părăsită și descoperă, la lumina pâlpâitoare a chibriturilor aprinse unul după altul, mii și mii de fluturi de noapte, așezați pe un perete ca un tapet fremătător.

Imaginea este halucinantă:

„Am văzut la început numai flacăra, prea apropiată de ochi, apoi am îndepărtat mâna cu brațul aproape întins, încercând să văd dincolo. Am crezut că mi se părușe, atât de scurtă a fost priveliștea înainte ca lemnul să se fi consumat în întregime, și atât de necrezută. Nu erau icoane. Era un perete sau un înalt paravan, străbătut de ondulații lente, acoperit în întregime de... Am căutat cuprinsă de febră un alt chibrit pe care l-am aprins brusc, cât mai departe. Da, erau mii de aripi de fluturi care se legănau într-un ritm oarecum comun, erau de fapt mii de fluturi așezați pe acel perete sau paravan vertical, pe acel presupus altar, așezați în așa fel încât din față, de unde eram, nu li se vedeau trupurile, nu li se vedeau decât muchiile aripilor formând o suprafață aproape compactă, striată, hașurată și într-o mișcare

greu de descris, asemenea... Chibritul s-a stins din nou și, când l-am luat în grabă pe al treilea, degetele au pipăit în cutie bețele care îmi rămăneau. Am făcut din nou lumină.”

Relansarea aceeași repetată a descrierii, prin artificiiu aprinderii bețelor de chibrit, este de mare efect. Misterul se explorează în etape, delimitate prin momente de *suspense*. Fantasticul tenebros și decorativismul baroc al reprezentării înscriu narațiunea în categoria unei literaturi estetizante de un indiscutabil rafinament.

O civilizație iradiată

AUTOAREA nu s-a mulțumit însă cu această performanță artistică. Situându-se în descendența lui Bulgakov, ea a făcut în scurtă vreme din proza

fantastică un mijloc de denunțare a grotescului vieții în regimul comunist. În nuvela *La țară* din volumul *Proiecte de trecut*, ea reia tema stratului de mici viețuitoare fojgăitoare dintr-o nouă perspectivă, construind de data aceasta o reprezentare apocaliptică a pământului de la țară lăsat în paragină. Deposezați cu forța de terenurile lor agricole, înstrăinați de propria lor existență cândva ritualizată, țărânii nu mai simt nici o tresărire de emoție când văd recolta putrezind pe câmp. În absența oamenilor, știuleții de porumb, care pe vremuri erau prețuiți și sărbătoriți ca și cum ar fi fost de aur, se prăbușesc în putrefacție și uitare, în promiscuitatea preistoriei. Ni se oferă o imagine terifiantă a ceea ce s-a întâmplat, de fapt, cu civilizația românească după ce a fost iradiată de marxism-leninism:

„Cea mai frapantă deosebire față de felul în care credeam eu că arată câmpia era lipsa țărânilor, faptul că pământul nu se vedea. El era acoperit cu un strat gros de un metru poate – poate mai mult – de boabe și știuleți și semințe printre care mișunau, forfo-teau, se agitău mii și mii, milioane probabil, de ființe din cele mai diverse specii și feluri, viermi și gândaci, șoareci și nevăstuici, cu ochi și fără ochi, cu blană și fără blană, cu antene și fără antene, patrupede, târâtoare, miriapode și chiar zburătoare, pentru că pe deasupra acestui colcăitor amestec, incredibil de viu și de întreprinzător, se roteau escadrile întregi de corbi planând în zbor razant și oprindu-se într-un precar echilibru pe acest covor veșnic luncător. Pentru că totul se mișca, totul se frământa și, împinse din toate părțile, trase spre adânc sau eliminate spre suprafață, boabele porumbului păreau și ele vii și înzestrate cu posibilități proprii de deplasare, se mișcau cuprinse și ele de un fel de frenezie, lăsându-se digerate și macerându-se singure, putrezind, acoperindu-se de mușegai, supurând, fermentând alcooluri și dospind miasme, lăsându-se să alunece adânc, până în ogor, și acolo încolțind și pomind din nou spre lumină sub forma unui vlăstar decolorat și bălos, tinzând spre verde, dar abia transparent, gingaș și dezgustător, tenace, răbdător, crescând printre burți de gândaci și cozi de guzganii, printre labe de corbi și boturi de cârțițe și ajungând, în sfârșit, în aerul tulbure, gata să-și continue destinul, exagerat și nepotrivit, să crească, să rodească și să se adauge putreziciunii atât de vii pe care a fost în stare să o străbata și pe care va reuși poate să o perpetueze.”

Nu s-au scris, în literatura română, fraze mai zguduitoare despre degradarea vieții satului – și a vieții în general – sub influența greșos-malefică a comunismului.

Romanul *Sertarul cu aplauze*, la care autoarea a lucrat între 1983-1989, adăugându-i un ultim capitol în 1991, este și el o parabolă despre dezagregare, de data aceasta despre dezagregarea demnității umane în comunism. Primele două capitole ale cărții – scrise la persoana întâi, din perspectiva unui scriitor, Alexandru – sunt cele mai impresionante. Alexandru povestește cum într-o seară, pe când se bucura, la el acasă, de prezența unor prieteni veniți în vizită, s-a pomenit cu trei necunoscuți care, fără nici o explicație, s-au instalat și ei în locuința sa, insultându-l, amenințându-l și tratându-i la fel de agresiv și pe oaspeții scriitorului. O atenție aparte acordă autoarea *familiarității vulgare* pe care o afișează intrușii în raport cu cei asediați. Este exact genul de familiaritate pe care îl promovau activiștii de partid înainte de 1989 în relația cu personalitățile culturale.

Victimele agresiunii reacționează diferit: unele rămân în expectativă, etalându-și cu o stranie mândrie neimplicarea, altele se resemnează, altele îi curtează, umilindu-se, pe agresori. Doar Alexandru schițează o împotrivire, la care renunță însă în scurt timp, paralizat de evidența lipsei oricărei șanse de-a avea succes și stupefiat de pasivitatea celor din jur. Ana Blandiana realizează astfel o tipologie a intelectualilor români dinaintea de 1989. Romanul său este sumbru, amintind de atmosfera din *Procesul lui Kafka*.

Poetul căzut în lume

POEZIA, în general, e un monolog, care are eventual ecou în conștiința publicului, dar nu primește replici propriuzise. Ce se întâmplă însă când poetul cade în lume și acordă un interviu? Întrerupt din rostirea în transă a discursului său și invitat să dialogheze, el riscă să-și piardă starea de grație și să dezamăgească.

Ana Blandiana însă nu dezamăgește ca interlocutoare. Ea rămâne poetă chiar și când i se adresează întrebări agresive sau prozaice.

Într-un volum de patru sute de pagini, cu un ingenios titlu interogativ, *Cine sunt eu?*, poeta a publicat în 2001 interviurile pe care le-a acordat pe parcursul unui sfert de veac.

Cine le citește nu poate fi decât încântat de frumusețea ideilor. În nici unul din ele poeta nu alunecă în “noroiul greu al prozei” vieții de fiecare zi. Ea refuză instinctiv o prea mare familiaritate cu partenerul de discuție. Nu este arogantă, nici măcar distantă, ci are pur și simplu demnitate. Îi repugnă aceea apropiere sufletească pe care un eseist contemporan o numea “o căldură de grajd” (și care este practică pe scară largă în presa noastră de după 1989).

Păstrarea acestei atitudini este favorizată de împrejurarea că mulți dintre scriitorii și ziarisții care i-au luat poetei interviuri sunt ei înșiși adepți ai unui stil gazetăresc elegant. Este suficient să menționăm câteva nume – George Arion, Constantin Coroiu, Dan Rotaru, Sanda Faur, Mircea Iorgulescu, Nicolae Băciut, Tia Șerbănescu, Cornel Nistorescu, Ovidiu Șimonca, Pavel Chihaia, Dumitru Chirilă, Mihai Creangă, Ion Simuț, Bogdan Burileanu, Nicolae Țone, Liliiana Petruș, Gabriela Adameșteanu, Leo Butnaru, Petre Mihai Băcanu, Vitalie Ciobanu, Ioana Ieronim, Rodica Palade, Virgil Sorin, Simona Popescu, Vartan Arachelian, Romulus Diaconescu –, cărora li s-ar putea adăuga și altele, pentru a conveni că este vorba de interlocutori de bună condiție. Totuși, cine discută cu o scriitoare cu statut de clasic în viață este inevitabil tentat să-i pună și întrebări indiscrete, să o ia prin surprindere, să o determine să apară fără fard în fața lumii. Ana Blandiana răspunde cu o noblețe intangibilă acestor provocări.

Explicația nu constă, așa cum ar putea pretinde cineva, cu maliție, într-o tehnică a disi-

mulării perfect însușită. Ana Blandiana nu simulează elevația, ci chiar este elevată. Dacă ar vrea să fie vulgară, abia atunci ar trebui să se prefacă și în mod sigur n-ar reuși să fie convingătoare.

Poeta este una dintre ființele cele mai autentice spiritualizate, din câte evoluează azi pe scena vieții publice. Nu întâmplător, pseudonimul Ana Blandiana a devenit de multă vreme mai *real* decât numele din acte, Otilia-Valeria Rusan (înainte de căsătorie – Coman). Identitatea literară a luat definitiv locul identității cetățenești.

Austeritate de tragedie antică

NIMIC din ceea ce este omenesc nu-i este străin Anei Blandiana. Însă tot ceea ce este omenesc, în cazul său, se transfigurează, devine literatură. Frazele ei confesive au ceva înalt și auster, par stampilate într-o cancelarie celestă. Aceste fraze impun respect și intimidează. Așa se explică, printre altele, de ce cenzura a lăsat să apară (în 1983, în *România literară*, într-un interviu realizat de Mircea Iorgulescu) următoarele mărturisiri și reflecții non-conformiste referitoare la patriotismul scriitorului:

“Legătura dintre scriitor și poporul său nu este una veselă și decorativă ca un șervet cu motive folclorice într-un restaurant pentru uzul turiștilor străini, ci una profund dramatică, cel mai adesea dureroasă, un raport de reciprocă asumare. [...] A face prea multe declarații de dragoste – oricât de rimate și tremolate – popoului tău, mi se pare superfluu: e ca și cum ai face declarații de dragoste pă-

rinților, față de care jurămintele de credință și mărturisirile de iubire nu mai au nevoie de cuvinte pentru că sunt înscrise în celule și în cromozomi.”

Interviurile de după 1989 impresionează prin participarea sufletească dureroasă a poetei la evenimentele din România. Ea poate spune ca Eminescu: “Jalnic ard de viu chinuit ca Nessus...” Cu toate acestea, Ana Blandiana nu se lamentează prozaic și nici nu recurge la invective pentru a-i stigmatiza pe cei vinovați de imensa risipă de timp istoric. Suferința ei morală sublimează într-o gravitate care aduce aminte de tragediile antice; iar când indignarea atinge paroxismul – în sarcasm:

“Mi se demonstrează că sunt fundamentalistă pentru că mă încapățânez să susțin că $1 + 1 = 2$; mi se spune că am rămas încremenită în proiect, pentru că – oroare! – mai cred și azi ceea ce credeam ieri; se deduce că nu sunt de folos nimănui, pentru că nu mă las folosită de nimeni; că sabotez economia de piață din moment ce nu sunt de vânzare; că împiedic reforma pentru că refuz să mă reformez. Oricât de distrată sau inconștientă aș fi, nu pot să nu observ că deranjez pe toată lumea. Și nu pot să nu mă întreb cum de reușesc. Și mai ales: cine sunt eu?”

Există un răspuns la această întrebare care pare fără răspuns. Ana Blandiana este ceea ce a mai rămas bun în fiecare dintre noi, un simbol, o aspirație. Tocmai de aceea nu seamănă cu cineva anume și pare venită din altă lume. Ea este și azi – cum se considera la debut – persoana întâi plural. ■

(Fragment dintr-un studiu mai amplu)

Felicitață de Zaharia Stancu cu prilejul primirii Premiului Uniunii Scriitorilor, în 1972

Comentarii critice

Memorie „rea“ și memorie „bună“

RONICA MELANCOLIEI, astfel și-a intitulat Ileana Mălăncioiu un volum

de eseuri și articole de acum câțiva ani, preluând titlul rubricii pe care o susținuse mai înainte în „22“ și în „România literară“. L-am recenzat la apariție, observând atunci că autoarea și l-ar fi putut intitula cu aceeași îndreptățire *Cronica sarcasmului*. Melancolia și sarcasmul coabitau în acele texte, ca elemente ale unei formule de aliaj sufletească întâlnită rar, fața și reversul unei personalități duale.

În *Recursul la memorie*, cartea de *Convorbiri cu Daniel Cristea-Enache*, luăm act de aceeași pendulare între polul melancoliei și polul sarcasmului, petrecută pe fondul unei vaste retrospectivii provocate. Poetei i se pun întrebări și ea le răspunde scrupulos, punct cu punct, cu grija de a lămurii tot ce i se cere și chiar și ceva în plus, dacă este cazul, reexaminând un trecut de care sufletește nu s-a detașat, nici gând de așa ceva. Nici nu am fi avut temeii să vorbim, dacă ar fi făcut-o, despre melancolie și sarcasm, expresii ale implicării afective.

FORMULA cărții ne duce cu gândul la convorbirile lui Florin Mugur cu Marin Preda, sau la convorbirile lui Claude Bonnefoy cu Eugène Ionesco. Atât că, în convorbirile cu Ileana Mălăncioiu, magnetofonul a fost scos din ecuație, dialogul purtându-se „exclusiv pe hârtie“. Așadar, fără dezinvoltură și fără spontaneitate, efecte pe care cei doi nu le urmăresc. Sunt oricum altfel decât dezinvoltate aceste convorbiri, oricum altfel decât spontane. Sunt riguroase și orientate către esențial, materializând un proiect pe care Daniel Cristea-Enache ni-l face cunoscut de la începutul demersului său. Ceea ce și-a propus să realizeze este „o incursiune în universul unui scriitor adevărat, pentru a-i vedea, dacă nu formula secretă a personalității, «cifru» sau, atunci măcar «blestematele probleme insolubile», frământările, obsesiile“. Și mai ține să precizeze un lucru Daniel Cristea-Enache, tot în punctul de pornire,

anume că pentru el partenera de dialog aleasă reprezintă „un adevărat model, deopotrivă moral și intelectual“.

Adoptând această perspectivă și acest ton, Daniel Cristea-Enache se plasează la antipodul autorilor „dezinvolti“ de interviuri, hărțuitori și insolenți, azi la modă, preocupați prea puțin de interlocutor și prea mult de a se pune pe ei în evidență. Nu în felul acesta procedează Daniel Cristea-Enache, el acceptând regula jocului, odată ce s-a prins în el, și anume aceea că „e o diferență de categorie între cel care întreabă și cel care răspunde“. Și dacă al doilea e de „categorie grea“, ca în cazul interlocutoarei sale, primul, adică el, nu poate fi, cum se resemnează cu umor, decât „de categorie semiușoară (sau semigrea?, în orice caz, semi -)“. Fiind astfel („subordonare“) criticul e totuși un interlocutor cu inițiativă, deferent fără timorări și extrem de stăruitor, reclamând ducerea până la capăt, până în nuanțe a discuției în jurul unui subiect („Aș vrea să ducem fiecare fir până la capăt, până limpezim și nuanțăm opiniile și argumentele dvs.“), incitând la înfrângerea tabu-urilor și la deconspirări, pretinzând „exem-

plu concrete“ și nu doar trimiteri aluzive sau rămăneri la principii („vă propun să crăpăm puțin crusta acestor taburi, să dăm niște exemple concrete, individualizante“). Ca Ileana Mălăncioiu da curs îndată unei astfel de invitații este aproape inutil să mai spun. Oricum ar fi venit cu exemple

cu individualizări, dar e cu atât mai bine că i se cer. Nu este ea omul expectativei, al tatonărilor prudente, al plutirii în generalități, al respectării tabu-urilor, din considerente tactice sau de oricare alt ordin. Tactica sa, dacă este să admitem că aplică o tactică, este aceea a francheții, a sincerității de neoprit, chiar brutale, a dării cărților pe față, în orice împrejurare și cu orice risc. Se întâmplă și să greșească țintele, atunci când este imperfect informată, sau să fie prea categorică, prea fără nuanțe, prea puțin suplă, cum să zic, atunci când își evaluează moral contemporanii, confrății de condei. Drept este însă că și aceștia, unii dintre ei, au cam făcut abuz de nuanțe în felul cum s-au manifestat prin vremuri, prea supli și prea subtili în materie de conduită morală, de unde și dificultatea, la urma urmelor, de a-i defini fără să-i simplificei.

AM VORBIM despre melancolie și sarcasm, ca atitudini coabitante în aceste *Convorbiri*. Să mai spunem că sunt prezente în doze variabile, după cum le reclamă factura subiectelor, a temelor aduse în discuție și a personajelor pe care fluxul memoriei le reproiectează. Desigur că melancolia va iriza imaginile copilăriei trăite de poetă în satul argeșean, într-o ambianță asemănătoare, nu doar în spirit dar și în fapte, cu aceea din scrierile lui Marin Preda. Melancolia va însoți evocarea lecturilor împătimate, din adolescență și de mai târziu, va lumina afectuos aducerile aminte despre vechii prieteni din mediul literar și din alte medii. Cât privește sarcasmul, acesta exprimă, fără doar și poate, un temperament, o pornire a firii, o predispoziție. Dar este, în același timp, ca act derivat, și expresia unei opțiuni estetice, a raportării la un model estetic. Nici o îndoială nu poate fi că modelul este Bacovia, poetul sarcasmelor organice asimilat de Ileana Mălăncioiu (despre un vers al lui ne spune că i-a intrat „pur și simplu în sânge“), parte constitutivă a lumii ei interioare, încă înainte de a-și fi dat seama de acest lucru: „unde, în creierul meu, rămăseseră întipărite foarte multe versuri ale sale

spuse pe un ton alb, ușor sacadat, care făceau parte din universul meu, chiar dacă nu eram conștientă de lucrul ăsta“. Destule au fost împrejurările proprii vieții față de care poeta s-a simțit îndemnată să reacționeze „bacovian“, cu „ironie amară“, ceea ce e altfel și în prezent i se întâmplă, în era exasperantei tranziții fără sfârșit: „Tranziția asta care nu se mai termină m-a făcut să revin și mai des la Bacovia. Fie pentru a spune cu o ironie amară «Mi-am îndeplinit toate profețiile politice», fie pentru a repeta a nu știu câta oară «Finis... istoria contemporană./ E timpul, toți nervii mă doar./ O, vino odată, mareț viitor»“.

CU IRONIE amară privește Ileana Mălăncioiu spectacolul uman post-decembrist, cu ironie amară dar și uluită de performanțele acrobatiche, în sens moral, ale unor contemporani, fie ei oameni cu „memorie oscilantă“, cum îi cataloghează Daniel Cristea-Enache, fie de-a dreptul „amnezici“, cum îi socotește poeta. Amnezici în cunoștință de cauză, aș adăuga, amnezici într-un sens care le îngăduie pur și simplu să se nască din nou, să-și construiască un nou trecut, astfel zicând, să-și compună și să difuzeze despre ei înșiși o imagine care poetei îi stârnete imense nedumeriri. Este cazul unui cunoscut (azi) comentator politic și scriitor care „nu prea s-a remarcat prin cine știe ce cărți, nici prin cine știe ce act de cu-

raj înainte de 1989, ca după aceea să se uite la sine ca la un fel de Soljenițan al nostru: Și dacă s-ar uita numai el!“

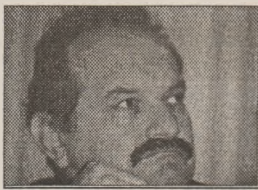
Nu se uită, într-adevăr, numai el, ci și mulți alții despre care atât de târziu am aflat (de la ei!) că au fost disidenți sau chiar opozanți, că au fost interziși de la publicare, opriți să călătorească, să primească burse în străinătate și încă atâtea alte necazuri îndurate în vechiul regim. Pe acest trecut mai degrabă imaginar și-au construit, însă, autoritatea morală post-decembristă, ni s-au și infățșat ca modele etice, mai și muștrând națiunea din când în când, pentru că nu prea este la înălțimea lor.

Atât că Ileana Mălăncioiu nu se împacă nici cu ideile primite și nici cu modelele auto-propuse. Vrea să știe pe ce se întemeiază un prestigiu și câtă îndreptățire are cineva, prin ce a făcut ieri și prin ce face azi, să se instituie în instanță morală. Vrea să știe aceste lucruri și pune, pentru a afla, întrebări, întrebări antipatice, săcăitoare, pentru cei vizați, dar ce să facă, trebuie să le pună. Putea fi cineva, în regimul trecut, și persecutat și vedetă?, iată o întrebare. Alta: cum poate cineva să ceară, scoțându-se pe sine din cauză, ieșirea din scenă a „bătrânului literar“, el însuși nemaifiind tocmai tânăr, din moment ce a ucenicit cu sârg pe la „Flacăra“ lui Adrian Păunescu, cea de pe vremuri? Și așa mai departe.

(urmare în pag. 20)

Gabriel Dimisianu

cronica edițiilor

de Ion Simuț

Viața literară în 1907

SI EDIȚIA de *Scieri* Ilarie Chendi, ca toate seriile de *Opere* ale clasicii din colecția „Scriitori români”, înaintea greu. A fost inițiată de Dumitru Bălăeț, un mai vechi truditor pe tărâmul istoriei literare, în 1988, la Editura Minerva, unde au apărut și următoarele trei volume (în 1989, 1990 și 1995), pentru ca volumul al cincilea să se mute în 2001 la Editura „Grai și suflet – Cultura națională”.

Volumul VI apare la Fundația Națională pentru Știință și Artă, continuatoarea Editurii Minerva, sub auspiciile Academiei Române și în colaborare cu Institutul de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu”. Este menționat tirajul de două sute de exemplare, subvenționat de Ministerul Educației și Cercetării. Această fabuloasă colaborare dintre cel puțin patru instituții pentru apariția edițiilor critice ar merita un comentariu aparte și o investigație specială.

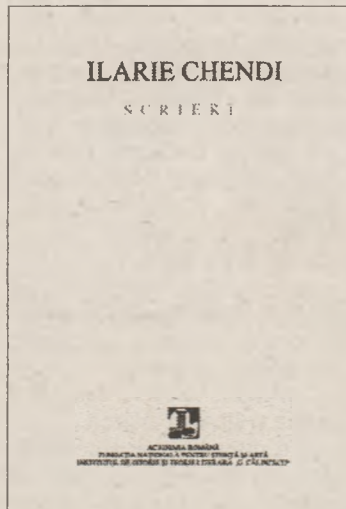
Ilarie Chendi (1871-1913) este un foiletonist frenetic, trecut prin gruparea sămănătoristă a lui Nicolae Iorga, de care se desparte în 1906, pentru a înființa revista „Viața literară”, devenită în 1907 „Viața literară și artistică”, scrisă aproape în întregime de el, ascuns adesea sub pseudonimele Gh. Dumbravă sau Fantasio. Volumul VI de *Scieri* Ilarie Chendi, în îngrijirea, cu notele și comentariile lui Dumitru Bălăeț și Ion Spătan (ultimul, un nume necunoscut mie din alte prezențe), cuprinde tot ce a publicat criticul în nume propriu sau sub pseudonime la „Viața literară și artistică” („o revistă sămănătoristă disidentă”, cum a numit-o Z. Ornea), pe parcursul întregului an 1907, singurul în care apare. Ardelean de origine, din zona Sibiului, unde debutase în 1893 cu proză, Ilarie Chendi se mută în 1898 la București. Trei ani la rând, Ilarie Chendi se afirmase spectaculos prin trei volume de critică foiletonistică, fragmentaristă și impresionistă: *Preludii* (1903), *Foiletoane* (1904) și *Fragmente* (1905). Era o afirmare fără precedent, cu o astfel de fervoare, în critica românească. Vor mai urma volumele: *Impresii* (1908) și *Portrete literare* (1911), dar sinuciderea din 1913 pune capăt unei ascensiuni intelectuale. Dintre contemporanii săi, personalități în curs de afirmare la începutul secolului XX, poate că numai Nicolae Iorga (născut în același an 1871 cu Ilarie Chendi) mai avea în domeniul criticii literare o activitate foiletonistică la fel de impresionantă, productivă și consec-

ventă. Anul 1907 a fost unul de vârf pentru Ilarie Chendi. Publicistica lui se zbate însă între toate vicisitudinile vremii, dintre care cea mai nefastă este precaritatea literaturii aceluși moment dominat de sămănătorismul și de militantismul național-țărănesc al lui Iorga. Sensul constructiv al unei orientări, fundamental deosebite din punct de vedere estetic, se va ivi odată cu E. Lovinescu, ale cărui opinii moderniste vor fi mai clare abia după campania de revizuire desfășurată în „Flacăra” (1914-1916).

RUPTURA lui Ilarie Chendi de Nicolae Iorga nu va însemna însă și o ruptură totală de sămănătorism, dar îi va da acestuia posibilitatea să gândească pe cont propriu mersul literaturii, să-și câștige independența și libertatea de mișcare. Iorga îl șicanează pe tot parcursul anului 1907, cum era de așteptat, dar Ilarie Chendi îi răspunde cu ironii usturătoare, denunțându-i politica de grup, o politică la fel de nefastă ca și aceea a lui Macedonski și în care amenința să cadă și Mihail Dragomirescu, după cum observă criticul condamnând „metoda” de creare a iluziilor și de denaturare a caracterelor: „Din încurajările date din belșug se naște acea pepinieră de minori ai artei, care jură in verba magistri, pierd orice simț autocritic, orice control asupra lor și o iau razna în arena literelor” (p. 107). Opțiunile sale estetice vor merge în permanență alături de Coșbuc, Sadoveanu, Iosif sau Anghel, cu ultimii trei chiar asociindu-se în redacția publicației „Cumpăna” (în 1909). Îl va susține de asemenea pe Octavian Goga, pe care îl va socoti în 1907 că „este în cele mai fericite condiții de creare”, dar al cărui talent este contestat de Mihail Dragomirescu (p. 67-68). Pe I. Al. Brătescu-Voinești îl consideră „unul din cei mai mari artiști ai condeșului din câți am avut” (p. 71). În șirul de portrete, îi mai elogiază pe Hasdeu, Delavrancea, Caragiale, Grigorescu și I. A. Bassarabescu.

Constată „falimentul literar” al estelui Ovid Densusianu, căruia nu-i agreează nici „ambitiția de a produce un curent nou în literatură”, nici orgoliul de a patrona o școală sau o tabără și nu-i iartă nici despărțirea de popor. Față de Densusianu, Ilarie Chendi apără legitimitatea „literaturii țărănești” (p. 158), dar în alt context, când îl vizează pe Iorga, o denunță, fiind susceptibilă de a fi considerată un fals concept (p. 175). În ciuda sămănătoristilor, pledează pentru integrarea în

mult invocatele răscoale țărănești? Mi se pare destul de surprinzător să nu găsim prea multe referințe la drama socială ce a izbucnit atunci, fie din lipsa de interes al criticului pentru eveniment (ceea ce este cel puțin ciudat dacă ținem seama de orientarea criticului spre literatura de inspirație rurală), fie dintr-o mai generală inapetență a lui pentru politic (ceea ce ar fi iarăși ciudat pentru cineva care vine din Ardealul oprimat și își exprimă clar opțiunea pentru poezia politică, a cărei istorie este relatată pe scurt în patru foiletoane din vara lui 1907). După exigențele de astăzi, l-am fi vrut pe Ilarie Chendi un editorialist mai implicat. Îngrijitorii ediției dezmint în note (p. 302-304) o atare presupunere, legată de relaxarea ideologică a publicistului, arătând că ecouri ale răscoalei se înregistrează la rubrica „Notițe și informațiuni” din revista „Viața literară și artistică”. Din ceea ce are legătură cu literatura, mi se pare interesant să rețin că a circulat zvonul cum că romanul *Domnița Viorica* de Vasile Pop ar fi instigat pe țărani la răscoală (p. 302), ceea ce e evident o supra-licitare anecdotică și aberantă, mai ales dacă luăm în seamă analfabetismul notoriu al țărănilor la începutul secolului. Dar merită reținută ca fapt divers. Tot legat de perspectiva literară imediată asupra vieții rurale, Ilarie Chendi semnaleză bizarul roman *Amăgiții* de un oarecare D. St. Aristide pe tema conflictului dintre arendași și țărani răsculați, care ar fi fost instigați de agitatori socialiști, dinăuntru sau dinafară (soluția agenturilor străine bănuia și atunci) – ceea ce criticul consideră o interpretare reacționară a problemei agrare. Autorul romanului, după numele grec („nu e cumva un fiu de arendași?” – se întreabă criticul), ar fi suspect că ține partea arendașilor pe care îi absolvă de vreo vină. Nu avea cum ca tocmai în 1907 să se și fi scris deja adevăratul roman al răscoalei, de aceea criticul putea profetiza firesc cu o frază de așteptare: „Romanul cu rădă-

Ilarie Chendi, *Scieri*, VI, *Articole și studii din periodice (1907)*, ediție, note și comentarii de Dumitru Bălăeț și Ion Spătan, Academia Română, Fundația Națională pentru Știință și Artă, Institutul de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu”, București, 2003, 342 p., 80.000 lei.

această categorie a prozei lui Duiliu Zamfirescu. Ieșirea din acest impas o va afla mai târziu, când va formula adevărata dilemă a cronicarului literar nu în termeni sociologici, ci în termeni estetici: „Nu țărănesc sau nețărănesc, ci artă sau neartă”. Dar gustul criticului rămâne în limitele tradiționalismului sau ale realismului rural pe filiera ardeleană Slavici-Agârbiceanu. Ce mai răzbate până la noi prin publicistica literară a lui Ilarie Chendi, din atât de tulburatul an 1907, pe care îl asociem automat în memorie cu

cini în mișcările sociale agrare rămâne să fie scris în viitor de vreo mână măiastră” (p. 95).

DIN CELE aproximativ trei sute de pagini de foiletonistică a anului 1907, se pot reconstitui evenimentele vieții literare și artistice, pe care Ilarie Chendi le consemnează cu conștiinciozitate. Moare S. Fl. Marian, colaborator important al revistei și, cum afirmă criticul, „fruntașul folcloristicii române” (p. 104). Publicistul deplânge apoi moartea singuraticului B. P. Hasdeu: „A fost înmormântat ca un întârziat, ca unul care aparține generației apuse, fără ca cei de astăzi să mai aibă o legătură vizibilă cu opera sa” (p. 182). Își încetează apariția revista „Familia”, după o activitate continuă de 42 de ani „fără zgomot, fără laude sau ocări” (p. 74), iar la scurtă vreme moare și Iosif Vulcan: „O zi în urma lui Hasdeu s-a stins și o flacără mult mai mică: viața bătrânului Iosif Vulcan. Răposatul academician n-a fost din croiul oamenilor mari, nici luptător, nici om de erudiție, dar pușini au ajuns prin stăruință și prin dragoste de muncă la rezultate mai frumoase ca dânsul” (p. 183). La Câmpina se stinge „întâiul nostru artist de reputație europeană”, Nicolae Grigorescu, ajuns „în ipostazul în care a putut să farmece, să supuie, să ajungă popular” (p. 178). Se pot consemna noile eforturi, deocamdată neizbutite, de a înființa Societatea Scriitorilor Români (p. 179), la a cărei întemeiere Ilarie Chendi va fi părtaș în anii imediat următori. Mihail Dragomirescu se desparte de Maiorescu (p. 73).

În 14 secvențe de *Cronici de vară*, Ilarie Chendi e și un excepțional cronicar al vieții cotidiene a Bucureștiului torid. Un serial de *Preludii* în 47 de episoade, câte numere are revista „Viața literară și artistică”, redă pulsul mișcării literare și înregistrează modificările de peisaj artistic. Din păcate, criticul nu are ocazia de a susține cărți importante, dar își arată opinia față de „literatura de Paști”, față de „literatura ușoară”. Detestă împărțirea de funcții și de subvenții scriitorilor, preferând libera concurență: „Idealul nostru trebuie să fie să ajungem a putea să trăim prin noi înșine. Să ne înmulțim numărul cititorilor, căutând a străbate în păturile cele mai îndepărtate. Tot farmecul unei creațiuni e lupta asta cu situațiile grele” (p. 97). Ușor de zis, greu de izbutit, dar la 1907 chiar era o mare îndrăzneală să gândești astfel! ■

lecturi la zi

Un proiect național

MOBILIZATĂ pentru a descrie oricât de aproximativ, pentru cei care nu au nici cea mai vagă idee despre ce sunt *Proverbele...* lui Zanne ca și pentru cei care știu că titlul cu subtitlul său mai cuprinzător decât o tablă de materii („proverbe, zicători, povățuiri, cuvinte adevărate, asemănări, idiomisme și cimilituri, cu un glosar român-francez”) numește cel mai extins corpus de texte folclorice românești realizat deocamdată, o aritmetică elementară poate oferi informații coplesitoare: zece tomuri impresionante, publicate între 1895 și 1903; sau circa 8.000 de pagini de text tipărit; ori, în litera lui Ovidiu Bîrlea, pe a cărui exactitate am putut pune, întotdeauna, credit, „(...) volumele I-VII cuprind 18.940 tipuri de proverbe și zicători, în afară de numeroasele variante ale acestora, la care se mai adaugă cele 4.500 de tipuri suplimentare din culegerile ulterioare, incluse în volumele IX și X. În afară de acestea, Zanne a mai publicat colecția de maxime și povățuiri a lui Iordache Golescu, cuprinzând 16.350 de tipuri și 4.135 tipuri de *asemănări* din aceeași colecție, întregită cu *asemănări* (comparații) populare extrase din cântecele și descântecele populare (995 tipuri) și cu 1.400 credințe populare” (*Istoria folcloristicii românești*, Editura Enciclopedică Română, 1974, p. 325); un corpus obținut prin excerptarea de exemple din 294 de surse scrise (la finalul întreprinderii) și prin corespondența cu 340 de raportori benevoli, cei mai mulți dintre aceștia învățatori cu care autorul a fost pus în relație grație mediilor discrete ale lui Fr. Damé, în anii elaborării proiectului, sub-director la Ministerul Instrucțiunii Publice (vol. I, p. XLIX).

„O lucrare unică în felul ei, un monument pentru literatura națională” — scria, aflat doar înaintea primelor două volume, cu entuziasm nedisimulat, în *Precuvântarea* la ediția *princeps*, G. Dem. Teodorescu (vol. I, p. XIV). Este „o carac-

terizare care o va însoți de-a lungul întregii sale existențe”, după cum observă, în recenta prefață la reeditare, Nicolae Constantinescu (vol. I, p. 9). Cele două aprecieri, uzând, în mod paradoxal, de o uriașă proprietate a termenilor dar dând, totuși, în același timp, impresia de conventionalism politicoasă însă oarecum indiferent la ceea ce se ascunde dincolo de scoarțele impunătoare ale *Proverbelor...*, transcriu, după părerea mea, sentimentele contrariante pe care acest op le trezește: o admirație covârșitoare pentru eforturile de presupus dincolo de fiecare tom în parte, dar și o inhibare instantanee provocată de imposibilitatea controlului eficient al informației cuprinse aici.

PRACTIC, fiecare „plimbare tematică” — iertat să-mi fie barbarismul intertextual, dar despre lectura unitară și liniară a opt mii de pagini recunosc că nu pot vorbi — prin *Proverbele...* mi-a reconfirmat o atare reacție duplicitară. Pe de o parte, pentru a ajunge înaintea cărții, trebuia să particip, întotdeauna, la un mic dar foarte ofertant ritual academic: volumele, aflate în „fondul de patrimoniu”, trebuiau transportate cu grijă, cu căruciorul, căci altfel este omenesc imposibil, cale de trei etaje, până în sala de lectură. Excedată de masivitatea cărților, văzând cu greu ceea ce se întâmplă dincolo de ele, reinventam ideea că mă aflu înaintea unei surse imbatabile și, oricum, inepuizabile, aproape un panaceu pentru orice fel de subiect. Numai că, așa riguros clasate cum par (v. p. XLIV-XLV din primul volum, unde sunt înșirate cele 23 de categorii de subiecte documentate, fiecare dintre acestea cu o întreagă serie de subdiviziuni, dar și indicii tematici de la finalul fiecărui tom), așa de atent redactate filologic (citarea exactă a sursei, indicarea, printr-un semn grafic suplimentar, a contextului cultural din care provine proverbul, glosarea acestuia, alăturarea variantelor și, câteodată, chiar a unor echivalente străine), *Proverbele...* par că eșuează, mereu, altundeva decât te-ai aștepta. Textul lor este un adevărat labirint în care nu ai pri-

Iuliu A. Zanne, *Proverbele românilor din România, Basarabia, Bucovina, Ungaria, Istria și Macedonia*, Cu o prefață de Nicolae Constantinescu, Ediție îngrijită de Mugur Vasiliu, București, Editura Scara, Asociația Română pentru Cultură și Ortodoxie, vol. I., 2003, 17 + LXII + 782 p., vol. II, XX + 2004, 921 p.

mit firul Ariadnei. În consecință, te poți descurca pe traiecte scurte, dar nu este deloc sigur că, în felul acesta, descoperi soluția și găsești ieșirea.

Nu mă tentează generalizările, dar îmi vine să cred că reacții de lectură cât de cât asemănătoare trebuie să fi determinat receptarea absolut aberantă a acestei opere în cultura românească. Am în vedere faptul că, în ciuda exemplarității necontestate a acestor volume, textele despre *Proverbele...* lui Zanne se pot număra pe degete. Cu excepția celor două capitole sintetice, al lui Ovidiu Bîrlea, din *Istoria folcloristicii* (citată mai sus), respectiv al lui Iordan Datcu din *Dicționarul etnologilor români* (vol. II, București, Saeculum I.O., 1998, p. 293 - 294), doar câteva recenzii de întâmpinare a colecției fac referiri directe la această carte și la autorul ei. Este vorba, desigur, despre o realitate neliniștitoare, contrabalansată doar de utilizarea *Proverbelor...* ca referință mai mult sau mai puțin întâmplătoare în diverse studii tematice despre cultura tradițională. Nu așa merge, însă, în linia atât de drastică a lui Mugur Vasiliu care deplânge, pe bună dreptate, în *Cuvânt asupra ediției*, această

situație, caracterizând secolul care s-a scurs de la apariția ediției *princeps* drept un „mod în care [cultura română] nu s-a raportat, a făcut abstracție de existența” acestei cărți (vol. I, p. 15). Nu cred până la capăt acest lucru, pentru simplul fapt că, măcar de circumstanță, Zanne a fost citat mereu. Desigur, de la a fi citat reverentios până la a fi citit cu interes, comentat cu competență și înțeles cu profit pentru evoluția folcloristicii românești în general este o cale lungă și care rămâne de parcurs. Nu bag mâna în foc că reeditarea *Proverbelor...* va marca încheierea acestor exerciții de admirație mută înaintea reușitei grandioase a lui Iuliu Zanne, dar sper că măcar o parte din praful indiferenței să fie risipit.

În aceste contexte, nu pot decât să salut cu efuziune reluarea, într-o nouă ediție, a vechiului corpus sapiențial românesc. În ultimii zece ani, aproape toate cărțile fundamentale ale folcloristicii și etnografiei noastre de la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul celui de-al XX-lea, acele cărți făcute cu abnegație de o serie de foarte harnici intelectuali fascinați de strălucirea proiectelor de restituire a tezaurului cultural popular, formulate, la noi, de B.P. Hasdeu, au văzut, iar, lumina tiparului. S. Fl. Marian, A. Gorovei, T. Pamfile, Elena Sevastos, Elena Niculița-Voronca, Gh. Ciușanu au fost reeditați și, alături de ei, mulți alți culegători mărunți. Doar problema *Proverbelor...* lui Zanne părea insurmontabilă. O carte de dimensiunile deja pomenite implica resurse pe măsură, care trebuiau identificate și angrenate în acțiune.

IN STRANIA noastră economică de piață, proiectul național al lui Zanne, un proiect, cum menționează autorul, susținut, în momentul realizării sale, de guvernul de atunci al României prin girul lui Take Ionescu, a fost... privatizat, iar ediția cea nouă se numește „GCP” pe copertă, adică, după cum se vede pe pagina de titlu, „George Constantin Păunescu”. *No comment!* Ori „aferim, boierule”!?

Cum, însă, relansarea unui corpus național nu presupune doar bani, ci și competență,

Mugur Vasiliu — managerul ideii, să-i spun așa, cu un termen care mi se pare mai propriu decât acela de „îngrijitor al ediției” — trebuie să se fi aflat înaintea unei mari probleme: *Proverbele...* lui Zanne nu se aflau pe masa de lucru a nici unui dintre dragii dar bătrânii editori români de texte de specialitate. Ediția anastatică s-a impus, astfel, ca singura soluție rapidă (v. vol I., p. 17).

AM REFLECTAT îndelung asupra acestei opțiuni editoriale de la sfârșitul lui decembrie, când am văzut primul dintre volume. Am avut o serie de dubii, căci, pentru mine, un editor de text este un om care re trăiește, borgesian, scriptul pe care îl îngrijește, străduindu-se să îl pregătească pentru o altă lume decât cea în care el a fost conceput. Abnegația martirică a editorilor lui Eminescu, sau eforturile eroice ale atâtor realizatori de ediții sunt modele culturale la care nu voi renunța repede și fără străngeri de inimă. Dar, pe de altă parte, 8.000 de pagini pe care, până în cele din urmă, le vor consulta doar specialiștii și câțiva alți intelectuali...

Grea dilemă! Bine că a tranșat-o, pragmatic, Mugur Vasiliu și a făcut ediția. Poate că, la volumele viitoare, modelul unei alte ediții anastatice, cea a poeziilor lui Eminescu (Ediția „Măiorescu”, din 1884, a fost reprodusă în 1989, la împlinirea unui secol de la moartea poetului, cu o foarte discretă dar la fel de competentă notă finală semnată de Petru Creția.), îi va da realizatorului anumite sugestii. Sau poate că modelul cărților văzute ca realizare de grup, pus în pagină la noi de Romulus Vulpescu, odată cu traducerea sa din vechea lirică franceză, va fi adaptat și pentru *Proverbele...*, căci oamenii care realizează partea tehnică a proiectului sunt, până la urma urmei, pionii fără de care nimic din ideile culturale descrise succint, mai sus, nu ar fi cu putință.

Otilia Hedeșan

prepeleac

de Constantin Ţoiu

6 ianuarie 1971

DEEA că între toți oamenii de pe pământ există alte granițe decât cele geografice, granițele culturii și experiențelor individuale, dobândite; precum și cele ce îi despart în ce privește dispariția fizică, felul cum acceptă ei trecerea dincolo, unde dispar toate frontierele în haosul aparent al universului, unde toate religiile au încercat și încearcă să dea, logic, sensul unei reîntoarceri cândva, al unei contra-morți, speranța învierii...

De unde, ideea că, înfățișându-te înaintea Forței supreme, vei da neapărat socoteala pentru tot ce ai făcut cât trăiești...

Pe Miron Radu Paraschivescu, marxist de salon, cum îi ziceam, categorie inventată de mine pentru intelectualii noștri fini, majoritatea franco-foni și de stângă din naștere, îl preocupă moartea în ultimul timp. Mereu se gîndește la ea, mai ales de când s-a întors acasă la Valeni, de la Paris, unde a fost consultat la o clinică celebră.

Autorul *Cînticilor țigănești* are o minte extrem de ascuțită și un umor pe măsură. Vezi, Lena – îi spune el din când în când, soției lui hazlii ce se joacă mereu cu o buclă rebelă și se uită la noi cruciș – vezi și tu, că nu mai am de ce să trăiesc... uită-te și tu, – și îi arată un ziar pe a cărui manșetă scrie cu litere de o șchioapă... *Să luptăm pentru triumful socialismului biruitor*, – și ne făcuse semn cu ochiul, în derădere.

Miron avea fața de activiștii superiori ai vremii ai dispreț *șugubaț*. Ne înveselea pe toți imitându-l cu poticneli, cu gramatica devastată, mai ales pe Chivu Stoica. (Tot așa ar fi făcut și azi, dacă ar fi trăit, imitînd vorbirea apoplectică a unui Cozmâncă)

Numărul de ziar îl purta în ziua aceea asupra lui ca pe o probă de dosar, ziar căpătat în avionul ce-l aducea de la Paris, de pe Aeroportul Le Bourget, la București... Fusesse prima întâlnire cu țara, primul lui contact cu regimul – pe care în sinea sa îl detesta – după săptămânile petrecute în capitala Franței. Am avut și eu în mână acel număr din „Scînteia”, – am pipăit, am simțit hîrtia sură,

negricioasă, scămoșată, paginația săracă, fără știri reale, fără comentarii reale și pe care l-ar fi întrecut orișice țară africană recent alfabetizată... Vezi, Lena, – parcă îl aud – vezi și tu dacă mai am pentru ce să trăiesc – comunismul, visului din tinerețe!

La Paris, doctorii fuseseră uluiți de halul de uzură în care se afla organismul său. Și-l arătau unii altuia intrigați, iar Miron îmi spusese că îl auzise pe unul zicînd, ca despre o maladie cunoscută, că *pacientul vine din est...* Avea cam 40 de kilograme, era un muribund încă în marș...

Nu înțelegeam pe atunci ce înseamnă că *trebuie să te împaci cu moartea*. El, care toată viața fusese un ateist avînd pasiunea cunoașterii, a tipăriturilor, a literei imprimată pe hîrtie, își trăia cele din urmă zile cu acel surogat de gazetă pe care din când o ridica la ochi parcă nevenindu-i să creadă că se numea publicație. Ca și cum soarta însăși s-ar fi răzbunat pe participarea lui MRP, – de neînțeles pentru un intelectual ca el, – la redactarea *putrefacției poeziei*, pamfletul odios antiarghezian, apărut sub semnătura dinastiei A. Toma, tot în *organul* „Scînteii” la care acum se uita ca la o zdreanță. Autorul *periferic al Cînticilor țigănești* poate că pizmuia în secret *Florile de mucigai* ale poetului din Mărțișor, tot *periferice* și ele, însă cu totul altfel.

O generație întreagă șubrezită de presiunea teribilă a stalinismului, cu toate derivațiile lui intervenite, mai bine sau mai prost mascate.

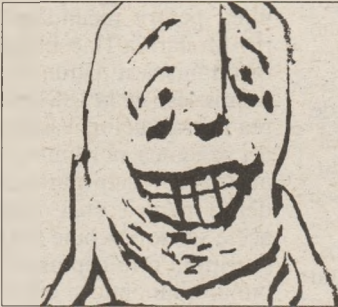
AU-I VORBA aici atât de suferința fizică. De uzura ei. Cât de stricăciunea, defecțiunea morală, de halul în care poate să ajungă un schelet de patruzeci de kile, care gîndește încă, avînd gîndirea complet schilodită...

Nu știi dacă medicului francez, uimit de starea fizică a lui Miron Radu Paraschivescu, îi va fi dat vreodată prin minte că, pe lângă graniță, pe lângă cortina interioară a pacientului român, – cortina istorică de fier, propriu-zisă, greu de uitat, era, la urma urmelor și în definitiv, simplă joacă. ■

NTRE cuvintele și expresiile la modă în limbajul colocvial actual se află și substantivului *fiță* (folosit aproape exclusiv la plural) și familia sa lexico-frazeologică: uzul dominant și inovațiile se bazează pe expresia *a face fițe* “a face mofturi, fasoane”. De fapt, actele sociale opuse simplității au în română o zonă lexicală destul de bogată: alături de *mofturi* și *fasoane* stau *nazurile*, *capriciile*, *toanele* și (argotic) *fartițiile*; atitudini similare sînt desemnate de verbele *a se fandosi*, *a se sclifosi*.

Fițele sînt în principiu conotate negativ (în construcție cu *a face*, *a avea*, *a fi plin de...*, *a se satura de...*): “au dialogat amical cu ziaristii și nu au făcut nici un fel de *fițe*” (cotidianul.ro, 2002); “o să ai neapărată nevoie de un sistem care să facă minimum posibil de *fițe*” (computergames.ro); “o să devină și ele niște vedete... și o să aibă la *fițe* cu caru!” (fanclub.ro); “un prostănac plin de

fițe” (ele.ro); “de toane și de *fițe* eu m-am saturat” (vers.go.ro) etc. Cuvîntul *fiță* nu are o etimologie certă: în DEX e lăsat fără explicație, în vreme ce alte dicționare îl pun în legătură cu *fiță* (“plevușcă”) și *a (se) fiți*, la rîndul lui provenit din cuvîntul imitativ *fiț*. Oricum, zona specifică de uz pare a fi cea familiar-argotică, în care se petrec de altfel și inovațiile actuale.

PRIMA dintre aceste inovații este adjectivul *fițos*, derivat cu sufixul *-os* de la substantivul *fițe*, într-un mod absolut firesc, repetînd procesul derivativ care a produs, din expresia similară *a face mofturi*, adjectivul *mofturos*. *Fițos* se folosește cu două sensuri principale: aplicat persoanelor, caracterizează tendința de a face mofturi, de a avea pretenții nejustificate; aplicat obiectelor, indică apartenența la categoria de produse de lux, căutate în primul rînd pentru prestigiul social pe care îl demonstrează. Pentru ambele sensuri, sfera semantică tipică este cea a snobismului, a aparențelor: nu orice mofturi sînt *fițe*, ci în primul rînd acelea care devin os-

păcatele limbii

de Rodica Zafiu

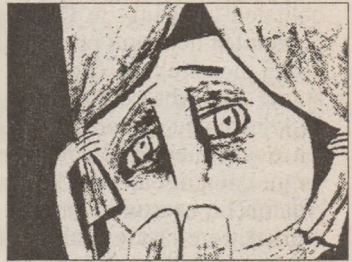
“De fițe”

tentație a succesului social. În primul sens adjectivul apare, la masculin și la feminin, cu o componentă de evaluare negativă (chiar dacă nu tocmai gravă): “bărbați cu studii superioare (...), *fițosi*, pretențioși și fără nici un gînd de copii și căsătorie” (mami.ro/forum); “nu îmi plac oamenii încrezuți și *fițosi!*” (miss.ro); “nu un grup de snobi *fițosi*, scortșoși” (auto-show.ro/forum); “eu zic că fătutele astea sunt cam *fițoase*” (fanclub.ro). Doar rar e asumat ca trăsătură mai curînd pozitivă, și în acest caz păstrînd o notă (auto)ironică: “gașca «trendy» - moderni, fără prejudecăți, haiși, *fițoși*” (prieten.ro). Ca epitet pentru persoane, adjectivul se substantivizează ușor: “nu vreau să par un *fițos* care se dă mare cu ceasurile lui” (121.ro); “înainte să o nasc pe fetița mea, Michelle, eram o *fițoasă*” (copilulmeu.ro).

MAI INTERESANTĂ e folosirea adjectivului pentru a califica obiectul social, produsele de lux: sînt *fițoși* sau *fițoase* mîncărurile scumpe și complicate (“nici urmă de mîncăruri «*fițoase*» cu fructe de mare sau cine știe ce salate;... mîncare să te sature, nu să te fandoșești”, restaurante.online.ro), produsele cosmetice („niște pudre de-ale *fițoase*”, jupanu.ro), obiecte de îmbrăcăminte și încălțăminte (“să își cumpere adidași *fițosi!*”, observator.info, 2004) și chiar ambalajele pretențioase: “ajung în camera, desfac punga *fițoasă*, era un ambalaj superb, cu culori spalăcite (să nu jeneze ochii)” (rootshell.be). *Fițoase* pot fi și spațiile publice: “un magazin *fițos*, cu vânzătoare care sar pe tine încă de la intrare” (vlg.sisnet.ro); “nu știu cât e școala de *fițoasă*, are un renume bun și în general sunt mulțumită” (desprecopii.com); “cum adică, să nu știe bucureșteanu’ cel mai la modă bar, cel mai spectaculos cocktail, cea mai «*fițoasă*» discotecă sau restaurantul cu cel mai bun tiramisu...?” (buletin.ro). Se aplică, în fine, chiar și expresiilor lingvistice: “se încearcă explicarea, printr-un termen *fițos*, a lipsei de bani și de strategie”

(observator.info, 2003); “un volum cu titlu *fițos*, ce se vrea epatant” (observatorcultural.ro).

Și mai inovatoare e folosirea locuționară a construcției *de fițe*: sinonimă celui de-al doilea sens al lui *fițos*, formula caracterizează obiecte și spații alese “pentru impresie”, în funcție de standardele modei și ale luxului: “Parada *cîinilor de fițe*” (EZ 12.02.2004), “un restaurant «*de fițe*»” (eva.ro), „sună ușor a mîncare de «*fițe*»”, “vezi-doamne, nu mai putem fără broccoli acum!” (viva.ro), “*telefoane de fițe*” (esato.com), “cafenelele *de fițe*” (ass-colina.com), “magazinele «*de fițe*»” (news.softpedia, 2003); “Masaj, saună, mall, *cluburi de fițe*” (121.ro), “instructorul de la o *sală «de fițe»* din București” (evenimentulzilei.ro) etc. În ultimele exemple e latent și un joc de cuvinte, între *sală de fitness* și *sală de fițe*. Adesea, categoriile sînt explicitate: “parlamentarii și-au redus, ieri, accizele la produsele «*de fițe*», respectiv iahturi, bărci cu motor, arme de vînatoare” (severpress.ro). Oricum, cu cea mai mare frecvență apare sintagma *mașină de fițe*: “decapotabila

mașină de fițe” (AutoMondial 83, 2004); “nu e *mașină de fițe*, dar tot am înzorzonat-o” (vaidevoi.ro); “au frînat și rablele, au frînat și *mașinile de fițe*” (adevarulonline.ro) etc.

În fine, sinonimia contextuală dintre *fiță* și *modă* produce și o altă curiozitate lingvistică: folosirea substantivului *fiță* la singular: “îți ieși niște saboți ultima *fiță*” (20ani.ro).

NOVAȚIILE și modele lingvistice reflectă obsesiile, mai mult sau mai puțin conștiente, ale unei societăți: excesul de adaptabilitate, riscul înalt de parvenitism și snobism au un permanent ecou în denumirile lor ironice: *mofturi*, *fasoane*, *fițe*... ■

Gh. Gh. Mărzescu copil, cu tatăl său

DIMITRIE OLLĂNESCU [Ascanio 1849-1908, membru al Academiei Române] venise în Iași pentru a reprezenta Academia, nu-mi aduc bine aminte dacă pentru înmormântarea lui Vasile Adamachi (1817-1892), pentru vreun parastas sau pentru sfințirea (în 1894) a monumentului funerar ce i s-a ridicat – până aproape de cer – pe alea principală, lângă capela cimitirului "Eternitatea".

Împrejurarea nu merită să fie verificată pentru că amintirea mea nu se raportă la o ceremonie la care n-am asistat, ci la personalitatea lui Dimitrie Ollănescu, la bunul și neuitatul prieten al familiei noastre, cu care am stat atunci de vorbă ceasuri întregi și de la care știu că venise, din partea Academiei, ca să aducă undeva un omagiu oarecare lui Vasile Adamachi, acestui vânzător al nemuririi, care lăsase înaltului așezământ de cultură națională o bună parte din însemnata sa avere.

Dimitrie Ollănescu-Ascanio – pentru literați, și "Nenea Mitică" pentru noi – trăsese, ca de obicei, în gazdă la tata, în str. Alecsandri nr. 3, în vechea casă cu două rânduri ce se vede astăzi, comercializată, oribil ornamentată și înădușită de maghernițele puturoase ale răposatului inginer Virgil Nălăceanu.

Dumnezeu să-l ierte! Dumnezeu să-l ierte pentru tot ceea ce-a distrus din amintirile copilăriei noastre, dar, mai cu seamă, pentru tot ceea ce a făcut ca să cumperi pe nimic această casă și să ne înlătore din ea în momentele cele mai grele din viața noastră, când, îndată după moartea tatei, sărăcia în care ne găseam nu ne îngăduia nici nouă, nici proprietarului ei, credinciosul nostru prieten Gheorghe Lupu, să păstrăm

ceea ce avea atât de neprețuită valoare pentru noi și pentru... "Nenea Mitică".

În adevăr, Dimitrie Ollănescu, din convingere și din afecțiune pentru familia noastră, dădea acestor case un îndoielnic istoric: pentru că erau locuite de tata, după ce aparținuseră lui Vasile Alecsandri și părintelui lui. Aceasta el ținuse s-o stabilească definitiv, față de toată lumea, în cuvântarea de recepțiune ce a rostit la Academie și în care, vorbind de Vasile Alecsandri, îl dădea născut la Iași, în vechile case părintești locuite acum de "fostul ministru, profesorul G. Mărzescu".

În aceste case, de la fereastra odăii ce i se destinase și în care, poate, fusese născut Vasile Alecsandri, Dimitrie Ollănescu aruncase privirea pătrunzătoare a ochilor lui vii în jurul Bisericii Sfântului Ilie și trăia, într-o singură clipă, amintirile poetului din scrisorile adresate lui Ion Ghica, întreaga copilărie a aceluia în locul căruia venise la Academie.

În afară de Biserica părăsită cu zidurile crăpate, incredințată totuși spre îngrijire prea puțin cu cernicului părinte Al. Arion, nimic nu mai însemna locul copilăriei lui V. Alecsandri, nici măcar nukul, de atâtea ori căutat de noi, sub care se jucase cu robul Vasile Porojan, pe care nu și-l mai reamintea decât "mama Marghioala", spălătoreasa noastră, țigancă dezrobită odată cu toți țigani, dar, cu toate acestea, predată împreună cu imobilul închinat, ca un obiect indispensabil desăvârșitei lui folosinți. Contemporana lui V. Porojan rămăsese pe lângă casa "Stercioaei" la care robise, după ce Alecsandri i-o vânduse, ca un fel de imobil prin destinațiune.

În interiorul casei însă, în toate încăperile, Vasile Alecsandri trăia prin sufletele noastre,

prin sentimentele ce tata știuse să ne înrădăcineze pentru opera lui literară, de altminteri ca și pentru opera națională a întregii generațiuni de moldoveni din care făcea parte. Pretutindeni găseai câte ceva care să ne amintească pe vreunul din această generație: ici primul portret litografiat al Domnitorului Alexandru Ioan I, dincolo albumul de la Iancu Alecsandri sau "micul Cupidon" de la Mihai Kogălniceanu, dar, cu deosebire, în sertarele deschise de la bibliotecile tatei, neglijenț arunca la întreaga corespondență a oamenilor din această generație cu care tata se legase încă de pe vremea când își făcea studiile de drept la Paris.

Frații Iancu și Vasile Alecsandri erau din rândurile acestora. Parcă aud și acum pe tata istorisindu-ne, cu humor și cu oarecare mândrie, cum s-a legat de Vasile Alecsandri la 1859, când l-a trimis de la Paris în țară pentru ca să aducă lui Cuza Vodă scrisorile care cuprindeau convorbirile avute de Alecsandri cu Napoleon al III-lea și Regina Victoria a Angliei, pentru recunoașterea Uniunii. Monarhia Habsburgilor fiind ostilă mișcării naționale ce se întreprinsese de la 1859 pentru unirea Principatelor, Vasile Alecsandri se temea să trimită prin poșta austriacă – care purta corespondența pentru știri naționale – acele scrisori și bine s-a gândit să le trimită prin căptușala hainelor bunului lui amic și curier.

Politica, care zdruncina cele mai puternice legături de prietenie, n-a influențat într-un mod, în tot timpul vieții lor, relațiunile dintre V. Alecsandri și tata. De altfel, tata apare în viața politică după mișcările de la 1848 și 1859, la care participase V. Alecsandri, și de la 1876 încoace acțiunea acestuia e foarte redusă, dacă nu nulă în luptele interne de la partid la partid. El era dar privit în mijlocul nostru, adică în casa lui, numai ca poet. Operele lui "complete", reinnoite la apariția oricărei ediții de lux, întotdeauna bine legate la Schönwagner, într-o perigea albastră, senină ca cerul, erau la noi acasă ca o carte de rugăciuni, ca un catechism pentru formarea conștiinței noastre naționale și pentru deprinderea corectă a limbii românești.

Tata deschisese cu noi copiii lui o adevărată clasă de declamație specială pentru versurile lui Alecsandri, clasă care, în primele vremuri ale copilăriei noastre, se mărginea la lecturile ce ne clădea în biroul din str. Alecsandri și care, mai târziu, când devenisem mai mari, se transformase în șezători de vară, accesibile oricărui membru al familiei ce s-ar fi găsit prezent la Rediul lui Balaș sau la Blânzii lui Costică Vidrașcu. Aci, la Blânzii, mediul era tot atât de prielnic operei lui Alecsandri, ca și în casele de la Iași, pentru că

avanpremi

Inedit

Gh. Gh. Mărzescu Amintiri

"Omul cel mai înțelegător, cel mai liber față de șeful în fața căruia ceilalți stăteau tâmpiți și incremențiți și, adaug, cel mai sincer dintre conducătorii liberali".

Astfel îl caracteriza N. Iorga pe unul dintre fruntașii PNL din primele decenii ale veacului trecut – Gh. Gh. Mărzescu (1876-1926). Într-o viață sfârșită prea grabnic, reușise să se impună ca o prezență stenică în lumea politică a vremii. Valori "inefabile, altfel, pentru mare parte din tagma politicienilor români, precum onestitatea, demnitatea, altruismul, respectul adversarului, Gh. Gh. Mărzescu le întrușipa, în respectul colegilor din partid sau al adversarilor de convingeri."

Era fiul unui alt cunoscut om politic liberal din a doua jumătate a secolului XIX, Gh. (Ghiță) Mărzescu (1834-1901), profesor universitar de drept civil la Iași, de două ori ministru al Cultelor (1869-1870, 1896-1897). După studii de drept la Iași, București și Paris, Gh. Gh. Mărzescu a intrat de timpuriu în politică. În 1896, a fost numit șef de cabinet la ministerul condus de tatăl său.

A ocupat diferite funcții în Iași natali, printre care și aceea de primar al orașului. La 11 decembrie 1916, când începuse greul refugiului autorităților române în capitala Moldovei, în urma ocupării Bucureștilor și a unei bune părți din Regatul de atunci de trupele Puterilor Centrale, Gh. Gh. Mărzescu a intrat în guvernul condus de I. I. C. Brătianu, fiind numit ministru al Agriculturii și Domeniilor.

După război, a mai primit și alte portofolii în cabinetele liberale: Interne (1918-1919), Muncă și Ocrotiri Sociale (1922-1923), Justiție (1923-1926). În 1924, ca mi-

nistru de Justiție, care se interziceau unor persoane și dobândirea cetățeniei pentru reprimarea liniștii publice, care erau socotite de comun. Legiuirile făcând Partidul Comunist nu

Comuniștii nu au preluat puterea în timpul războiului mondial, pe dușmani ai regimului odinioară. Nu-i puteam să apară în ochii noastre se luptaseră în timpul războiului mondial. "Oricare ar fi fost care compun Parlamentul februarie 1920, Deputaților constituționali Marii Uniri – sunt unanimitatea acestor idei naționale, ideile naționale și ideea evoluției născute în timpul războiului mondial. "Chiar dacă au fost națională stă dar o zătușii noastre politice

În același discurs de la Cole de gazetă, ordinea venții publice s-a atrăgea atenția asupra în viața țării de la Moscova. "Chestiunea arăta el –, a aderat la chestiunea de stabilirea liniei de

moșia fusese cunoscută poetului și în alea din fundul parcului se păstra cu sfințenie, sub stejarul bătrân, masa la care el scrisese.

Admiterea în clasa de declamație nu era necondiționată și metoda tatei nu era din cele mai ademenitoare. Numai bunica și mama știau câte lacrimi ne-au costat învățătura versurilor lui Alecsandri și câte mijlociri au trebuit să facă ele pentru a înlături severitatea părintelui nostru profesor. Acei dintre noi reținuți ca buni pentru declamație, fericim pe acei eliminați, pe acei de vârsta fabulelor sau pe acei cu defecte de memorie sau de dicție. Dacă vroiai ca vocea puternică a tatei să nu explodeze și să zguduie casa din temei, trebuia să fii atent și să spui versurile "cu suflet", "rar", și cu-o mimică care să dovedească că toate nuanțele au fost prinse și înțelese. Astfel eram pregătiți pentru zilele mari ale producțiilor.

Îmbrăcați frumos – băieții cu gulere mari albe întoarse și cu

lavalieră cu aripile desfăcute de fluturii dintr-o colecție, fetele cu părul despletit și cu fioncuri în vârful capului, pentru veselii noastre a băieților – eram exhibați ca niște curiozități în fața musafirilor iluștri pentru a debita firește "rar" și "cu suflet": "Adio Moldovei", "Redeșteptarea", "Sergentul", "Iarna" și cea mai grea dintre toate "Concertul" cu toate numele de păseri și de flori din lunca de la Mircești. Când memoria ne trăda și roși la față gata să plângem, nu o mai puteam urni din loc, unul din cei mucaliți ne șoptea: "numai macul roș la față doarme dus pe ceia lumii".

Așa, înaintea lui "Nenea Mitică", înaintea Mitropolitului Calinic Miculescu, a lui Mihai Kogălniceanu sau chiar a lui Vasile Alecsandri, fără a mai vorbi de obicinuiții casei, eram chemați pe rând, în ordinea vârstei, pe nume și prenume ca la apel nominal, și apăream emoționați mai mult de frica tatei, decât intimidăți de prezența oaspeților iluștri care pentru

editorială

Mărzescu regăsite

mai multe legi prin
așile subversive ale
ații, se reglementa
nâne, precum și o
nfracțiunilor contra
n careia delictele
nfracțiuni de drept
scos în afara legali-
a România.

presiunea. Când
cel de-al doilea
cei stigmatizați ca
ost și ministrul de
uitată virulența cu
mele carora ro-
in primului război
redințele grupurilor
1 – declara el la 11
prima Adunare a
după desăvârșirea
lei de cari aproape
unări sunt legați:
narhiei constituțio-
democratice.(...) În
Adunările de la
de la Alba Iulia ați
noi. Ideea
ne la baza organi-

în multe alte arti-
ministriale, inter-
Gh. Mărzescu
icolului reprezentat
ii bolșevici de la
se discută acum –
națională a III-a,
mărită nu atâtă să
uită acelui partid

(socialist – n. I. L.), cât pentru a determina
aderarea altor organizații socialiste. Cu sau
fără aderarea la Internaționala III, partidul
socialist va continua să fie ceea ce a fost și
este: o filială a organizației centrale bolșevice
din Rusia”.

Gh. Gh. Mărzescu nu mai putea fi pedep-
sit. Apucase să moară, răpus de o boală
nemiloasă. Au avut de suferit însă urmașii
săi. Fiul, Georgetel Mărzescu (1907-1968),
inginer de aviație, cu studii superioare la
Paris, a fost scos din funcții, trăind spre sfâr-
șitul vieții ca muncitor la o fermă, apoi, pen-
sionat din motive medicale, completându-și
puținii bani cu lecții de matematică predate
“în particular”. Copiii săi, Ionica (n. 1930) și
Gheorghe (n. 1931), nepoții lui Gh. Gh. Măr-
zescu, s-au stabilit în 1979 (baiatul) și,
respectiv 1985, în Franța.

Moștenirea Mărzeștilor s-a risipit. Au mai
scăpat câteva caiete cu însemnări ale lui Gh.
Gh. Mărzescu din 1917-1918, din perioada
ministeriatului, și alte câteva pagini de
evocări din anii copilăriei și adolescenței.
Reunite într-un volum, vor fi tipărite în
curând de Editura Curtea Veche. Ample
selecții am publicat în *Magazin istoric*, nr.
10-12/1981, 1-2/1992, 3-5/2004.

În avanpremieră, reproducem acum câte-
va dintre paginile care s-au mai salvat dintr-o
lucrare memorialistică proiectată, probabil de
amplă dimensiuni. Pierderea ei în necazul
vremurilor a văduvit literatura noastră
memorialistică de un autor înzestrat cu harul
depănării caierului unui timp evocat cu
savoea unor N. Gane, C. Hogăș, R. Rosetti.

Ioan Lăcustă

noi, oricare ar fi fost, nu prețuia
mai mult ca un strein oarecare.

Surorile mele, Eliza și Linuța,
trau necontestat cele mai bune
leve, cele mai de talent și, prin
armare, cele mai bine pregătite
pentru acest fel de producțiuni.
Dacă cea dintâi cu “Răpirea Bu-
covinei” a putut răpi la Slănic
îmbrățișarea Mitropolitului Cali-
nic Miculescu, cea de a doua cu
“Latina gintă” a luat al doilea
premiu de la Montpellier: la 12
ani, o sărutare de mână de la Mi-
hail Kogălniceanu și, la 13 ani, de
la însuși Vasile Alecsandri volu-
ntul legat al poeziilor lui cu dedi-
cării lui autografa.

Între noi nu exista însă invie-
ție și, la sfârșitul producțiunii,
învingători ca și învinși, eram cu
toții deopotrivă de bucuroși c-am
câștat de încercarea prin care tre-
usem. De altminteri, între noi
era o atât de strânsă solidaritate,
câtă acel cu succesul personal
era considerat ca, într-un cor, re-
prezentantul succesului general.

Și îmbrățișările și darurile

primite de unul se revărsau și
asupra celorlalți. Eram în devăl-
mășie și de aceea volumul dat
Lenutei de Alecsandri, deși era
păstrat de ea, a fost socotit întot-
deauna ca al nostru, al tuturor.

Dimitrie Ollănescu cunoștea
toate aceste și de aceea, în aștep-
tarea ceasului ceremoniei de la
cimitir, se pusese la vorbă cu noi
copiii despre Alecsandri și ne împăr-
tășea intențiunea de a come-
mora la Teatrul Național din Bu-
curești opera literară a poetului
nostru, trecut din viață de curând.

Apologia “La mormântul
poetului” era omagiul în versuri
pe care Ascanio îl pregătise pen-
tru festivalul comemorativ. Era
mulțumit de versul lui și, cu deo-
sebită, de apoteoza care trebuia,
la lumina vieoai de un foc bengal,
să facă să defileze “la morm-
ântul poetului” și să depuie cu-
nuni de lauri toate creaturile poe-
tului, personagiile operelor lui de
căpetenie.

La dreptul vorbind nu împăr-
tășeam mulțumirea lui Nenea

Mitică. Mai întâi, nu ne-a plăcut
ideea auto-omagiului, căci, în de-
finitiv, prin creațiunile lui, poetul
își aducea singur omagii morm-
ântului lui. Și apoi religiozi-
tatea solemnității ce doream la
mormântul poetului nostru nu ni
se părea asigurată cu admiterea la
defilare a Coanei Chirița, Gulița,
Moise sau Chir Culaie din “Lipi-
torile satului”. Simțeam că publi-
cul va izbucni de râs.

Nenea Mitică observând re-
zerva noastră ne apostrofa: “Pun-
gașilor, nu vă place; prostul nu-și
dă seama de ce nu e frumos”.

Câteva luni mai târziu, am
asistat la festivalul dat în Iași,
înaintea de recludirea teatrului, în
sala cercului Sidoli și noi, copiii
cei “proști”, am rămas neștrămu-
tați în credința că apologia “La
mormântul poetului” a fost o ne-
fericită inspirație și că “frumos-
ul” era de partea noastră și nu de
partea autorului. Am și acum
înaintea mea tabloul: în mijlocul
scenei bustul lui Alecsandri, pro-
ectat pe decorul uzat al pădurii,
care servea și de pereți de grădină
și de cimitir la reprezentățiunea
dată de Grigore Manolescu și
Aristia Romanescu.

Când Pruteanu a apărut în
“Peneș Curcanul” și imediat,
după el, Atena Georgescu în
“Coana Chirița” se cutremura ba-
raca de hohotele de râs ale galeri-
ei și ale stalului al doilea. Lojele
și parterul râdeau și ele, dar mai
discret. Dovada era făcută: drep-
tatea noastră triumfase.

Pe cât am fost noi de puțin
încântați de apologie, pe atât de
puțin încântat părea și Ascanio
de încrederea ce-i manifestase
colegii lui nemuritori de sub cu-
pola care, mi se pare, că nici nu
exista în Calea Victoriei. E ter-
men consacrat însă și se știe des-
pre ce este vorba. Era, fără îndoială,
 greu reprezentantului Aca-
demiei să găsească în numele cul-
turii naționale accentele ce-ar fi
dorit față de un om care făcuse
atâta bine Academiei, dar care nici
de aproape, nici de departe, nu

La începutul carierei politice

prea avea nici o legătură cu nici un
fel de cultură. Dar ce nu se cere de
la spiritul unui academician?

Dimitrie Ollănescu își dădea
seama de această situație și de
aceea era grăbit; aștepta cu ne-
răbdare ceasul desrobirei lui.

Sosit dimineața, n-avea decât
o singură grijă să poată pleca
seara și, cu toate că nu era nici o
primejdie ca ceremonia să se pre-
lungască până după ora plecării
trenului, Dimitrie Ollănescu, to-
tuși, se temea de limbuția vreunui
localnic sau excesul de conștiință
a vreunui poet să nu depășească
marginile permise de decența și
de... orarul căilor ferate.

Dimitrie Ollănescu însă, ca
vechi diplomat, era om de proto-
col; ținea ca prin corectitudinea
cuvântării și ținutei să cinstească,
dacă nu memoria defunctului, cel
puțin instituția pe care o repre-
zintă și corpul diplomatic din
care făcea parte. Pentru aceasta
venise inițial de la București cu o
cuvântare scurtă și concisă ca o
notă diplomatică cifrată și cu un
gheroc lung care, pentru o cere-
monie funebră, nu putea fi, se
înțelege, decât “*demier cri*”...

“Mișă”, din ultima generație a
muscalilor eleganți din Iași, îl aș-
tepta la scară și caii erau, în nota
ceremoniei, negri. Dimitrie Olla-
nescu consultă ora și se decide
să-și facă toaleta. O perie îi nete-

zește abundentul păr castaniu și
lin, despărțit pe laturi în două
părți egale, printr-o cărare îngri-
jită; un pieptene îi zvârle puțin în
aer aripile celor doi favoriți însu-
riți care-i încadrau și-i reliefau fi-
gura simpatică cu trăsături regu-
late și fine; o lamă verifică câteva
detalii ale mâinilor și, în câteva
momente, îngherocat, înmănușat
și cu pălăria înaltă ținută între de-
getele mâinii stângi, cu antebra-
țul rădicat, Ascanio scobora scă-
rile grav ca un martor de duel,
elegant ca un martor la o căsătorie
în diplomație.

Dacă și-a rostit sau nu cuvân-
tarea la cimitir și care au fost im-
presiunile cu care s-a întors de la
ceremonie nu mai știu. Plecați la
liceu și reținuți de prepararea lec-
țiilor pe a doua zi, nu l-am mai
putut vedea și de atunci nu l-am
mai văzut decât o singură dată, în
casa lui Sipsom la București, în
timpul afacerii Mitropolitului
Ghenadie. Soluția rezolvării ace-
stei chestiuni pentru dânsul era
foarte simplă: “Toți Episcopii și
Mitropoliții sunt la fel și merită
să fie spânzurați pe rând unul cu
mațele celuilalt.”

Luându-ne ziua bună, el se
uită lung la mine și, plăcut impresi-
onat de îmbrăcămintea și de ți-
nuta mea, mă îmbrățișă și-mi
zise: “Pungașule, se vede c-ai că-
zut pe mâna unei femei”.

M-am înroșit și am fugit. E
ultimul cuvânt ce rețin de la el.

Reîntors de la Paris, am fost
viu afectat că nu l-am văzut la în-
mormântarea tatei. Am fost ne-
drept față de el, față de afecțiunea
și prietenia neștrămutată ce ne-a
arătat întotdeauna, pentru că el
însuși era atins de o boală neier-
tătoare, care l-a doborât puțină
vreme după moartea tatei. L-am
plâns sincer cu toții pentru că-l
consideram ca pe un membru al
familiei noastre.

Focșănean de origine, familia
lui era legată de familia mamei
mele și tații ambelor familii. Di-
mitrie Ollănescu, împreună cu
frații mamei mele, Nicu și Con-
stantin Pennescu, crescuseră îm-
preună și îndrumați și suprave-
gheați de tata își făcuseră studiile
la Institutele Unite și apoi în
străinătate. ■

Primul din stânga, rândul doi, împreună cu un grup de
apropiați, între care C. Stere și Al. Brătescu-Voinesti

Ioana Postelnicu

Evocări spontane

Foto: Ion Cucu

echipa de lucrători și mecanici aflată pe terenul aeroportului a reușit să ridice în picioare, cu ajutorul unor chingi de sprijin și al unor aparate numite vinciuri, un stâlp uriaș având în vârf o antenă. Acel stâlp de antenă de la Băneasa a fost prima realizare în domeniul comunicării radiofonice efectuată în cadrul Aviației Civile al cărei proaspăt angajat era soțul meu. Această construcție al cărei rost la început nu l-am înțeles, trezise satisfacția și admirația comandantului aeroportului, care l-a felicitat pe soțul meu pentru reușită.

Specializarea în tehnica radiodifuziunii i-a conferit soțului meu titlul de specialist în comunicare radiofonică, un serviciu special în Aviația Civilă, a cărui importanță a crescut pe măsura dezvoltării acesteia. Radiodifuziunea crescuse, se întărise, căpătase spații de emisie în eter pentru care militau diferiți specialiști în domeniul aviației, al telefoniei, al marinei, al poștei și al altor instituții de stat. Programele primului post românesc de radio, inaugurat înainte cu doi ani, luaseră amploare. Radiodifuziunea română devenise deja o forță și specialiștii din acest domeniu obțineau succese din ce în ce mai importante. Interesul pentru emisiunile radiofonice crescuse și în câțiva ani fiecare instituție a statului avea un serviciu propriu de radiodifuzare. Pe cer apăruse o încrengătură de antene care răspândeau glasul omenesc, transmitând în lumea întreagă cultura, știința, muzica, informații despre evenimente care se precipitau și deveneau din ce în ce mai agresive, știri din toate colțurile pământului.

Dacă în 1928 Radiodifuziunea Română avea un modest post de transmisie, după zece ani de activitate neîntreruptă își câștigase un loc al ei în constelația herțeană a undelor. Inginerii români specialiști participau la congresele de specialitate care se desfășurau anual în diferite țări ale Europei sau de pe alte continente, ca reprezentanți ai diferitelor instituții de stat specializați în radiofonie.

Zece ani de zile soțul meu a condus serviciul de radiofonie al Aviației Civile, îngrijindu-se de acuratețea tehnică a emisiunilor care luaseră o amploare inimaginabilă. Aparatele de toate modelele începuseră să apară iar programele se diversificau și

și îmbunătățeau neconținut calitatea, înfățișând mișcarea culturală și politică a vremii.

Aparatul cu galenă, atât de modest în anii de început, căpătase dimensiuni și forme neașteptate. Unele arătau ca niște mobile prețioase în apartamente.

EMISIUNILE de la postul de radio România deveniseră o forță, cum spuneam, fiind din ce în ce mai mult ascultate. Minunea de a capta într-o secundă un concert, o conferință, o piesă de teatru, o știre de oriunde, doar prin manevrarea unui buton vrăjtit, pur și simplu fascina pe toată lumea. Între numele atâtor pioneri ai Radiodifuziunii Române se înscrie și acela al inginerului Felix Pop, regretatul meu soț, delegat timp de zece ani la toate congresele specialiștilor în domeniu care aveau loc în străinătate. Timp de zece ani l-am însoțit în călătoriile la aceste congrese unde a reprezentat țara noastră.

În anul 1939 a avut loc al zecelea congres de radiodifuziune la care soțul meu a participat și eu l-am însoțit, de această dată la Cairo. Am traversat Marea Mediterană cu Bricul Mircea, importanta delegație a Radiodifuziunii Române avându-l în frunte pe directorul acesteia, profesorul Dragomir. Am po-

osit în miraculosul oraș al piramidelor mai mult de o lună de zile, o experiență de neuitat. La întoarcere am călătorit cu un vapor pe Nil și apoi pe un canal paralel cu fluviul, până la Port Said. Nu mai știu cât a durat călătoria în acest vapor dar îmi amintesc că am coborât într-un port, Elcantare, în plină mitologie. Ne-am continuat drumul spre țară prin Palestina, într-un spațiu încă mai plin de taine. Am străbătut Via Dolorosa, urmând drumul de calvar pe care a mers Iisus, arătând omenirii că el e Adevărul și Viața.

SUNT, desigur, hiaturi în amintirile mele despre acești zece ani de periplu prin diferite țări, curmați de începerea războiului care a schimbat atâtea lucruri în viața noastră. Nu-mi pot fi însă șterse din memorie amintirile legate de epoca glorioasă a începuturilor radiodifuziunii române, ale postului național de transmisie a cărui aniversare de 75 de ani a fost sărbătorită anul trecut așa cum se cuvenea. Aduc aici și omagiul meu celor care, în urmă cu zeci de ani, au izbutit prima mare izbândă tehnică în domeniul undelor herțiene, oameni care au trecut de mult în eternitate și de ale căror înfăptuirii s-au bucurat generațiile următoare. ■

INTR-O ZI din vara fierbinte a anului 1930, am pășit pentru întâia oară în capitala țării noastre. Am părăsit orașul de baștină Sibiu și m-am trezit într-un oraș cu totul străin de mine, la brațul tânărului meu soț, proaspăt absolvent al Politehnicii de la Timișoara.

Nu știu pe ce străzi am umblat în acele zile ale debutului meu bucureștean. Nu știu nici cum am ajuns, după o călătorie cu autobuzul, într-un loc din afara Capitalei, care mi s-a părut a fi la marginea lumii. Am coborât. Dincolo de șosea se întindea un câmp neîngrădit și pustiu.

În depărtarea șoselei care ducea spre Pitești am deslușit o clădire singuratică, de partea cealaltă a drumului, ciudată în pustiu inconjurător. În acest pustiu ne-a întâmpinat un domn care ne-a firitisit pentru vizita noastră într-un loc ce avea pe semne o oarecare importanță, dar eu nu-mi dădeam seama care anume.

După două zile, am repetat escapada noastră. Ne-a întâmpinat de această dată un domn îmbrăcat în uniformă. Îl chema Simion, cum ni s-a recomandat. Era comandantul aeroportului Băneasa. El l-a informat pe soțul meu în legătură cu destinația acelei case singuratică, înfiptă

în depărtarea pustie. Am priceput că de acolo se dirijau emisiunile primului post de radio al țării noastre, prin agregatele care erau instalate în interior. Aceste amănunte tehnice totuși nu m-au făcut prea curioasă.

M-am așezat pe o bancă la umbră, așteptând ca soțul meu să încheie conversația cu comandantul aeroportului Băneasa. N-am înțeles atunci că tânărul meu soț avea o misiune însemnată în legătură cu acel obiectiv, plasat în acel loc neamenajat în vreun fel. În vremea aceea nu aveam o idee clară despre ceea ce reprezenta un absolvent al Politehnicii, nu știam să-l prețuiesc la adevărata lui valoare. Pe mine nu mă interesau decât cărțile, lecturile și Facultatea de Litere și Filozofie de la Cluj, pe care o părăsisem cu nostalgie, pentru a mă stabili la București unde l-am urmat pe tânărul meu soț.

M-am trezit că soțul meu era deja angajat în plină activitate specifică, trudind din greu împreună cu alții la o construcție pe care eu nu o înțelegeam. L-am văzut dând ordine unui grup de muncitori care începuseră să construiască ceva ce părea să necesite o participare atentă și poate plină de riscuri. Toate acestea le-am receptat stând pe bancă la umbra clădirii modeste a aeroportului Băneasa.

După o zi de muncă intensă

FVNDATIA ANONIMVL

va organiza în anul 2004, o nouă ediție a Festivalului de Poezie - PROMETHEUS.

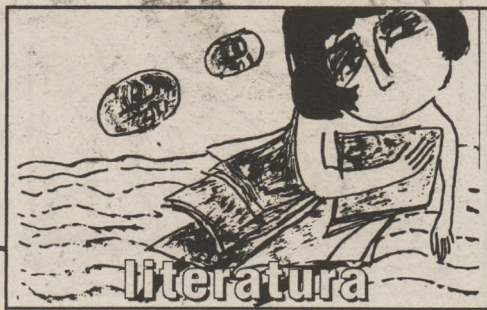
Acesta se va desfășura în cadrul Centrului Cultural al Fundației Anonimul din localitatea Stântu Gheorghe (jud. Tulcea) și pot participa 12 tineri poeți. Înscrierile se fac până la data de 23 aprilie 2004. Preselecția va avea loc în perioada 26 - 30 aprilie 2004. Programul festivalului va fi următorul:

10 mai	deplasarea la Sf. Gheorghe Delta, cazarea
11 - 13 mai	program de lucru și excursii în Delta Dunării
14 - 15 mai	prezentarea poeziilor în concurs, festivitatea de premiere
16 mai	închiderea festivalului, deplasarea la București

FVNDATIA ANONIMVL va acorda trei premii în valoare de 20.000.000 de lei (locul I), 15.000.000 de lei (locul II) și 10.000.000 de lei (locul III).
Din jurii va face parte și membrul juriului pentru MARILE PREMII PROMETHEUS care răspunde de domeniul literatură, câștigătorul premiului I urmând a fi implicit nominalizat pentru secțiunea Opera Prima, ediția 2004, a acestor premii.

Câștigătorii vor fi desemnați în funcție de poeziile scrise în timpul festivalului.
La preselecție sunt admiși tineri cu vârsta de maxim 25 de ani, care trimit CV-ul și trei poezii în manuscris la adresa Paul Orleanu nr. 6, ap. 1, sector 5, București sau office@redapple.ro.

Detalii suplimentare la telefon 021 336 36 16

1. Autobiografia în comunism

E TREBUIA să conțină, în anii comunismului, o autobiografie? Avem sub ochi o fișă-model, emisă în 1975 de serviciul de cadre al Universității din București, pe care o transcriem întocmai, inclusiv dezacordurile, abrevierile agramate și punctuația pe alocuri fantezistă:

Autobiografie

A UMELE și prenumele, născut la..., naționalitate, domiciliu, școală primară, liceu, facultate etc. Autocaracterizare după fiecare etapă. Stagiul militar. Sancțiuni în această perioadă. După absolvirea facultății (anul), toate locurile de muncă, funcțiile. Sarcini profesionale, didactice, doctorat. Sancțiuni primite în ac. perioadă. Activitatea șt., lucrări publicate, domeniul. Membru al altor organisme. Trimiterea la specializare, documentare, țara, perioada. Activitatea obștească, sarcini, școli politice. Sancțiuni politice, cînd?, de ce? Distincții. Avere. Dacă a avut case, mașini, cîte, cum le-a înstrăinat. Limbi străine cunoscute, condamnări. Cont la bancă.

Despre familie: Tatăl – nume și prenume, ocupație, loc de muncă, apart. politică, avere, în trecut și în prezent, condamnări. Mama – la fel. Frați, surori – la fel. Cumnați, unchi, mătuși, soțiile și soții acestora – la fel. Rude ale acestora, cu probleme (plecați din țară, în ce împrejurări, unde sint stabiliți, condamnări, cu averi naționalizate etc.) Casătorit, necăsătorit, recăsătorit, divorțat – toate datele. Soția, numele, prenume, ocupația, loc de muncă, apart. polit., avere. Dacă a mai fost căsătorită, perioada, cu cine? Mențiuni după actul de divorț, căsăto-

ria s-a desfăcut din vina cui?. Părinții soției, nume și prenume și toate celelalte date. Frați, surori ai soției – toate datele. Cumnați, unchi, mătuși din partea acestora – la fel. Rude ale acestora, cu probleme (plecate din țară, cînd, unde, în ce împrejurări, unde s-au stabilit, cu averi naționalizate, condamnări etc.). Copii, nume și prenume, ocupație, apart. politică. Locurile de muncă pentru fiecare.

*

E SE POATE spune după lectura acestui fabulos document și după trecerea, pentru unii (tineri neavizați sau adulți amnezici), a clipei de stupeoare? Izbitoare e, mai întii, voința "organelor" de a ști *totul* despre tine și, dacă se poate, chiar ceva în plus. Ca laimotive ale setei de exhaustiv apar sintagmele "la fel" și "toate datele", repetate obsedant de cîte 3-4 ori. "Cumnați, unchi, mătuși, soțiile și soții acestora", la care se adaugă "rude ale acestora", trasează o infinitate de cercuri concentrice, pînă la marginea universului sensibil. Unde e punctul uriașei pinze în care pîndește păianjenul asasin, cine ar putea să presimtă? O capcană perfidă este aceea de a-i pretinde individului să se "autocaracterizeze" după fiecare etapă. Dacă va spune despre el însuși numai lucruri bune, e neîndoiește suspect. Dacă va spune și lucruri rele, îl avem la mînă și piere pre limba lui. Un punct

Cine era?

"Adevărul este la mijloc. Dar nu orice mijloc slujește adevărul."
(Ștefan Cazimir)

un asemenea text nu ne stă la îndemînă. În absența autobiografiei trebuie așadar să vorbesc biografia, construită fără alt sprijin decît acela al documentelor și fără alt gînd decît al aflării adevărului.

2. Cine era?

B UCUREȘTIUL se transformase într-un Hyde Park uriaș. În Piața Unirii, la Universitate, la Romană, grupurile se agregau gălăgios și spontan în jurul unor vorbitori de ocazie, aclamîndu-i pe unii, ocărîndu-i pe alții, nu o dată chiar îmbrîncîndu-i, iar dinamica implicării se propaga concentric, atrăgînd noi combatanți și umplînd văzduhul de replici, în valuri revărsate generos și amplu de-a lungul și de-a latul spațiului stradal, unde granița între trotuar și carosabil părea să nu fi existat niciodată. Revoluția îi scosese pe toți din case și, mai ales, îi scosese din minți. Ne aflam deja în februarie, dar tumultul iscat în decembrie nu amenința deloc să se mîntuie. Frontul Salvării Naționale anunțase transformarea sa în partid și hotărîrea de a participa la alegeri. Dar Consiliul FSN rămînea, pînă una-alta, organul suprem al puterii de stat. Distincția între CFSN ca organ de stat și FSN ca partid politic nu era pe înțelesul tuturor, iar confuzia stîrnea suspiciuni și animozități. Pentru a li se pune capăt a luat ființă, la 9 februarie, Consiliul Provizoriu de Uniune Națională. Alcătuit pe baze paritare, jumătate din re-

prezentanți ai FSN, jumătate ai altor partide, noul organism avea ca sarcină pregătirea alegerilor parlamentare și prezidențiale și adoptarea legii electorale. Era, cum s-a spus, un mini-parlament. Funcționînd în aula din Dealul Mitropoliei, unde încă nu se stinsese ecoul discursurilor lui Ceaușescu și al aplauzelor aferente, adunarea emana aerul proaspăt și naiv al unei democrații aurorale, care încerca să meargă copăcel ținîndu-se de prichiciul humuit al vetrei. Dar nu duhul lui Creangă îi prezida lucrările, ci, din prima clipă, duhul lui Caragiale. Atît de vizibil și atît de autoritar încît devenise o regulă a jocului, pe care nu ți se permitea s-o încalci. "Domnilor – a exclamat într-o zi un vorbitor –, să rămînem în Caragiale și să nu cădem în Budai-Deleanu!" Dezbaterile, seară de seară, erau retransmise integral la televizor și urmărite cu mai multă aviditate decît dacă ar fi fost o emisiune de divertisment. De la un timp, membrilor "plini" ai CPUN li s-au adăugat membri observatori, reprezentînd partidele înscrise la tribunal după data de 9 februarie. Observatorii stăteau la balcon și n-aveau dreptul să participe la discuții. Și totuși, în seara de 13 martie, telespectatorii au putut vedea, în obișnuita retransmitere a ședinței, o scenă neobișnuită: un orator de la balcon, care se adresa adunării fără microfon, bazîndu-se exclusiv pe resursele vocii sale!

"Domnule președinte, Onorat Consiliu, Îngăduiți-mi înainte de toate să vă cer scuze pentru faptul că vă vorbesc de sus. (Risete) Mă numesc Ștefan Cazimir și sint președintele Comitetului Provizoriu al Partidului Liber-Schimbișt, cea mai tinăra formațiune politică a țării." (Risete, aplauze.)

Cine era Ștefan Cazimir?

Ștefan Cazimir

Ți-e sete de cultură? Bravo!

Te aștept la cafeneaua literară

marți, miercuri, joi, vineri: 10³⁰ - 18³⁰

băutura - discount 25%
cărțile - gratis

la parter, în expoziția dedicată artelor vizuale.

MIERCURI, 31 martie	Inflinria României Literare - Lanțare de carte: „Scopul și mijloacele. Eseuri despre ideologie, tiranie, mit” de Vladimir Tismăneanu	19 ⁰⁰
JOI, 1 aprilie	Conferința de presă Intoarcearea din „50 de zile în jurul Pământului” Teatru: <i>Requiem pentru un vis</i> cu Tamara Crețulescu; regia: Liliana Cimpeanu	12 ⁰⁰ 20 ⁰⁰
VINERI, 2 aprilie	Concert - muzică latino: Humberto Aguilar	20 ³⁰
	Discotecă - Muzica anilor '80	24 ⁰⁰
SÂMBĂTĂ, 3 aprilie	Festivalul de muzică „Prometheus Live” în colaborare cu Radio România Timneț	21 ⁰⁰
	Petrecere cu premii Jidvei	23 ⁰⁰
DUMINICĂ, 4 aprilie	Concert jazz live: Maria Răducanu și Jean Roder	20 ³⁰
MARȚI, 6 aprilie	Muzică clasică live	20 ⁰⁰

MARȚI-JOI 19⁰⁰, 21⁰⁰ discount 25%

Martie

Macedonski – 150

CONTINUATOR al "modelului Heliade" mai mult din rațiuni programatice decât prin impulsie artistică stabilă, Al. Macedonski va urma un parcurs literar sinuos, cu poticniri și "zboruri" intimidante, greu de pus sub rigla și compasul schemelor categoriale. Se implinesc, iată, 150 de ani de la nașterea sa și "cazul Macedonski" rămâne în continuare deschis, în ciuda numeroaselor exegeze și a unor realizări critice și editoriale de anvergura, datorate lui Tudor Vianu și Adrian Marino. Născut la București, la 14 martie 1854, poetul *Noptilor* se stinge din viață la 24 noiembrie 1920, inhalând parfum de trandafiri și îngîndu-le șoptit numele, ca un ecou din celebrele-i rondeluri: *Rozele*. Între cele două date biografice, fiecare cu încărcătura ei dramatică (și către nașterea sa Macedonski lasă, memorialistic, întredeschideri faticide) se întinde "calea regală" a iluzionării macedonskiene: "Eram puternic împărat/ Prin suflatească poezie". Dar covorul roșu al gloriei eterne este pus direct peste mizeriile, meschinăriile și inerentele slăbiciuni omenesti pe care E. Lovinescu le numește, fără ocol, "micimi ofensatoare". E greu de spus astăzi dacă omul a dăunat, într-adevăr, operei sau dacă nu

cumva, printr-un instinct machiavelic, tocmai el să-i fi impus și apărut blazonul princiar al genialității. G. Calinescu intuiește această migăloasă și îndirjită lucrare de compunere a unei măști tragice "de o extraordinară expresie" pe care vibrațiile suferinței reale o absolvă de cabotinism. Proiecția dantescă a propriului geniu văzut în Empireu nu mai pare șocantă, atita vreme cît bizarei adorații de sine i se alătură o magistrală încarnare în rolul imperial. Este cît se poate de adevărat că "hieratica ceremonie de autoconsacrare" impresionează și impune, dar nu este drept a escamota nici fațetele total opuse, mereu sub opobriu, ale unei existențe frînte în cele mai imprevizibile contradicții. Dincolo de disconfortul temperamental, Macedonski suferă sciziuni și la nivelul creației, acolo unde în opinia lui Vl. Streinu "romanticul, parnasianul și modernistul din el lucrează fiecare pe seama lui, unul în contra altuia, prin urmare toți împotriva sintezei lirice". Lipsa de unitate a operei macedonskiene, mereu neîmpăcate cu sine, pune în oscilație chenarul exegetic. Semnificația

estetică se pierde și ea în substanța versului proteic, cu profunzimi înșelătoare. Pus, nu o dată, în descendența unor poeți minori precum Depărateanu, Sihleanu ori Bolliac din care chiar s-a inspirat, versificînd cu fidelități deconcertante, Macedonski îi conține în fibra sa pe mult mai viabili Heliade, Alexandri și Bolintineanu. Este evident că aici trebuie fixat primul prag de bătaie al unei poezii declamative, romantice, cu racord la sursele neolatine pe care M. Zamfir le pune în lumină în studiul său, *Introducere...* E însă dificil de stabilit dacă 1890 reprezintă un al doilea prag, tot atât de ferm, spre simbolismul academizant, ornamental, "de cenaclu", pe linia unor A. Samain sau M. Rollinat. Pentru aceasta rămîne să ne gîndim doar că în 1901, într-o conferință la Ateneu, Macedonski aduce încă elogii romantismului "etern" – constantă tipologică îmbogățită prin varii experimente: "instrumentalism", "correspondențe", "tehnica refrenului" etc. Teoretician al "poeziei sociale", inflammat permanent de jarul nemulțumirii și al "revoltei", temperament retoric și po-

lemic, Macedonski își afișează ostentativ o superioritate cu lustru genialoid. În ciuda unor strigăte de autentică suferință: "O țară întreagă s-a-ntrecut/ Să-mi dea venin – și l-am băut", extravaganța atitudinii și o fire înclinată către parada de sine pun o barieră glacială între poet și restul lumii. Revistele înființate de el devin torțe, manifeste antimonarhice (*Oltul*) sau suportul unor diatribe antijunimiste. *Literatorul* dă măsura narcisismului despot al directorului său prin publicarea tuturor notițelor ce apăreau despre sine, decupate cu grijă din alte publicații și repuse în circulație cu emfază encomiastică. Aflat într-o polemică acerbă cu Eminescu, are nefasta inspirație să-l lovească exact în momentul căderii prin publicarea unei epigrame care, într-o altă conjunctură, probabil că nici n-ar fi contat sau, în orice caz, ar fi contat mai puțin. Gestul lui Macedonski trece drept incalificabil, iar embargoul maiorescian impus prin tăceri semnificative, ia amploare. Obişnuit cu mistificarea dramelor proprii, mult hulitului nu renunță la tonul semeț, egolatrul. Ca Geniu veşnic neînțeles se

arată agasat de filistinismul contemporanilor, fiind gata să se autoexileze la Paris. Dar oricît de frecvente și aparent fericite i-ar fi plecările, sorții cad sigur pe revenire. "Cizelatorul" continuă să-și lucreze versul în direcția unui estetism tot mai pronunțat, cu credință în "armoniile imitative" și în invențiile formale ce pot reda ideal unduirea simțurilor înalte. "Excelsior" nu este doar titlul volumului din 1895, ci și imboldul lăuntric spre himera poeziei, Meka lui. *Rondelurile*, suflăte în smulțul poeziei pure, aduc o dată cu irizațiile inconfundabile ale capodoperei și o binevenită notă de înseninare, de limpezire a conștiinței artistice a primului nostru poet modern.

Gabriela Ursachi

Comentarii critice

Memorie „rea“...

(urmare din pag. 12)

RECURSUL la memorie preconizat în aceste *Convorbiri* este mai ales un recurs la memoria "rea" a poetei, cel puțin în punctul de plecare, un recurs la acea memorie care a făcut-o pe Ileana Mălăncioiu să nu uite nimic din ceea ce mulți semeni ai ei ar fi dorit, cu ardoare, să le fie uitat. "Aveți o foarte bună memorie «rea»", îi spune Daniel Cristea-Enache, la început interlocutoarei sale, făcând un mic joc de cuvinte dar și sugerând spiritul în care ar vrea să fie purtat "dialogul pe hârtie": "rău", adică neapărat critic și neapărat deschis, fără a menaja pe cineva și fără precauții. Nici nu era nevoie de această sugestie, poeta comportându-se în felul dorit de interlocutor din pomire naturală, cum am mai spus. Nu se va purta cu mânuși cu nimeni, va ataca mereu frontal și explicit, doar afișând câteodată prefăcute mirări sau întristări, procedee cla-

sice ale ironiei: "...să vorbim despre obsesia Premiului Nobel, care nu ne face ridicoli de azi-de ieri, ci de când ne știm. Numai că, dacă înainte de 1989 le dădea insomnii doar bărbaților cu funcții înalte, între timp a căpătat un caracter mai democratic. Spun asta fiindcă am aflat, cu tristețe, că o distinsă poetă nu are nici o îndoială că ar fi trebuit să-l primească ea, dar n-a reușit să pătrundă în Suedia fiindcă sunt eu prietenă cu Gabriela Melinescu. Oricît am încercat s-o fac să înțeleagă că autoarea *Jurământului de sărăcie, castitate și supunere* are altceva mai bun de făcut decât să stea pe granița țării de adopție ca să nu pătrundă acolo vreo altă poetă din România, nu am ajuns la nici un rezultat". O tehnică proprie a lichidării rezezi pune în funcțiune Ileana Mălăncioiu, prin supunere la proba constrîngătoare a faptelor trăite de ea însăși. Lucrurile stau așa și nu altfel pentru că a văzut cu ochii ei ce s-a întîmplat, a auzit cu urechile

ei ce a spus cineva într-o împrejurare sau alta. Apelează rar, în aceste *Convorbiri*, odată sau de două ori, la mărturiile indirecte ("...odată, când mă aflam la mare, cineva ne-a spus că..."), acestea fiind, desigur, mai puțin creditabile, atrăgându-ne, vrem-nu vrem, în terenul zvonisticii de culise literare.

Pe lângă recursul la memoria "rea", există în *Convorbiri cu Daniel Cristea-Enache* și un recurs, la fel de amplu, dacă nu și mai amplu, la memoria "bună" a poetei, activată însă și aceasta tot de impulsuni polemice: "...mă îngrozește ideea că se încearcă scoaterea din cultura română a unor mari autori pentru că au fost de dreapta și a altora pentru că au fost de stînga. Fiindcă nu știu cu ce mai rămînem".

S-a înțeles că poeta repudiază extremismul de orice culoare, spiritul de revanșă pus în funcțiune de unii revizuitori recentți ai literaturii contemporane și interbelice, motivați mai totdeauna politic, negaționismul postdecembrist care e orice altceva decât o manifestare a conștiinței critice. Mai există apoi indiferența, amnezia, ignoranța, învîlmășirea criteriilor, tot atâtea metehne împotriva cărora memoria "bună" a poetei are de luptat și o și

face.

Sunt scriitori importanți, într-un fel sau altul, sunt mari scriitori ai ultimei jumătăți de veac, fie uitați fie minimalizați, din motive diverse, pe care Ileana Mălăncioiu îi aduce acum în atenție, act recuperator legitim și nobil. "Scrisul reprezintă o modalitate de a lupta cu moartea, nu cu morții", scrie Ileana Mălăncioiu, referindu-se, printre altele, la șirul de atacuri nedrepte, multe dintre ele, la care au fost supuși Noica, Eliade, Cioran, ei nemai-avînd cum să se apere. Deci trebuie alții să o facă. Nici Eugen Jebeleanu nu se mai poate apăra, și el atacat în lipsă și deseori pe nedrept. Va fi avut Jebeleanu păcate, erori de opțiune politică, dar uită azi cei care îi văd numai erorile faptul că în jurul său se strîngeau, în anii dictaturii ceaușiste, toți nemulțumiții din lumea literară, că a inițiat proteste, că i-a luat public apărarea Monicăi Lovinescu, terfelită în chiar anul centenarului părintelui său ilustru. Cine a mai îndrăznit?

Să remarcăm ceea ce am remarcat și altă dată la Ileana Mălăncioiu: spiritul larg de comprehensiune literară, capacitatea de a prețui literar pe cineva de care o despart convingerile politice sau de alt ordin. "Timpul și opțiu-

nile" au îndepărtat-o, de pildă, de Ion Gheorghe, dar continuă să creadă că de la el "vor rămîne câteva cărți de poezie adevărată". Și de Nichita Stănescu multe au despărțit-o, ceea ce nu o împiedică azi să afirme că se poate de limpede și în răspăr cu opiniile negative recente: "a schimbat limbajul poeziei. După el nu se mai scrie așa cum se scria înainte".

Receptați simpatetic sunt Virgil Mazilescu și Marius Robescu, alături de care Ileana Mălăncioiu și-a făcut "ucenicia", desigur Gabriela Melinescu, "personalitate infinit mai puternică decât li se pare celor ce o situează încă în umbra lui Nichita", Lucian Raicu, "marele critic", Sonia Larian al cărei roman, *Bietele corpuri*, este o carte de "o sensibilitate și o subtilitate rar întîlnită", Alexandru Vona ale cărui *Ferestre zidite* au constituit pentru poetă "o surpriză de zile mari", Valeriu Cristea a cărui frumoasă evocare, din finalul cărții, denotă afinități existențiale cu autorul *Bagajelor pentru paradis*.

Memoria "rea" și memoria "bună" conlucrează fast în cuprinsul acestei cărți de captivante convorbiri, purtate "pe hârtie" de marea poetă și de criticul cel mai proeminent al generației lui. ■

O scrisoare de la diplomatul Lucian Blaga

REVISTA "Manuscriptum" a dedicat numărul său 1-2/1998, scriitorilor diplomați, între care se numără și Lucian Blaga. Pentru a contura cariera sa de la Ministerul Afacerilor Străine, încopută în 1926, documentele publicate aici se dovedesc foarte relevante. La acestea aş vrea să adaug, în cele ce urmează, o scrisoare aflată în colecția doamnei Ioana Racottă din București, strănepoata destinatarului ei, diplomatul Nicolae Filodor. În scrisoare sunt amintite numele lui Nicolae Titulescu și al diplomatului Nicolae Dianu, care era directorul Direcției Presei din Ministerul de Externe. La 1 noiembrie 1927, Blaga fusese numit atașat de presă la Legația României din capitala Cehoslovaciei ("Manuscriptum", nr. citat, p. 163). Nicolae Filodor îi era șef de misiune, după care chiar în luna februarie 1928 avea să fie numit în post la Belgrad. Înainte de Praga, acest diplomat cu o

lungă carieră, îndeplinesc funcția de ministru plenipotențiar la Atena, în anii primului război mondial.

Preocuparea lui Blaga pentru sănătatea soției sale transpare atât din această scrisoare, cât și din altele publicate în revista "Manuscriptum".

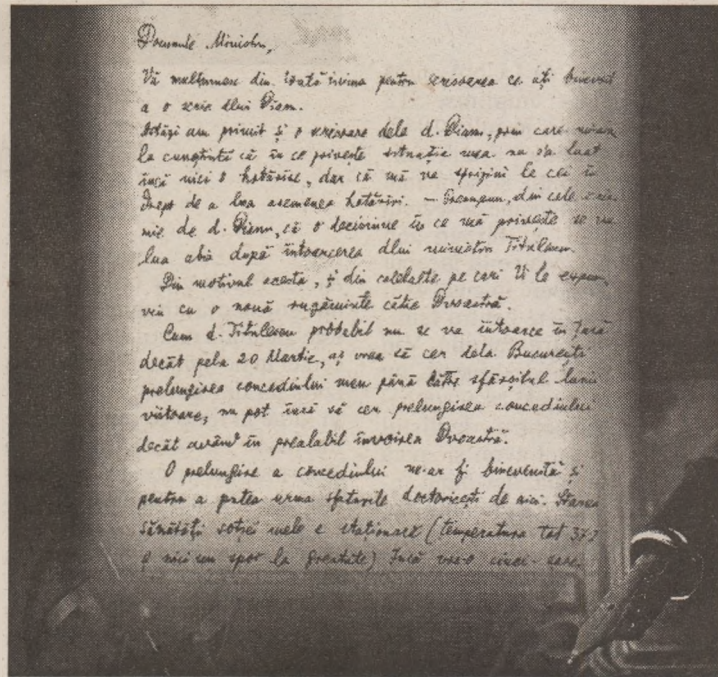
Folosesc acest prilej pentru a face câteva considerații despre destinatarul epistolei de față, Nicolae Filodor. Căutând date despre familia lui, am constatat că de puțin se știe despre ea, în ciuda apartenenței, în perioada regalității, la protipendada bucu-reșteană. Câteva lămuriri am primit de la doamnele Ioana Racottă și Maria-Luiza Flonta (n. Călugăreanu), nepoate de fiice ale lui Grigore Filodor și ale soției sale Sabina, născută Fotin. Brăileanul Grigore Filodor era fratele diplomatului Nicolae Filodor și al Nataliei Filodor căsătorită cu Alexandru Florescu, frate cu tatăl istoricului și genealogistului George D. Florescu. Fiica lui Alexandru Florescu și a Nataliei Filodor, Elsa Florescu, sculptoriță, a fost căsă-

torită cu colonelul Radu Mi-clescu, nepot de soră al doctoru-lui Ioan Cantacuzino.

Cine erau Filodorii? Ioan C. Filitti nota în *Excursul despre câteva familii grecești din Principatele Române*, capitol din cartea sa *Arhiva Gheorghe Gri-gore Cantacuzino* (1919) (nu mai citez aici notele infrapagi-nale care conțin însă câteva utile indicații bibliografice): "La sfârșitul sec. al XVIII-lea trăiau trei fii ai unui «Filodor» (desigur po-reclă). Manolache F[ilodor], cumnat cu Const[antin] Vodă Hangerli, ocupă la 1798 postul de hatman ce fusese creat de Ipsilanti. Dumitrașco F[ilodor] e căpitan de lefegii la 1777. Costache F[ilodor] e cămăraș pe la 1780. [...] Un fiu al hatmanului Manolache, a avut de soție o Scanavi" (p. 262).

În listele din *Sfatul domnesc și alți mari dregători ai Țării Românești din secolul al XVIII-lea* de Theodora Rădulescu ("Revista Arhivelor", 2/1972), apare Costache «Filodor», vel postelnic între 18 februarie - 25 iunie 1788 (p. 309).

Diplomatul Nicolae Filodor a fost căsătorit cu Margareta (Itta) Arion, fiica generalului Eracle Arion, a cărui casă de pe Bulevardul Lascăr Catargi - construită în stil eclectic francez, după planurile arhitectului Ion D. Berindei - este astăzi sediul Ambasadei Libiei. Este interesant de observat faptul că în vre-

mea celui de-al doilea război mondial, România a fost reprezentată la Atena de un nepot al Margaretei Filodor, diplomatul Radu Scarlat Arion (1904 - 1991), a cărui familie era, de asemenea, de obârșie grecească îndepărtată.

Nicolae Dianu care apare în scrisoarea de față, era fiul inginerului Floru Dianu, cu studii la prestigioasa *Ecole des Mines* din București, care mai există și în zilele noastre la colțul străzii Batiștei cu strada Vasile Lascăr. Diplomatul Nicolae Dianu a fost căsătorit cu Margareta, fiica diplomatului Mihail Păcleanu și a soției sale Maria, născută Simionescu-Râmnicăneanu, sora esteticianului Marin Simionescu-Râmnicăneanu și strănepoata arhitectului Ion Mincu.

Dacă intrarea la Ministerul

de Externe a lui Lucian Blaga se datorează în bună măsură cumnatului său Caius Brediceanu, trebuie amintit faptul că poetul, departe de a fi fost singurul sau unul dintre puținii ardeleni în aparatul diplomatic al regatului român, cești cu siguranță în cadrul acestuia au predominat urmașii boierimii moldo-munte-nești. Brutus Coste, Caius Brediceanu însuși, Vasile și Gheorghe Grigorcea, Vasile Stoica, Iosif de Fay, Simion Mândrescu și mulți alții erau originari din teritorii care fuseseră unite în 1918 cu regatul român. Din acest punct de vedere, intrarea lui Blaga în diplomatie mi se pare semnificativă pentru politica de integrare a noilor provincii și a elitelor lor.

Mihai Sorin Rădulescu

"PRIESSNITZ - SANATORIUM
GRAFENBERG
BEI FREI WALDAU
Cecho-slovaiei
Postsparkasse-Konto - Nr.46.493
Telephon - Grafenberg 2, 3 und 11.
Giro-Konto
bei der Böhmischen Unionbank
Freiwaldau

Grafenberg. 14 Febr. 1928

Domnule Ministru,

Vă mulțumesc din toată inima pentru scrisoarea ce ați binevoit a o scrie dlui Dianu.

Astăzi am primit și o scrisoare de la d. Dianu, prin care mi-aduce la cunoștință că în ce privește situația mea nu s-a luat încă nici o hotărâre, dar că mă va sprijini la cei în drept de a lua asemenea hotărâri. Presupun, din cele scrise mie de d. Dianu, că o decizie în ce mă privește se va lua abia după întoarcerea dlui ministru Titulescu.

Din motivul acesta, și din celelalte pe cari Vi le expun, vin cu o nouă rugămintă către Dvoastră.

Cum d. Titulescu probabil nu se va întoarce în țară decât pe la 20 Martie, aş vrea să cer de la București prelungirea concediului meu până către sfârșitul lunii viitoare, nu pot însă să cer prelungirea concediului decât având în prealabil învoierea Dvoastră.

O prelungire a concediului ne-ar fi binevenită și pentru a putea urma sfaturile doctoricești de aici. Starea sănătății soției mele e staționară (temperatura tot 37.2 și nici un spor la greutate). Încă vreo cinci-șase săptămâni de odihnă în acest aer bun ar putea totuși să aducă o îndreptare.

Vă rog prin urmare Domnule Ministru să binevoiți a Vă da învoirea pentru a-mi putea cere prelungirea concediului de la Direcțiunea Presei. Dacă credeți însă că veți avea neapărată nevoie de mine la Belgrad - firește că voi fi fără întârziere la ordinele Dvoastră.

Al Dvoastră cu tot devotamentul
Lucian Blaga"

25.03.1813 - s-a născut Cezar Bolliac (m. 1881)
25.03.1885 - s-a născut Mateiu I. Caragiale (m. 1936)
25.03.1902 - s-a născut George Lesnea (m. 1979)
25.03.1935 - s-a născut Nicolae Stoian (m. 1990)
25.03.1936 - s-a născut Victor Iancu
25.03.1942 - s-a născut Ana Blandiana
25.03.1942 - s-a născut Basarab Nicolescu
25.03.1954 - a murit Emil Isac (n. 1886)
25.03.1958 - a murit Ștefan Bezdechi (n. 1886)
25.03.1979 - a murit Alf Adania (n. 1913)
25.03.1993 - a murit Bogdan Istru (n. 1914)
25.03.1999 - a murit Valentin Lipatti (n. 1923)
26.03.1921 - s-a născut Olah Tibor
26.03.1923 - s-a născut Valentin Lipatti (m. 1999)
26.03.1931 - s-a născut Mircea Ivănescu
26.03.1945 - s-a născut Györfy Kálmán

26.03.2002 - a murit Dumitru Corbea (n. 1910)
27.03.1926 - s-a născut Elis Bușneag
27.03.1937 - s-a născut Nicolae Dumitrescu-Sinești
27.03.1943 - s-a născut Aurel Ciocanu
27.03.1958 - s-a născut Ioan Es. Pop
27.03.1985 - a murit Pompiliu Marcea (n. 1928)
28.03.1863 - s-a născut Livia Maiorescu-Dymysza (m. 1946)
28.03.1883 - s-a născut A. Mândru (m. 1962)
28.03.1883 - s-a născut Gheorghe Nedioglu (m. 1963)
28.03.1888 - s-a născut Alexandru Kirilescu (m. 1961)
28.03.1914 - s-a născut Ovidiu Constantinescu (m. 1993)
28.03.1915 - s-a născut Septimiu Bucur (m. 1964)
28.03.1922 - s-a născut Verona Brateș (m. 1991)
28.03.1925 - s-a născut Victor Tulbure (m. 1997)
28.03.1928 - s-a născut Ion Bălăceanu
28.03.1934 - s-a născut Mihai Caranfil

28.03.1934 - s-a născut Lică Rugina
28.03.1937 - s-a născut Ion Crînguleanu
28.03.1939 - s-a născut Florin Bănescu
28.03.1950 - s-a născut Nicolae Rotaru
28.03.1979 - a murit Daniel Turcea (n. 1945)
28.03.1993 - a murit Victor Felea (n. 1923)
28.03.1994 - a murit Eugen Ionescu (n. 1909)
28.03.1997 - a murit Gheorghe Tomozei (n. 1936)
29.03.1815 - s-a născut Costache Caragiale (m. 1877)
29.03.1901 - s-a născut Smarand M. Vizirescu (m. 1981)
29.03.1908 - s-a născut Virgil Carianopol (m. 1984)
29.03.1916 - s-a născut Vladimir Tamburu
29.03.1929 - s-a născut Gina Argintescu-Amza
29.03.1941 - s-a născut Constanța Buzea
29.03.1952 - a murit I.A. Bassarabescu (n. 1870)
29.03.1971 - a murit Perpessicus (n. 1891)

teatru

Anexa secretă

LA O LUNĂ după ce împlinise 13 ani, în iulie 1942, Anne Frank împreună cu părinții și sora mai mare se ascund în anexa secretă a unei clădiri cu birouri din Amsterdam. Ceea ce la început pare a fi o încăpere imensă va fi împărțit în camere pentru familia Frank, pentru familia Van Daan, parteneri de afaceri, cu care s-a pus la cale ascunzătoarea și apoi pentru dentistul Dussel. Toți sunt evrei și speră ca în felul acesta, devenind invizibili pentru restul lumii, să poată nesocoti ordinele de deportare date de ocupantul german. Tatăl, Otto Frank, organizează spațiul și stabilește regulamentul de funcționare al vieții în această ascunzătoare. Pe urmele lui, regizorul Alexander Hausvater reface condițiile de existență ale micului grup de oameni: în holul teatrului, soldați îmbrăcați în uniformă germană a timpului veghează intrarea publicului în sală, se sugerează în acest mod cadrul și timpul acțiunii. Pe scenă sunt așezate scaunele de unde se urmăresc acțiunile celor claustrați de bună voie. În fosa orchestrei – viața “normală”, funcționarii firmei cu complicitatea cărora se ascund cele două familii evreiești din Amsterdam. E ciudat, asupra lor, a celor din afară, violența ocupantului german se exercită mai direct decât asupra celor din ascunzătoare, teoretic mai amenințați.

În anii '50, *Jurnalul* adolescentei, găsit printre lucrurile răvășite în urma arestului și a deportării celor două familii, publicat de unicul supraviețuitor – tatăl, a fost un eveniment major: destinul acestei adolescente sensibile, inteligente, a șocat opinia publică, milioanele de evrei suprimați în cadrul programului hitlerist de purificare a Europei căpătău o față, un nume, un destin inexplicabil. De atunci, istoria Holocaustului s-a îmbogățit cu cifre, mărturii, analize. Anne Frank a redevenit o unitate printre altele, parte din dezbaterile dacă au fost 6 milioane, ceva mai puțini, mult mai puțini sau n-au fost deloc evrei uciși în lagărele de exterminare. Hausvater nu polemizează direct cu această versiune a istoriei: destinul evreiesc al

Annei Frank este condiția, dar nu substanța dramei. Drama este alcătuită din trăirile adolescentei în devenire, din tensiunea izvorâtă din nevoia ei de a trăi în lume în timp ce lumea îi este interzisă. Pe scenă, grupul de claustrați nu vorbește, ei gesticulează, oftează, chicotesc, șoptesc, se agită, suferă și se veselesc, aproape tot timpul, în afara limbajului articulat.

Titlul spectacolului tinde să arunce o punte peste cei șazeci de ani trecuți de la timpul acțiunii: în direct din Amsterdam ne vorbește, strigă spre noi, o adolescentă care se ascunde, timp de doi ani, împreună cu familia ei și cu încă o familie. Au fost evrei, puteau fi orice și vor putea fi orice, această experiență cumplită se poate repeta de câte ori deținătorii puterii vor decide (și vor avea mijloacele să-și realizeze deciziile) ca un grup de oameni îi stânjenește, fie din cauza originii, fie a felului cum gândesc membrii lui.

Nici *Jurnalul* și, pe urmele lui, nici spectacolul nu insistă asupra frustrărilor de ordin material. Cu mijloace teatrale expresive, regizorul transcrie condiția personajelor în acțiune: intimitatea cu persoane străine în condiții de claustrare relevă idiosincrasii, neputințele de acomodare, împreună oamenii devin mai răi decât ar putea fi trăind separat. Și în timp ce Anne e insuportabilă pentru că e agitată, zgomotoasă, prea sinceră, adulții sunt insuportabili pentru că nu o înțeleg, pentru că reacționează proteste, pentru că solicită să fie iubiți fără condiții.

Nicolae Călugărița, tatăl, are toată autoritatea personajului care trebuie să le asigure liniștea celorlalți și tot tremurul celui care știe cât de precară e această liniște. Luana Stoica – o mamă în permanent decalaj sentimental cu fiica ei, Arabela Neazi – sora cea bună, împovărată de caracterul ei exemplar, Alex Mihai, insuportabilul de serviciu, Natalie Ester – colatară vag nimfomană și în

mod decis proastă, Nicolae Predica, soțul ei, limitat și iritabil, Mihai Călugărița adolescentul devenit bărbat, Geni Brenda (Anne) – autoare, cu o veselie adolescentină și inteligența adultă, a unor destine scoase din anonimul alcătuiesc un grup care funcționează performant: actorii își însușesc acțiunea și trăirea vorbelor rostite de “spirite”, semnificațiile trecutului se încarcă prin întrebările prezentului. Ei evoluează, condițiile speciale îi modifică, nu știu dacă devin mai buni, dar devin mai reflexivi și pe măsura ce viața e tot mai dificilă, ei se supără mai greu și iartă mai

ușor; această dinamică asigură tensiunea dramatică. Anne lasă să se vadă cum rățușca urâtă ar putea deveni o lebădă elegantă, Peter, adolescentul ușor tâmp, capătă trăsăturile bărbatului, un bărbat care pătrunde cu delicatețe pe teritoriul necunoscut al iubirii. Erosului supradimensionat sau refutat al adulților, tinerii îi opun transparența sentimentului ce se lasă cunoscut. Sărbătoarea de Hanuka este unul dintre momentele “tari” ale spectacolului: comuniunea cu Dumnezeu evreilor din cer e prilejul exprimării fragilei solidarități de pe pământ. Obiectivitatea dură a caracterizării re-

gizorale se încălzește prin inteligentă participare sentimentală: nu toate victimele au fost niște oameni minunați, dar nimeni nu merită condiția de victimă.

După doi ani de claustrare, Anne întâmpină vestea deportării cu veselie: “Mergem la Auschwitz”, strigă ea cu elan, numele acestei localități, încă nu e celebru, Anne se bucură să părăsească închisoarea unde familia ei s-a zăvorât benevol. Ies toți din scenă, însoțiți de poliști. Spectatorii sunt invitați la marile ferestre din foaier: pe platoul din fața teatrului, puternic luminat, soldați în uniforme germane de pe timpul celui de al doilea război mondial, pe motocicletă, veghează urcarea personajelor într-un autobuz. Pleacă în urlet de sirene. Ruinele cartierului evreiesc din București rămân tăcute. Ca și viața, regizorul n-a prevăzut ieșirea la aplauze.

Magdalena Boiangiu

Tompa Gabor la New Castle

În numărul trecut al revistei noastre am publicat un amplu comentariu despre teatrul lui E. Ionesco. Adăugăm acum câteva aprecieri ale criticii engleze după spectacolul *Noul locatar* în regia lui Tompa Gabor și scenografia lui Helmut Stürmer, montat la New Castle.

“Cum spațiul se umple de mobilă și obiecte de la cai de lemn la pomișor de Crăciun, toate împachetate în folii străni, transparente, absurdul devine din ce în ce mai incomod, până la înspăimântător.

Fiecare actor este excelent, aducând o interpretare unică și fizicitate distinctă rolului, nelăsându-se dominați de bizarul care-i înconjoară.

Atrăgător și inexplicabil, acest spectacol este o experiență teatrală unică pe care o recomand cu toată convingerea.”

(Alison Carr, “Evening Chronicle”, 26 feb. 2004)

“După căderea lui Ceaușescu, s-a născut un interes deosebit de a crea un program de schimb teatral româno-britanic, cunoscut sub denumirea de Noroc. Una din cele mai memorabile momente ale acestuia a fost uimitoarea producție de Cântărețul Cheală de Eugene Ionesco, în viziunea regizorului Gabor Tompa. E extraordinar să-l reintâlnești pe Tompa în Anglia, lucrând acum cu actorii de la Northern Stage Ensemble pe un alt text de Ionesco, de această dată în engleză...”

Ceea ce nu se poate pune nici o clipă sub sennul indoielii este calitatea concepției lui Tompa, și frumusețea dezagolită a decorului lui Helmut Stürmer. Francisco Alfonsin împrumută o ținută plină de mister noului locatar; Joan-

na Holden trancânește admirabil ca Administratoarea casei, iar cuplul Jim Kitson/Mark Calvert, cu meloanele lor, îmi aduc aminte de cele mai reușite momente din istoria filmului mut...”

(Alfred Hickling, “The Guardian”, 28 feb. 2004)

“Este fascinant cum monomaniacul locatar dirijează cei doi cărători pe muzică de Verdi să așeze mobilă și obiectele exact în locurile indicate de el. Se regăsesc în spectacol multe referințe la mari artiști plastici ai secolului XX: meloanele lui Magritte, cai și ceasurile lui Dali, interioarele luminoase ale lui Hopper, metaforica mașină de cusut a lui Kienholz, sculpturile demonice ale lui Tinguely...”

Palăriile (meloanele) jos în fața actorilor și tehnicienilor de la Northern Stage, care au creat o producție memorabilă.

L-am zărit în timpul spectacolului pe regizorul invitat, Gabor Tompa, luând notițe cu un aer îngrijorat. Nu are de ce să-și facă griji: a făcut dreptate pieselor ab-

surde ale lui Eugene Ionesco. Romanul care urmează să monteze alte două piese de același autor la Newcastle Playhouse se arată, cu *Noul Locatar*, un serios candidat pentru Producția Anului 2004.”

(Zoë Robinson, “The Journal”, 28 feb. 2004)

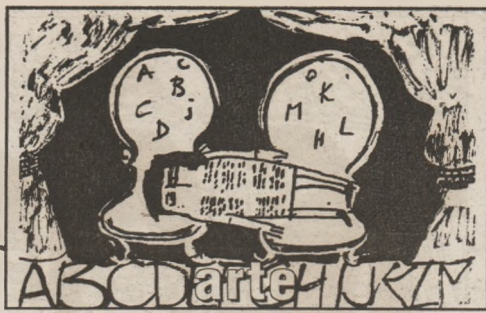
“Tompa relevă în spectacolul său esența ridicolă a ființei umane și, cu tot umorul spectacolului, ceea ce iese la iveală în final, este sensul tragic.”

(David Gray, “North East Times”, februarie 2004)

“Ultima producție de la Northern Stage este o fascinantă re-exploatare a tradiției absurdului și este amuzantă până în ultima ei clipă. Trupa valorifică gag-urile vizuale și verbale sugerate de text până la ultimul strop. Gabor Tompa reușește să stabilească un echilibru sensibil între ritmic și static, conferând monotoniei centrale a piesei o atractivitate inexplicabilă.”

(Sam Summers, “Metro North East”, 27 feb. 2004)

DIRECT DIN AMSTERDAM: ANNEEE FRANK! Un spectacol de Alexander Hausvater • Teatrul Evreiesc de Stat • Regia: Alexander Hausvater • Decor: Constantin Ciubotariu • Costume: Viorica Petrovici • Muzica și efectele sonore: Mircea Kiraly • Distribuția: Nicolae Călugărița, Luana Stoica, Arabela Neazi, Geni Brenda, Natalie Ester, Nicolae Predica, Marius Călugărița, Alex Mihai, Rudy Rosenfeld, Leonie Waldman Eliad, Roxana Guttman, Bianca Dumitriu, Octavian Cercel, Veaceslav Grosu, Cristian Cârcei, Mircea Dragoman.

Bricabrac, oglindă în cioburi

BRICABRAC – principiul dezordinii e înscris în titlu și nebinevoitorii i-o re-proșează deja. “Nu-i suficient să declari o eroare ca fiind deliberată pentru a o anula” - spun ei. Cind formulezi o critică și artistul fudul îți răspunde “asta am vrut” ca și cum programarea explică și justifică totul, el uită că o prostie, decisă sau nu, rămâne prostie. Dar, aici, după citire, înțelegi sensul acestei dezordinii de la început asumată. “Sunt spart”, spune implicit Pintilie, amintindu-mi o frază ce, explicit, am formulat-o și eu într-o schiță de autoportret. “Sunt făcut din bucăți, continuă el, și suma lor mă constituie. De aceea regăsindu-le mă regăsesc. Etica îmi cere să le recunosc ca atare, conglomerat constituit în timp.” - așa înțeleg eu această carte. Pintilie aici nu exclude accidentele, nu evită ocolurile și personajele secundare, ele gravează în jurul nucleelor, a centrelor de cristalizare. Pintilie nu triază ca Brook în cartea sa *Să uiți timpul*, concentrare drastică a unui parcurs unde nu te poți rătăci. În *Bricabrac* da. Unul spune “vād clar în mine”, celălalt își recunoaște confuzia. Unul selectează, celălalt nu se separă purul de impur, le lasă să coabiteze. Două relații distincte cu trecutul.

Bricabrac – titlul îți permite să crezi că poți deschide cartea și poți pătrunde oriunde în ea ca în *Caietele* lui Cioran, unde aforismul, imprecizia apar ca fragmente autonome, detașabile și permutabile. Aici, dimpotrivă, o logică subterană, biografică, ordonează ansamblul. Am înțeles-o după eșecul unei prime lecturi în discontinuitate și atunci, asemeni lui Polonius care recunoaște o logică în nebunia lui Hamlet, am descoperit că și aici dincolo de dezordinea aparentă legăturile există și țesătura e complexă. *Bricabrac* mi se pare a fi o carte ce seamănă cu filmele acestui amant al montajului care a fost Dziga Vertov. Același model Pintilie îl adoptă: o organizare invizibilă dincolo de perdeaua ciuruită a “bricabracului”. Dacă suntem multipli, “spart”, aceasta nu înseamnă că o articulație nu se constituie, că o tramă nu se desenează, că o potecă nu se distinge. Pintilie nu-și filtrează memoriile, ci propune, în spiritul avangardei, o carte de montaj așa cum la epoca lui Verov, o făcea și Dos Passos Alfred Döblin în *Berlin Alexanderplatz*. Viața e un conglomerat și pariul său constă în a-l restitui. Cita subtilitate literară implică, de exemplu, introducerea în cursul textului, și nu într-o notă de subsol, lupta cu redactorul de

carte, Vlad Zografi, pentru a menține două texte despre Chaplin și Miron Radu Paraschivescu. Și aceasta fără nici o modificare de stil. Semn al libertății unui adevărat *work in progress*. El jonglează de asemenea cu duratele impunând fracturi bruște și salturi rapide. La Cioran domnește un prezent etern, ca la toți moralistii – ei vorbesc despre omul etern – Pintilie, dimpotrivă, sensibil la contexte și circumstanțe evocă pe aceeași pagină un trecut îndepărtat și unul foarte recent, o scenă din anii '60, celebrul *Cum vă place* al lui Ciulei și o căzătură pe scara de acum două luni, un moment istoric și o aniversare recentă. El “montează” timpul. El nu e uniform. Unde sunt? În memoria subiectivă a unui artist. Trecutul, Pintilie, nici nu-l recompune, nici nu-l lasă să doarmă, îl agită.

VOCAȚIA literară a lui Pintilie e de notorietate publică. Ea se confirmă recitându-i textele aici. El ar fi putut să le reunească într-o carte exemplară, dar facil clasabilă. I-ar fi putut da chiar titlul ironic *Oh les beaux jours*, piesa beckettiană care de la *Livada*, acum treizeci și ceva de ani, îl fascinează. Dimpotrivă, Pintilie propune, în sensul estetic al cuvîntului, un “monstru”, adică un ansamblu ale cărui elemente sunt dispartate, de origini diverse, produse în lumi ce se ignoră. Aceasta diversifică perspectivele “bricabracului” unde, soluție vicliană, numele autorului nu precede textul reținut. Îi revine lectorului obligația sau plăcerea de a repera rupturile, necum semnulate. Ele sunt aproape camuflate pentru a nu citi niciodată o pagină sub influența unui nume, iubit sau indiferent. Pintilie preferă deci impuritatea “monstruosului” tocmai pentru a evita calmul pacifist al unei victorii obținute fără conflict, victorie prealabil câștigată. Pariul lui Pintilie constă în a pleca de la eteroclitul celebrului Facteur Cheval, pasionat artist diletant, precursor al suprarealismului, pentru a ajunge la combinația surprinzătoare a catedralelor barceloneze semnate de marele Gaudi. “Bricabrac”-ul lui. Aceasta îi e victoria la capăt de drum.

Scenic, Pintilie e strehlerian. O spunea de mult și o confirmă el aici. Se înscrie în marea familie a ceea ce s-a numit “le théâtre d’art”, teatru unde platoul

caută să asculte un text, să salveze puritatea unui foșnet sau poezia unui pahar de vin sîngeriu, teatru al femeilor, al lui Valentina Cortese la Strehler, al lui Clody Berthola la Pintilie, teatru unde frumusețea lor nu e static expusă, ci constant animată și permanent amenințată. Pe de altă parte, îi reunește pe amîndoi aceeași panică a degradării căci, pentru ei, spectacolul, deteriorîndu-se, îi rănește. Excluzi, ei se refugiază departe de scenă, fug pentru a nu asista la distrugerea spectacolelor ce nu rezistă în timp. Nimic mai tragi-comic decît descrierea progresivului declin al capodoperei neprotejate de uzura care a fost *D-ale carnavalului*. Insuportabil supliciu pentru regizorul care e martorul acestei descompunerii.

Pintilie nu întretine aici mitul automulțumirii de sine, cum unii cititori neatenți pretind, căci el, de exemplu, acuzîndu-și calofilia unei anumite perioade devine cel mai intransigent procuror, sau, cine mai agresiv decît el, comentează căderea cu *Arden din Feverisham*. El pare atunci asemeni lui Zorba ce, în fața catastrofei unui proiect ce se prăbușește, izbucnește în ris: “Pentru un eșec, e un adevărat eșec”. E singurul spectacol al lui Pintilie pe care nu l-am văzut pînă la capăt. Sufeream prea mult.

AARTEA sa o confirmă. Pintilie e un liric care se protejează prin cinism. Imagini subtile, amintiri traumatizante – moartea mamei și lanul de grîu – descoperirea lui Carpaccio, portretul proustian al lui Clody Berthola – cine a iubit mai mult? cine a îndrăznit să o spună mai direct? – Manea, Labiș, Chaplin... iată emoții de o delicatețe extremă ce reclamă securitatea armurii. A pustii. Pintilie de pe copertă are privirea calmă a paznicului ce nu urăște, ci doar se înarmează pentru a-și veghea domeniul contra agresorilor demonici. El a fost dintotdeauna un vigilent. Nu numai defensiv, ci și agresiv. Regia, o știm, are de a face cu mecanismele puterii. Cu strategiile ei. Pintilie le-a adoptat și, cu succes, practicat. Această carte a “contrastelor” ni-l revelează cum e. Prismatic, autor al celor mai rafinate pagini despre *Livada* și autor al scrisorii machiavelice adresate lui Gogu Rădulescu, atunci secretar al Comitetului

central. El citează opere și personaje – o manieră de a valoriza partenerul – el descrie combinații de culoare, el se afirmă încrezător nedevenind însă niciodată naiv. Cita inteligență și cit insucces programat. Poate asta era plăcerea lui Pintilie pe timpurile “iernii” ce părea fără de sfîrșit.

PINTILIE, animalic, a știut întotdeauna să-și apere operele. Cele realizate. Și nu cele “dizolvate”, cum o regretă el însuși, prin discurs. Cit le-am regretat, cit le-am așteptat. Azi încă îmi amintesc emoția resimțită pe o plajă în Bretania la lectura scenariului după *Duelul de Cehov*... film pe care nicidecum nu-l voi vedea. Cu toată obstinația care i-a permis să-și salveze multe proiecte, el însuși o admite, numeroase au fost cele pierdute căci prea “vorbite”. El a semănat uneori cu Bahtin care, exilat în Serbia, din lipsă de hîrtie și-a “fumat”, la modul propriu, paginile capodoperei despre Goethe. Dar poate aceasta e și consecința terorii... să-ți treacă printre degete visele interzise. “Suntem ceea ce n-am făcut – spunea Cioran. Iar Ibsen, consolator, recunoaște: “Etern, nu posedăm decît ceea ce n-am realizat”. Da, cu condiția însă ca nici o putere po-

litică să nu se interpună între dorință și împlinire.

De-a lungul cărții un motiv revine, motiv uitat, ignorat: motivul “antimateriei” permanent reluat. Ce e “antimateria”? E oare expresia “științifică” a invizibilului pe care Pintilie, ca orice mare artist, îl vizează? Dar el îl caută fără a accepta niciodată să sacrifice realul, să se scufunde în el pentru a-l transcende, poate. Fără această probă, orice înălțare i se pare derizorie, suspectă, simulată. Doar acceptînd ceea ce Bahtin, din nou el, numea “subalternul corporal” putem vedea, o clipă, într-adevăr, îngerii zburînd.

Într-un eseu citit recent descopăr că primul titlu la care s-a gândit Baudelaire pentru culegerea sa de poeme a fost *Bricabrac estetic. Les Fleurs du mal* s-a impus apoi. Între cele două cărți există o înrudire. *Bricabracul* lui Pintilie e și el, în felul său un buchet.

George Banu

EDITURA PARALELA 45		BELETRISTICĂ	
NOI APARIȚII ÎN COLECȚIA FICȚIUNE FĂRĂ FRONTIERE			
<p>William Burroughs Prînzul dezgolit</p> <p>format 10.3 x 19, 340 p., 107.910 lei</p>	<p>Arkadi Strugațki Boris Strugațki Orașul damnat</p> <p>format 10.3 x 19, 448 p., 179.850 lei</p>	<p>PARALELA 45 EDITURA</p> <p>COMENZI la: tel./fax: 0248 - 214 533; 0248 - 631 492 e-mail: comenzi@edituraparalela45.ro Pentru detalii vizitați: www.edituraparalela45.ro</p>	

cinema

Baba Joarda

Ben Stiller și Drew Barrymore în Duplex

POVESTEA din "Duplex" – regizat de Danny de Vito, fără ca acesta să apară și în fața camerei de luat vederi – are ca punct de plecare o întâmplare din seria "viața bate filmul": în Franța anilor '60, un avocat în floarea vârstei acceptă să închirieze un apartament semnând o clauză de habitație viageră pentru proprietara de drept, Jeanne Calment. Aceasta are peste 90 de ani și avocatul își face cinica dar pragmatica și justificata calculație a unei rapide intrări în posesie, în urma previzibilului sfârșit al bătrânei. Scenaristul Suprem răstoarnă logica narativă: Jeanne Calment (predestinat nume!) moare în 1997, la vârsta de 122 de ani, la un an după moartea avocatului, survenită probabil și din exasperarea așteptării!

Scenaristul Larry Doyle a preluat premisa narativă și a creat povestea unei comedii de

situații, în dulcele stil clasic. Acțiunea este situată în America de astăzi, într-un New York alert și pragmatic, în care un tânăr cuplu încearcă să-și găsească o oază de liniște într-un apartament tip duplex, împărțit cu o doamnă la o venerabilă vârstă.

Regizorul De Vito și-a pus pe scenariu amprenta umorului său sănătos, de multe ori "politic incorrect", care nu exclude accentele sadice, atitudinea ireverențioasă față de "vârsta a treia", pardon, a patra, și accentele uneori grotești sau apăsând pedala suspensului, într-o manieră care-l poate aminti – vag, e adevărat – în câteva secvențe pe Hitchcock însuși.

De altfel "filiera engleză" e ușor detectabilă, mai ales prin tipologii. Personajul negativ, "draga doamnă Connelly", provine parcă din descendența directă a personajelor feminine aparent inocente și departe de orice bănuială, a romanelor lui Agatha Christie. Bătrînica octogenară joacă un rol dublu și în înțelegere cu "sectoristul" de culoare și guralivul agent imobiliar, își terorizează colocatarii pentru a-i face să plece și pentru a revinde apartamentul. O poveste demnă de a fi coprodusă în variantă docudrama de Thames Television, MTV, Channel Four și Discovery... Până una alta realizată în cea mai solidă manieră clasică, amintind de școala europeană de comedie a anilor '60.

Departele de a fi o capodoperă, *Duplex* este o comedie care merită văzută, pentru a ne arăta ca "entertainment" nu înseamnă neapărat cretinism. Și pentru a o revedea pe Drew Barrymore, fetița ce zbura cu douăzeci de ani în urmă cu o bicicletă pentru a salva un extraterestru și cea "care-n anul 2000, nu va mai juca ET" etc. etc.

Vizionare plăcută!

Lucian Georgescu

Paul Aretzu

un cioc deschis imi bate cu limba în piept. n-aveam nici o rană și sângeram, fiind orbit pe dinăuntru de un verset scris într-o limbă neștiută. fusesem înnașcut într-o femeie înnașcută. Dumnezeu vorbind singur întru oameni jupuți. în ziua de Înălțarea Sfintei Cruci (Cărstovul viilor).

imi intrau în suflet furnicile albe. și făceau galerii, cărau victorioase frunzulițe verzi. grăunți de rumeguș. elitre de insecte, coji de ouă. în fiecare zi o iau de la capăt neobosite. își consolidează mușuroiul.

pentru că scriitorul nici nu are unde să moară, decât în literatură. acolo este locul lui de veci. ghemuit în poziția foetusului. zâmbind printre lacrimile mamei sale. sugând țâța lingvistică. un iepure venind din pustie și-a făcut cuib în lapidarium, și-a săpat cu lăbuțele un adăpost în pământ. mic mormânt. trei dimineți la rând, printre prostituatelor isovite, înșământate în zadar. culme a orbirii.

mort prin cezariană. ținând în brațe evangheliarul ilustrat cu anluminuri. scriu în carnet este umezeală și intuneric. și nu scot nici un cuvânt. decât respir din ce în ce mai sacadat. în mormântul lui Agamemnon. capitala nenorocului.

mâinile mele sunt fără păsari. expuse la stălpul infamiei. în locul duhului au primit bănuții. în locul aghiasmei din botez, apa de ploaie, în locul semințelor, gănganii și șoareci. prin geam, un vânt nevăzut îndoiaie vârfurile salcânilor. iarna, ochi dezvelit în real, tremură de febră. ninge de jos în sus.

sângele tău are memorie. treci pe lângă un străin parfumat rezemat de o încăpere întunecată. intri și tu, punându-ți degetul sub înscrisuri, într-un catastif al analfabeților. și se scot hainele încă moi de căldură. pe când scrii în țărână la umbra ideilor. și îți se face trepanația (tii ochii larg deschiși), prelevându-se foița albastră gravată pe creier. mâine este un cuvânt obscen. sâmbăta morților de iarnă.

scrisul ca o pată proaspătă de sânge pe zăpadă. imi ascund mâinile în undele curgătoare, le clătesc până devin pești roșii pornind în amonte. în poiana în care novicea jupoaiie pielile de pe

Anluminuri

ciuperce. și apoi, în stupul bisericuței, unde ard lumânări din ceară de albine. întrezărind scrisul plin de miere vărsându-se din bibliile cele vechi.

mâna odihnindu-se în carte, prunc înfășat în aluat, țipând după maica sa. iar pagina albă este grea de păsări imigratoare. o pierșică în așternutul curat. travaliu de gândire.

mânânc puțină pâine făcută din boabe de grâu negru. câți pentru câți s-au născut, au murit. a nins toată ziua. în brațe stau mieii beghând. mâine este Paștele. văzui picioarele lui de mort printre felurite pământuri. lângă râul navigabil tâlpile oboșite. cu pielea groasă, înnegrită cu scris umblător. alături mingea de lemn zdrelită peste tot, plină cu semințe zornăitoare. chiar șoarecii fugărindu-se mâncară neagra pâine.

nu vei vedea decât lumina imperfectă. iar nu lipsa mâinii care-ți împinge ochii, dându-le târcoale. păzește-te înainte de a fi ajuns înăuntru. fii neclintit. nu vei vedea marea tipărită lângă care vei fi înmormântat. nu vei vedea scrisul în care sunt îmbrăcați sfinții. nici literele mici. nici imnurile. sunetele îți vor țâșni din urechi.

pielea caprei de ieri spânzurată în crengile țepoase ale salcâmului. pe când iarba continuă să crească, împânzită de lăcuste, de coșai, de brotăcei. pe când brutarul scoate, cu mișcări consacrate, prin gura străluminată a cuptorului, pâinea cea spre ființă. pe când pe bucățele de pergament aproape translucide sunt caligrafiate cu

cerneală neagră indelebilă texte din Biblie. învățătorul ne deprinde cu tehnica cititului.

a trebuit să estompăm frumusețea pentru a primi ceva de mâncare în învălmășeala văzduhului. frațele meu a iubit muzica. într-o casă fără uși. prizonier. stai aici liniștit cu rasa ta. fă menaj. va veni vremea în care să iei în pân-tece iubirea noastră, dansatoare pe vorbe, frunziș de iarbă. mă furieș prin interiorul țării sfinte.

uneori a fost mai rău decât să pierd totul. câine alb privind în urmă spre regele și regina lui. înviat în casă, pe patul său. plin de privirile celorlalți. tiparniță medievală, martoră a scrisului de demult. clarvăzător ca morții din cimitir. plin de botezul privirilor celorlalți. înviat în casă. mângâiat, mângâietor.

cum omul, arici cu aripi, își învinuiește destinul de frumusețe mută și de lumina din interior. el își arată dinții. din lancea învierii, ca dintr-o țâță, țâșnesc sânge și apă. pe inserat, un trunchi de copac moale este coborât într-un cearșaf de pe sufletul său.

dragilor, cum mi se întâmplă în ultima vreme, am plâns în poezie cu hohote. am fost în cătunul Lui, am stat la masa Lui, primind hrana Lui. apoi eram legat de picioare în somn, plin de durerea de naștere. alături, în bibliotecă, el citea pentru sufletul meu. își ștergea sudoarea de pe trup. becul se balansa agățat de tavan. singur, în odăile lui nesfârșite, citea pentru noi toți citit fără prihană. cât eu mă boceam singur. ■

IT ALL STARTED WITH ONE WRONG MOVE

"HYSTERICAL! BEN STILLER AND DREW BARRYMORE ARE PERFECT!"

Anyone with an annoying neighbor will relate to it. It's fantastic!

FOR SALE

BEN STILLER DREW BARRYMORE

Beware of this house

Duplex

DUPLEX • Scenariul Larry Doyle • Regia Danny DeVito • Cu Ben Stiller, Drew Barrymore, Eileen Essel • Distribuit în România de NewsFilms

POLIROM

NOUĂȚI
martie 2004

Gabriela Melinescu
Jurnal suedez III
(1990-1996)

Christian Haller
Muzica înghițită

Elias Canetti
Orbirea

Nathaniel Hawthorne
Casa cu șapte frontoane

Reduceri de 30%
Pentru oferta săptămânii pe site-ul www.polirom.ro ▶ Agenda

Comenzi la: CP 266, 700506, Iași | Tel & Fax: (0232)214100, (0232)214111, (0232)217440
București: Bd. I.C. Brătianu nr. 6, et. 7, Tel.: (021)3138978, Timișoara, Tel.: 0722/548785
E-mail: sales@polirom.ro

www.polirom.ro

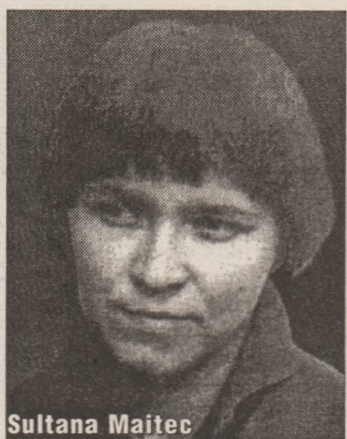
cronica plastică

de Pavel Șușară

Un simplu accident al luminii

EXPOZIȚIA În jurul lui Velázquez, imaginată de Simona Runcan și realizată efectiv de cei peste treizeci de artiști care au participat cu lucrări de pictură, grafică și sculptură, de departe cel mai important eveniment artistic din ultima vreme, i-a oferit și Sultanei Maitec prilejul unei conversații explicite cu marele pictor spaniol. Reținând din lumea lui Velázquez doar lumina, doar acele pîlpîri misterioase care convertesc substanța în transparentă și în flacără, Sultana Maitec a imaginat o Infantă ca o mandorlă de raze ori ca o fereastră deschisă către taina zărilor mistice. Această apariție monumentală și eterică în același timp, unul dintre cele mai tulburătoare obiecte pe care le-am văzut în anii din urmă în vreo expoziție românească, a reactualizat încercările pe care le-am făcut în două rînduri de a înțelege pictura Sultanei Maitec în raport cu materia și cu gravitația. Iar cum gravitația și materia sunt în responsabilitatea lui Ovidiu Maitec, evident că în orizontul privirii intra și el în mod obligatoriu. Aceste încercări sună astfel:

PÎN TIMP ce Maitec vine dintr-o civilizație frustă, din lumea imanentă a substanței pe care artistul și-o asumă și, mai apoi, o transferă în coduri culturale și în secvențe etico-artistice, sublimînd materia în adevărate axiome plastice și într-un hieratism suficient sieși, fără trimeri explicite către un spațiu sacru instituit, Sultana Maitec pare un simplu accident al luminii, o întrupare provizorie a unor pîlpîri a căror sursă directă se găsește în mecanica abstractă a spațiului și în geometria elementară a lumii. Față de rafinatul, dar și de pădurosul, sculptor, venit dintr-un Nord auster și rece spre a capta cu radarele sale cît mai multă vibrație și energie, Sultana Maitec pare o faptură deșertică, descendentă directă a unor principii pure care își caută acum o rațiune de a fi în lumea materială. Aurul, lumina în sens larg, însă mai curînd în varianta ei spirituală decît fizică, pulsațiile eterului și tot ce s-ar

Sultana Maitec

mai putea regăsi în lumea transparentelor trăiesc, în pictura ei, nostalgia imperativă a materialității, a epifaniei. Dacă ar trebui găsit undeva un spațiu potrivit pentru Sultana Maitec, acela este fie curtea bizantină în plină mistică a vidului, în plină transă iconoclastă, fie un alt spațiu cu vegetația pîrjolită și redus la coordonatele lui esențiale de către un soare necruțător. Într-un mod paradoxal și imprevizibil, Sultana Maitec folosește materia cromatică, dar una puternic impregnată de energii spirituale, valorile fundamentale – alb/negru – și culorile sacre – aurul și roșul (purpura), pentru a reprezenta imaterialul, esența intangibilă a unor forme recognoscibile – fructe, pietre etc., după cum folosește tocmai aceste repere ale lumii materiale pentru ca, finalmente, prin abandonul lor într-un spațiu al purei virtualități să dematerializeze culoarea însăși, a cărei substanță părea accep-

tată ca o fatalitate. Fascinantă și îndepărtată, austeră și senzuală, familiară și ceremonioasă, lumea Sultanei Maitec, realitatea ei ambiguă, pe jumătate aici, pe jumătate dincolo, pune chiar și sculpturile lui Ovidiu Maitec într-o altă perspectivă. Împreună, printr-un îndepărtat fond comun și, mai apoi, printr-o acuzată complementaritate, ele construiesc un univers care, pe nesimțite, începe să funcționeze ca un mecanism autonom, după o logică interioară care este în exclusivitate un privilegiu al întregului.

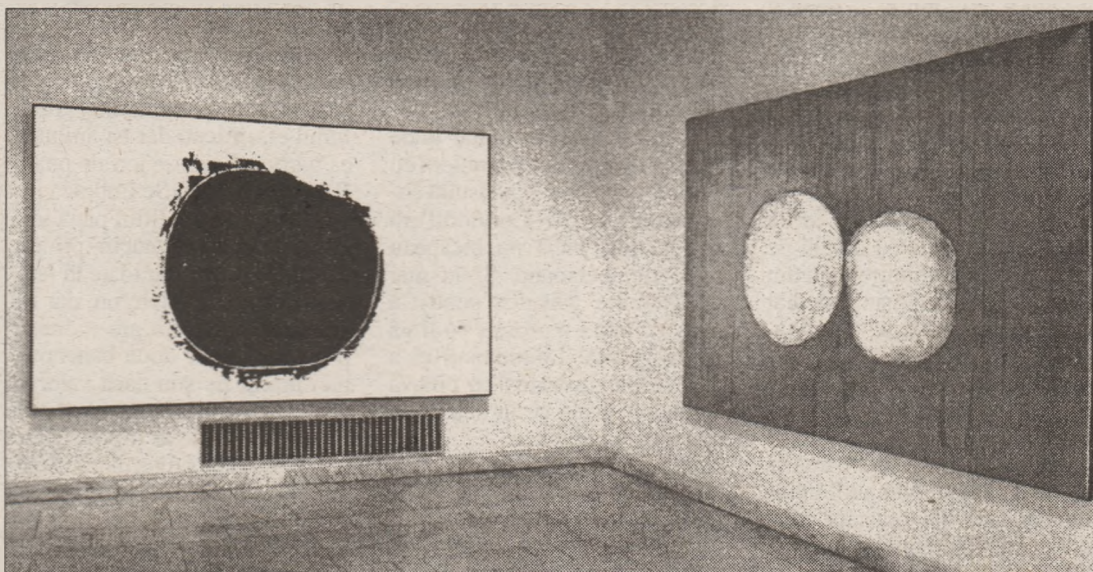
FĂȚA de imaginea sculpturii lui Ovidiu Maitec, pictura Sultanei Maitec se înscrie într-o evidentă opoziție. Și o asemenea situație nu derivă din specificul limbajului, din particularitățile tehnice sau din pricini materiale obiective. Nu cu *sculptura* intră Sultana Maitec în dezacord, și nu faptul că se exprimă în bidualitate o situează într-un alt registru al existenței simbolice, la rigoare pictura poate exhiba un interes pentru materie chiar mai mare decît sculptura, ci cu totul altele sunt motivele disjunției. La un prim nivel, care nu este și cel mai relevant, ceea ce îi diferențiază pe cei doi este chiar spațiul exterior, orizontul peisagistic și regimul meteo-climatic. În vreme ce Ovidiu Maitec, prin material, dar și prin natura definitivă a formelor, are o ascendență alpină, o cotă scăzută a temperaturii și oferă o percepție învăluită de

Lucrări de Sultana Maitec

penumbre, Sultana Maitec este solară, pictura sa reverberează înalte temperaturi meridionale, iar spațiul de vizibilitate este, dacă putem spune așa, *transparent pînă la opacitate*. Și poate că de aici, chiar de la acest aparent paradox, ar putea fi inițiată o lectură mai consistentă a complementarității și a disjunției dintre cei doi artiști. Spre deosebire de Ovidiu Maitec, a cărui preocupare este în mod constant ridicarea materiei dincolo de limitele ei fizice, cucerirea spațiilor înalte din plină captivitate gravitațională, Sultana Maitec are tentația aproape mistică a materializării luminii, a ipostazierii invizibilului, cu alte cuvinte exact aceea *opacizare a transparentei*. Marile suprafețe pe care pictorița le umple cu aur au, simultan, două

înțelesuri diferite: pe de o parte ele sînt complet anulate, devin transparente și materialitatea lor este dizolvată într-un amplu orizont de lumină, iar, pe de altă parte, lumina impalpabilă primește atribute spațiale, se revelează pînzei asemenea duhului sfînt în plin exercițiu epifanic. Pentru că lumina Sultanei Maitec, și abia acum poate fi înțeleasă relativitatea încadrării artistice într-un orizont fizic, de tip solar și meridional, nu este una exterioară, o lumină care izvoarăște dintr-o sursă recognoscibilă și se răsfrînge apoi asupra unor obiecte determinate. Lumina ei nu este o lumină cu umbră, ea nu sugerează și nu descrie volume, nu oferă spontaneități și nu creează istorie. Sultana Maitec nu negociază cu lumina aceea barocă, fastuoasă și generatoare de efecte, cu acel *lumen* spectaculos și tranzitoriu, ci încearcă, în continuarea experiențelor bizantine, medievale și postbizantine, să consacre, într-o imagine pură și anti-retorică, lumina adevărului, cea necreată, lumina spirituală, acel *lux* care vine dinlăuntru, care nu descrie efemerul, nu se erodează și nu se risipește. Chiar și acele imagini care par ușor de recunoscut în pictura sa și care, aparent, sunt elementele unor potențiale naturi statice, cum ar fi merele, sau pietrele, sau orice altceva, nu sunt decît spectre, sigle ale unei lumi încă neinstituie, concepte solitare într-un discurs neformulat sau chiar arhetipuri platoniciene, realități primordiale și incoruptibile. ■

O povestire de Olga Tokarczuk

Profesorul Andrews în Varșovia

este sâmbătă, zi liberă. Vor lua împreună cina și el se va odihni. Măine, duminică, întâlnirea cu studenții la Universitate. Da, a spus ea dintr-o dată, aici atmosfera e cam tensionată. S-a uitat și el pe geam, dar nu a observat nimic deosebit. Apoi interviul la revista psihologică, apoi cina. Luni, dacă vrea, poate să viziteze orașul. Marți, întâlnirea cu psihiatrul la nu știu care institut – n-a fost în stare să rețină denumirea foșnitoare. Miercuri vor merge la Cracovia, la Universitate. Școala psihologică a profesorului Andrews se bucură acolo de mare considerație. Joi Auschwitz, singur a cerut asta. Să fii în Polonia și să nu vezi Auschwitz-ul, seara întoarcerea la Varșovia. Vineri și sâmbătă toată ziua ateliere de lucru pentru practicanții psihologi. Duminică - zborul spre casă.

Abia acum își dădu seama că nu are geanta cu cărți și lenjerie. S-au întors repede, dar bagajul dispăruse. Fata pe nume Gosha a plecat undeva și s-a întors o jumătate de oră mai târziu. A revenit cu mâinile goale. S-ar putea ca geanta să se fi întors la Londra. Nu-i nimic, i-a spus, va veni după ea mâine, sigur o să se găsească. Privea pe geamul mașinii, fără să asculte vorbăria exaltată; se întreba ce mai era în geantă - cărți, fotocopiile articolelor.

Fondatorului.

Sorbind drink-ul făcut de către stewardesă din celebra votcă poloneză, profesorul își amintea cu satisfacție visul pe care îl avusese în noaptea dinaintea plecării – iar visele, în școala lui psihologică, erau hărta de tumesol a realității.

Iată, a visat o vrabie; se juca în acel vis cu o mare pasăre neagră. De fapt – avea curajul să recunoască în sinea lui – se alinta cu cioara așa cum ar fi făcut-o cu un câțeluș. În sistemul semnificațiilor onirice al școlii lui, cioara reprezenta o schimbare, ceva nou, ceva bun: a cerut deci al treilea drink.

Aeroportul din Varșovia era surprinzător de mic, plin de curent. S-a felicitat pentru ideea de a-și lua căciula cu urechi pe care o avea ca amintire încă din călătoriile sale în Asia. Imediat a zărit-o pe "Beatrice" a sa. Stătea lângă ieșire, ținând în față foaia cu numele și prenumele lui. Era nu prea înaltă și frumoasă.

Au urcat în mașina paradită și, conducând nervos prin întinderile difuze ale orașului trist, ea îi prezentă planul săptămânii care urma să înceapă. Astăzi

uși trântite, pașii oamenilor. Poate i se părea.

Se trezi și constată cu spaimă că este unsprezece. Se uită dezgustat la hainele sale mototolite. Făcu un duș în mica și obscură baie și, din păcate, trebui să se îmbrace tot cu lenjeria murdară. Apoi căută prin dulapuri niște cafea. Găsi niște resturi într-un borcan de gem. Nu exista un expres de cafea, așa că și-o opări direct în cană. Era răsufletă și avea gust de infuzie din coajă de copac. Telefonul nu sună, cu siguranță Gosha îi lua geanta de la aeroport. Cu cana de cafea în mână privea cărțile pe rafturi, toate în polonă, cu coperti urâte și aspre.

Gosha nu suna, timpul se scurgea lent prin aerul dens, cald și somnolent. Profesorul s-a apropiat de fereastră și a zărit spațiul demarcat de siluetele egale ale clădirilor. Toate aveau aceeași culoare – culoarea cenușie, albicioasă a cerului. Chiar și zăpada părea a fi cenușie. Soarele strălucea neconvincător.

Pe stradă stătea un tanc. Profesorul Andrews deschise fereastra, atât de insolită era priveliștea. Aerul geros l-a izbit în față. Pe lângă tanc se învâteau siluete minuscule, fără indoială soldați. Deodată îl cuprinse o neliniște, poate cafeaua fusese prea tare. Caută în buzunare foaia cu numărul de telefon al Goshiei și-și formulă în minte întrebarea politicoasă, dar hotărâtă: de ce nu a sunat încă și ce este cu geanta lui. În receptor nu era ton. Formă numărul încă de câteva ori. Apoi formă un număr de Anglia – același lucru. Încercă toate numerele care îi veneau în minte. Telefonul era stricat, dar își amintea că bărbosul sunase ieri de pe el. Îl cuprinse furia. Se îmbracă repede și coboară cu liftul până jos. După o oră de rătăciră printre blocuri (i se păreau toate la fel), găsi în sfârșit alt telefon, dar își dădu seama că nu are monede poloneze. Doar două bancnote, nici măcar nu știa dacă valorau mult sau puțin. Porni în căutarea locului unde ar fi putut să le schimbe, dar singurul magazin pe care îl găsi arăta cu desăvârșire părăsit. Era la urma urmelor duminică. Se gândi cu spaimă că nu a făcut bine ieșind

din casă, ea sigur s-a străduit să-l găsească, poate chiar îl aștepta deja. Se hotărî să se întoarcă, dar își dădu seama că se rătăcise. Nu mai știa care era blocul lui. Nu-și amintea adresa. Câtă superficialitate! Ce țară! Zări o pereche de bătrâni care mergeau ținându-se de braț și porni în direcția lor. Dar despre ce să-i întrebe și în ce limbă? Au trecut pe lângă el privind în altă parte.

RĂTĂCEA printre case, din ce în ce mai înghețat și mai disperat. Nici măcar nu știa când se întunecase. Nimeri printr-o minune la tanc, lângă care ardea acum vesel un foc într-un coș metallic. Soldații, cu pușca pe spate, își încălzeau mâinile la el. Îl cuprinse o frică atavică și se retrase repede în parcul întunecat, dar mulțumită tancului reuși să-și localizeze blocul - își amintea peisajul de pe geam. Se simți ușurat să se găsească din nou în locuința străină și închise după el ușa cu cheia. Era șase, cursul lui tocmai începuse. Fără el. Sau poate chiar cu el, poate este un vis sau o stare ciudată a conștiinței, provocată de oboseală, de zbor, de vreme, sau de mai cîre știe ce. Școala lui psihologică cunoștea astfel de situații.

Aruncă o privire în frigider unde găsi o bucată uscată de cașcaval, o cutie de pateu, unt și două ouă. La vederea mâncării stomacul preluă puterea asupra sistemului nervos al profesorului Andrews. O clipă mai târziu omleta sfârâia vesel; cel mai mare cadou pe care profesorul Andrews l-a primit de la viață în acea zi ciudată a fost sticla de Johnny Walker, pe care o cumpărase la Heathrow. Își turnă încă jumătate de pahar și îl bău aproape dintr-o înghițitură. A doua zi se trezi devreme, de-abia mijeja de zi. Stătea întins gol pe pat – se hotărâse să-și păstreze hainele și să nu doarmă în lenjerie – cine știe cât timp trebuia s-o mai folosească. Mai așteaptă până la șapte și delicat ridică receptorul. Nimic. Telefonul nu se reparase. Chiar dacă profesorul avea speranța asta copilărească. Uneori, cu realitatea, care este de altfel doar o proiecție a psihicului (așa sus-

PROFESORUL Andrews era reprezentantul uneia dintre școlile psihologice foarte importante, foarte profunde, care avea în față viitorul. Ca aproape toate școlile de acest fel, își avea originea în psihanaliză, însă rupsesse orice legătură cu aceasta, elaborând o metodă proprie, o teorie proprie, o istorie proprie, un stil propriu de viață, de visare, de educare a copiilor. Profesorul Andrews zbura acum în Polonia cu o geantă de cărți și o valiză de haine groase – i se spusese că în Polonia decembrie este excepțional de geros și neplăcut.

Cu o oră înainte s-a privit în oglindă la Heathrow și i s-a părut că arată ca un comis-voiajor; își amintea de ei din copilărie: umblau din casă în casă și vindeau Biblia. Școala psihologică pe care o reprezenta merita o astfel de expediție. Polonia este o țară de oameni inteligenți. Era vorba doar să semene sâmbanța și să se întoarcă acasă peste o săptămână. Să le lase cărți, că doar citesc în engleză și cumva o să se poată opune autorității

ținea școala lui psihologică), se întâmplă lucruri ciudate. Își turnă apă în cadă și, stând întins în căldura plăcută, elaboră un plan de acțiune. Va cumpăra harta orașului, va găsi ambasada, apoi totul va fi simplu. Și cumpăraturile, trebuie să mănânce ceva ca lumea. Plin de viçoare se îmbracă și coboară. Porni spre tanc – staționă probabil pe o stradă principală. Tancul nu mai era. În schimb, pe stradă treceau unul după altul vehicule blindate cu huruit de rău augur. Trecătorii le priveau cu o expresie stranie. Cu vervă l-a acostat pe unul dintre ei, un bărbat de vârsta lui care ducea o plasă plină. Imediat își dădu seama după privirea omului că acesta nu-l înțelege. Își duse totuși până la capăt întrebarea. Celălalt ridică neputincios din umeri și dădu din mâini.[...] Din cauza frigului nu-și mai simțea degetele, aproape alerga. Pe stradă observă o vitrină, cea mai luminată dintre toate. Înaintase spre ea mai mult din dorința de lumină și culori, decât din curiozitate. Era un magazin obișnuit, unde erau expuse pe rafturi o mulțime de mărfuri colorate. Vedea prin geamul puternic, întărit de gratii, alcool cu etichete cunoscute, cutii, dulciuri, îmbrăcăminte, jucării. Nu era încă târziu, dar magazinul era închis. Se forță să descifreze tablita cu programul. Înțelese că magazinul ar fi trebuit să fie deschis, dar era totuși închis. Privea prin vitrină fermecat. Cum stătea astfel, trecu pe lângă el un om care ducea un brăduț. Spuse ceva către profesor și răsă. Profesorul îi răspunse cu același gest, dar omul îl depăși și dispăru.

Era un anumit fel de om, profesorul nu știa ce fel, căci dintr-o dată mintea lui se desprinsese de gândirea simbolică, psihologică, simplă. Prin minte îi galopau acum emoții trunchiate, incomplete. De exemplu mânie care se preschimbă imediat în disperare copilărească. Apoi dintr-odată îl cuprinsese un răs interior, liniștit. Demonic. Profesorul Andrews era maestru în observarea propriilor emoții, studiasse îndelung asta. În cazul de față însă, această abilitate se dovedea absolut inutilă. Își dădu seama că de două zile n-a spus nici o propoziție cu sens.

În ziua următoare, după ce se asigurase că telefonul nu funcționează, găsisse un magazin deschis în cartierul său. Profesorul era flămând pentru prima oară în viață. Magazinul acesta era însă altfel. Erau acolo numai sticle cu lichide deschise la culoare, poate cu votcă și borcane cu muștar. De asemenea se aliniau pe rafturi borcane cu salată de sfeclă. Recunoscu

că trebuie să cumpere ceea ce este. Chiar când ieșea au adus pâine și magazinul se umplu în câteva minute. Stătu la rând și vânzătoarea, fără întrebări, îi întinse pâinea; plăți și plecă. În mod vizibil însă era atras de locurile unde erau oameni, îl

aruncau direct pe cântar. Peștii se zbăteau în ger. Vânzătoarele întrebau pe fiecare cumpărător: suna ca un refren, ca o mantră. Urechea profesorului Andrews prinse melodia acestui cântecel și acum îi suna în ureche: "Viu sau pe loc?". Profesorul putea

de căldura șemineului electric.

În fața blocului său, în parcare, se vindeau brazi de Crăciun. Se formase rând, însă cu mult mai mic decât celălalt. Cumpără așadar un brăduț. Mergea acum cu el sub braț, arăta la fel ca toți ceilalți. Asta îi provocă o nesuferită bucurie. Fluiera. Intră în locuința străină, se așeză la masă în manta și căciula și deschise sticla cu lichidul deschis la culoare. Era oțet. "Doamne – se gândi – e imposibil să mi se întâmple așa ceva în realitate. Este un episod psihologic. Ceva rău mi se întâmplă". Se strădui să găsească acel moment când începuse totul, însă mintea lui refuza să gândească. Tot ce reușise să-și amintească erau gusturile sandvișuri din avion.

PROFESORUL se miră că se gândea atât de mult la mâncare; intelectul lui primea aceste gânduri cu stângăcie – era obișnuit să fie invadat de idei instructive și abstracte care se instalau în el ca pe niște canapele confortabile. Iar acum în memoria profesorului se fixase imaginea magazinului cu gratii la vitrine și cu rafturile pline de marfă.

Puse brăduțul în cameră, lângă perete, și-i privi cu atenție ramurile delicate. Își dădu seama fără nici un chef că trebuie să facă ceva, că trebuie să treacă la acțiune.

Își împachetă lucrurile în valiză, stinse lumina, privi vestibulul pentru ultima oară și trânti ușa. Cobori cu liftul până jos și se strădui să arunce în cutia de scrisori cheia de la cameră. Era hotărât. Trebuia să găsească ambasada. Nu era altă ieșire. În fața casei dădu peste un bărbat obez și roșu la față, care în pofida frigului, curăța zăpada cu lopata. Bărbatul se înclină inobservabil și spuse ceva, desigur o urare. Profesorul Andrews se simți dintr-odată cuprins de un val de energie și, fără să-i mai pese de nimic, surprins el însuși de reacția sa, îi povesti acestuia despre ultimele două zile. Că locuiește sus, că a venit de la Londra pentru niște cursuri, că însoțitoarea lui ar fi trebuit să-l sune, dar telefoanele s-au defectat, i-a spus de tancul de afară, de magazinul închis, de autobuz, de brad, de oțetul din cană. Celălalt stătea și-i urmări atent buzele. Fața lui nu exprima nimic.

Apoi, nu știu cum, se trezi într-o cameră mică și plină de obiecte. Cu greu reușea să te miști în ea. Stătea la o masuță joasă, bea ceai dintr-o cană cu mâner de plastic și ridica unul după altul paharele zelos umplute. Vodca avea un gust ciudat, de fructe. Era atât de tare, încât profesorul simțea că după fiecare înghițitură îl ustură

gâtul. Se auzea pe sine însuși cum povestea bărbatului și soției acestuia (obează și roșie, apăru cu cârnaț fierbinte, întins apetisant pe farfurie), despre școala lui psihologică, despre întemeietor, despre presimțirile sale, despre cum funcționează conștiința omului. Apoi îl cuprinsese dintr-odată o neliniște, îi veni în minte ambasada și începu să repete bătăind acel cuvânt «Embassy», «British Embassy». «War», îi răspunse bărbatul, apucând cu ambele mâini aerul, astfel încât să sugereze o carabină, apoi se așeză, închise ochii și scoase un sunet care imită împușcătura. «War», repetă. Profesorul porni șovăind spre toaletă și se trezi în ușa bucătăriei. I se făcu rău de la aerul închis. Atingerea delicată a gospodarului îl îndreptă spre baie. Profesorul închise ușa după el, iar când se întoarse, observă în cadă înotând un pește mare. Era viu. Nu-și putea crede ochilor. Se ținea de nasturele de la palton și privea direct în ochiul plat al peștelui de sub apă. Se simți încarcerat de privirea lui. Peștele își mișcă leneș coada. Deasupra cadei erau puse rufe la uscat. Stătu astfel vreun sfert de ceas, neputând să se miște, până când gospodarul neliniștit începu să bată la ușă.

El și peștele se priveau ochi în ochi. Era un lucru oribil și totodată plăcut, plin de sens și-n același timp absurd. Peștele era viu, se mișca și rostea cu buzele lui groase niște cuvinte de neînțeles. Profesorul Andrews se rezemă de perete și închise ochii. Ah, să rămână în baia aia mică, în burta marelui bloc, în mijlocul marelui oraș geros, să fie lipsit de cuvinte, să nu înțeleagă și să nu se poată face înțeles. Să privească drept în mijlocul ochiului plat și incredibil de rotund al peștelui. Să nu se mai miște de aici.

Ușa se deschise cu trosnet și profesorul nimeri direct în brațele călduroase și puternice ale gazdei. Se ghemui la pieptul lui ca un copil. Plângea în hohote.

Puțin mai târziu, mergeau cu taxiul prin orașul scaldat de raze aurii și reci. Profesorul Andrews își ținea valiza pe genunchi. Apoi, când își luă rămas bun de la bărbatul obez, în fața ambasadei, celălalt îl sărută pe obrazii nerași de două zile. Ce putea să-i spună profesorul de rămas bun? Își controlă limba nesupusă și îmbătăită, apoi șopti nesigur: «Viu sau pe loc?» Polonezul îl privi nedumerit. «Viu», răspunse.

În românește de Iadvigă Iurașok

Premiul al II-lea (premiul I nu s-a acordat) la «Concursul tinerilor traducători de limba polonă», organizat de Institutul Polonez.

atrăgea mulțimea călduroasă așezată în șiruri lungi, căci n-avea încă chef să se întoarcă în garsoniera neîncăpătoare și pustie. Se opri lângă mesele de fier, așezate pe lângă stradă, în fața cărora oamenii stăteau supuși la coadă. Le privea fețele, o căuta printre ei pe Gosha, poate era pe aici pe undeva. Oamenii tăceau. Erau serioși, tensionați, parcă nedormiți.

TROPĂIAU pe loc. Cel mai posomorât popor din lume. Și cu toate acestea se opri lângă ei. Nu pentru că ar fi avut nevoie de ei, ci pentru că transmiteau o obișnuită căldură omenească. Aerul geros se topea sub respirația lor. Privea vânzătoarele înfocate care scoteau din butoaiile înalte crapi grași, cenușii. Îi

doar să ghicească întrebarea. Când cumpărătorul dădea din cap, vânzătoarea lovea peștele cu greutatea de la cântar. Peștii își găseau locul de odihnă în sacoșele largi de pânză.

Îl trecu un fior. Avea impresia că participă la un ritual religios. Uciderea peștelui. "Viu sau pe loc?", aceste cuvinte repetate îl hipnotizau. Își dori dintr-odată să se alature acestei îngrozitoare repetări și să plece cu un pește mort în sacoșă, la fel ca toți ceilalți. Fără să-și dea seama, se așeză la rând, dar își reveni când zări un mic detașament de patru soldați cu un câine. Se rușină chiar. Oamenii și-au întors tăcuți privirile de la soldați. Se uitau acum la propriile picioare sau în gol. Profesorul își aduse aminte cu disperare de cabinetul său, de cărți și

cartea străină

Nicolaus Sombart și supremația femeii

FEMEIA este viitorul bărbatului: contrar aparențelor, enunțul, extras din recuzita verbală a socialismului utopic, re-luat și de Louis Aragon, își pierde orice rezonanță programatică ori militantistă (post feministă sau nu) în volumul de eseuri cu acest titlu reeditat anul trecut, sub semnătura lui Nicolaus Sombart, proaspăt octogenar. Autorul cărții spulberă din prima clipă iluzia că am avea de-a face cu un rigid tratat de sociologie a istoriei, a politicii sau a mișcărilor de emancipare a femeii, devreme ce subtitlul postulează un crez căruia Nicolaus Sombart i-a rămas fidel de-a lungul întregii sale cariere sociologice, literare dar și al vieții de zi cu zi: "Aufklärung ist immer erotisch" (Inițierea este întotdeauna erotică) – formulă în care se încrucișează atât accepțiunile generice ale procesului inițiativ, cât și cele ale "iluminismului" înțeles ca fenomen istoric.

Crescut la umbra bibliotecii paterne și în cuibul salonului matern, între cărți și "divan", Nicolaus Sombart avea să fie definitiv marcat de o viziune dualistă asupra lumii, conformă axei masculin/feminin. Scriitorul – al cărui tată a fost economistul Werner Sombart (profesor la Universitatea Friedrich Wilhelm din Berlin, devenită ulterior Humboldt), iar mamă, o româncă, fiica rectorului Universității din Iași, Corina Leon, - avea să transfere ulterior acest tipar, în cele mai inedite variante, asupra interpretării fenomenelor sociale, istorice, asupra culturii și artei. O va face de fiecare dată cu erudiție și dezinvoltură, dincolo de orice elanuri anarhist-revoluționare, deși nu puțini contemporani îl consideră și astăzi pe Nicolaus Sombart, ajuns la anii senectuții, un anarhist al saloanelor, un dandy contradictoriu... un *homme à femmes*.

Vreme de peste trei decenii, scriitorul – care continuă să "țină salon" la Berlin, cu "jour fixe" -, a fost inalt demnitar european la Strassbourg. Elogiul salonului și al dandysmului fac și ele parte din repertoriul scrierilor de sociologie a culturii, nu puține la număr, pe care Sombart le-a elaborat de-a lungul vieții, învelin-

du-le (în câteva cazuri) într-o picantă și succulentă pastă literară autobiografică. Acesta este cazul trilogiei compusă din volumele *Tinerețe în Berlin* (apărut în română în 1999 la Editura Univers), *Întâlnire cu spiritul lumii* (*Rendezvous mit dem Weltgeist* – anii studenției autorului) și *Anii uceniciei patiziene* (*Pariser Lehrjahre*), din păcate și aceasta acum netradusă la noi, deși este considerată drept cea mai reușită parte a memorialisticii sombartiene și conține referințe la originile românești ale familiei materne sau la unii reprezentanți ai spiritualității europene, de origine română. Tot în acest ultim volum al trilogiei se disting cu pregnanță direcțiile teoretice de-a lungul cărora, cu surprinzătoare fidelitate, Sombart și-a dus mai departe unele intuiții și viziuni, stimulate de lecturile tinereții și ale copilăriei, de prezența în salonul roșu al mamei, dar și în biblioteca tatălui, a unor personalități marcante ale vremii (Carl Schmidt, Helene von Nostiz, Andre Germain, Hermann von Kayserling, tânărul pe-atunci, Sergiu Celibidache...).

CU ASTFEL de mentori, nu este de mirare că Nicolaus Sombart nu s-a mai putut despărți niciodată de modelul unei lecturi sociologice a istoriei și a fenomenelor culturale, conform dichotomiei antropologice masculin/feminin. Însăși cultivarea utopiilor proprii iluminismului, culminând cu viziunea unei societăți a viitorului de tip matriarhal, în care femeii să-i revină rolul decisiv, reprezintă în scrierile lui Nicolaus Sombart - și mai cu seamă în volumul de față, - expresia încercării de a rupe barierele patriarhatului, exponent al unei ordini opresive, antiliberale. Negarea acestei ordini nu o face uzind de instrumentele agresive ale vreunei ideologii sau doctrine, ci recurgând la exegeza dezinvoltă, nonșalantă, a culturii, la imersiunile, tulburătoare uneori, în rezervoarele intimității sau ale teoriei psihanalitice. Nefiind doctrinară, viziunea lui Sombart asupra unei lumi în care reconcilierea celor doi termeni ai axei arhetipale masculin/feminin se face prin mijlocirea Erosului și a plăcerii, ar fi și mai convingătoare dacă

autorul nu ar conferi adesea enunțurilor sale o tentă apodictică. Dar aceasta este o meteahnă specifică idiolectului literar sombartian, răscumpărată de o erudiție neostentativă, de perspectivele cu totul noi pe care acest autor încă prea puțin cunoscut în România le deschide.

Rebeliunea împotriva unei ordini patriarhale a societății apare latent încă din adolescență, când Sombart are privilegiul de a-l avea ca mentor pe Carl Schmitt, prieten al casei, profesor universitar, reputat specialist și teoretician în drept internațional, adept al unei ordini politice antiliberale, conservatoare. Autorității acestuia, tânărul îi va opune mai târziu recuzita socialismului utopic, viziunea unor proiecte de emancipare socială, dar mai ales sexuală, nutrite de Auguste Comte, Claude Henri de Saint Simon, Charles Fourier, Madame de Staël, Juliette Recamier, Otto Gross. Istoria Germaniei este în optica lui Sombart, în primul capitol al volumului *Femeia este viitorul bărbatului*, o istorie a societăților de tip masculin, a confreriilor masculine în care eliminarea femeii de pe scena socială și politică se răzbină prin puseele homoerotice, camuflete de exhibarea virtuților și comportamentelor militariste, cazone, belicoase. Acestui fenomen "german" el îi propune drept antidot figura unei pacifiste de la începutul veacului al XX-lea Bertha von Suttner, a Helenei von Nostiz, o veritabilă "mare doamnă", a împărătesei Sissi (Elisabeta a Austriei, pe care și Cioran o idolatriza, în felul lui).

"Machismul" teuton este de cu totul altă natură decât cel meridional și poate de aceea și armele la care Sombart recurge pentru a străpunge armura acestuia provin din arsenalul "curtoaziei" al "savorilor vivre"-ului de sorginte romantică, în care femeia protejată de brutalitățile lumii creează o ambianță reconfortantă impunând celor din jur regulamentul de funcționare al saloanelor – un adevărat spațiu "matriarhal" a cărui teorie este dezvoltată ad hoc de mai multe ori în cuprinsul cărții.

Al doilea capitol se intitulează *Fantasmele masculine ale feminității*. Titlul – promițător –

Nicolaus Sombart

nu este cituși de puțin dezmințit de cele trei subcapitole în care sunt analizate relațiile de libertate și dependență ale femeii de moravuri ușoare și mai ales criteriile de evaluare din perspectivă masculină a frumuseții feminine. *Die Schone Frau* se intitulează partea cea mai seducătoare a cărții de față. Sombart glosează în stilul lui Roland Barthes din celebrele *Mitologii*, în jurul citorva tablouri și texte literare, dezvoltând o întreagă teorie a dezvăluirii, pornind de la un poem destul de ermetic al lui Schiller "Chipul ascuns al lui Sains". Sunt invocate și alte exemple mitologice, cum ar fi cel al lui Theresias care, îndrăznind s-o privească pe zeița Atena goală, va fi cumpulit pedepsit: necruțătoarea fiică a lui Zeus îi ia eroului văzul și îl transformă pe deasupra pe adolescent într-o... femeie bătrână.

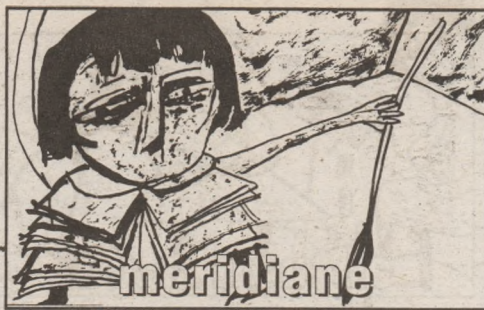
ARTELE plastice furnizează un supliment de imagini notorii ale feminității transformată prin strategia învățării și dezvăluirii, în obiect al dorinței masculine, imagini de care Sombart uzează deja pe coperta cărții, explicându-le apoi, în cuprinsul ei.

Într-o perioadă în care voyeurismul și exhibiționismul mediatic au trecut de mult dincolo de barierele pudorii și ale intimității, reflecției lui Sombart pe marginea eternului feminin devin nu doar recomandabile, ci restituie un imens și salvator bagaj de cultură pe care nu puțini promotori ai discursurilor publice (de orice fel ar fi acestea) par a-l fi pierdut pe drum. În

sprijinul acestei aserțiuni pledează și următoarele două mari capitole ale cărții: *Orizontul european – o altă istorie* și *Originea altor vremuri*.

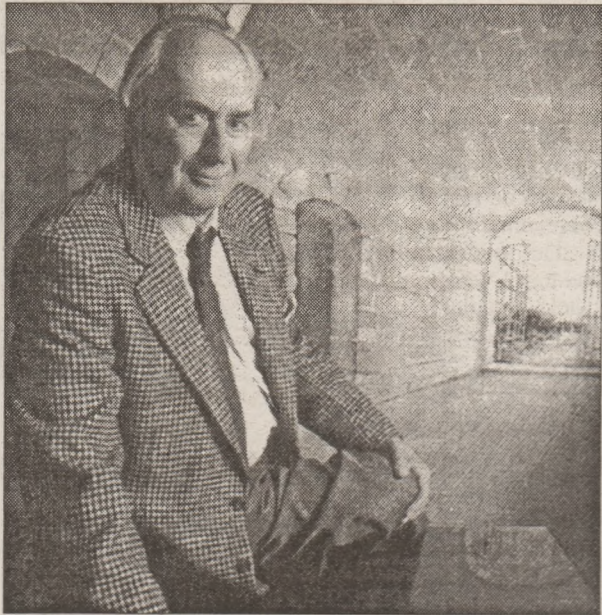
Modernitatea scandalosă a romantismului, utopia proiectului libertății sexuale, strategiile învățării și dezvăluirii în spațiul public citadin și în cel al saloanelor, tipologia relațiilor erotice – matrimoniale, în cupluri amoroase sau *l'amour à trois*, o teorie a elitelor exemplificată prin dandysm, al cărui unic reprezentant în Germania ar fi fost Ernst Jünger, soarta elitelor în mass-media, și o teorie a seducției bazată pe principiul plăcerii (mai cu seamă intelectuală, dar având certe valențe erotice) întregesc oferta de teme și prilejuri de cunoaștere și reflecție oferite de acest volum a cărui lectură respectă un vechi adagiu latin: cel al îmbinării plăcutului cu utilul. Sombart îi mai adaugă acestui cocktail și ingredientele provenite din incursiunile cognitive în teritoriile până nu de mult tabuizate, ale erotismului și sexualității. *Femeia este viitorul bărbatului* nu are nimic de-a face cu manifestele feministe sau post feministe – ceea ce rezultă deja din titlu; căci deși subiectul gramatical al propoziției este femeia, viitorul este... al bărbatului. Pledoaria lui Sombart este dublă: nu numai în favoarea unei societăți viitoare în care femeia să dețină supremația, ci și în interesul unei culturi în care nu principiul violenței, ci al seducției să-și exercite hegemonia.

Rodica Binder
Deutsche Welle, Bonn

Cea mai furată

● În Norvegia, literatura erotică se află la vânzare liberă în librării și se pare că norvegienii sînt mari amatori de cărți de acest gen. Dar, fiindcă se jenează să vină la casa, în vîzul lumii, cu volumele rîvnite, preferă să le fure. Într-un clasament făcut de lanțul de librării Tanum, cele mai multe exemplare au dispărut din *Povestea lui O.* de Pauline Réage. Drept care, editorul norvegian al traducerii a scos o nouă ediție pe care a pus o banderolă: "Cartea cea mai furată din Norvegia" - relatează "Book Magazine".

Pentru Sainte-Beuve

● Printre marile memorări ale acestui autor, francezii au înscris, pe lângă bicentenarul George Sand, și pe acela al lui Sainte-Beuve (1804-1869). Căruia puțină lume îi știe prenumele: Charles-Augustin. S-a spus despre el că era perfid, ipocrit, veninos, uitîndu-se că, pe

lingă incontestabilele calități intelectuale, cel mai cunoscut critic literar francez al sec. XIX avea și admirabile calități umane, precum fidelitatea în prietenie și curiozitatea pentru nou. Deși sînt celebre nedreptățile, erorile și orbirile sale (în privința lui Balzac, Stendhal sau Baudelaire, de exemplu), la baza cărora stau rațiuni personale, subiective, astăzi, după publicarea *Caieiului verde*, a *Notelor* și *Correspondenței*, cititorul modern își poate face o idee mai exactă despre personalitatea complexă a lui Sainte-Beuve. Căruia, pe lângă reeditări, colocvii și expoziții, îi vor fi consacrate și emisiuni de televiziune.

Refuz

● J. G. Ballard ar fi trebuit să fie CBE (Commander of the British Empire) pentru "servicii aduse literaturii" dar a refuzat. "Comandantul Ballard, asta ar fi sunat destul de bine. E un titlu ce se potrivește cu o șapcă de marinar și o sticlă de rom. Dacă aș fi fost francez, aș fi acceptat Legiunea de Onoare. Dar sînt republican și nu pot accepta un omagiu al monarhiei. Nici să mă ploconesc. Aceste distincții nu sînt decît o enormă pantomimă în care scriperea falsă ia locul celei adevărate. Visele imperiale n-au dispărut încă și avem un prim ministru care mai nutrește asemenea fantasme. Asta se potrivește cu sistemul privilegiilor ereditare care ar fi trebuit să dispară. Se folosesc de snobism și de rangul social pentru a asigura loialitatea unui mare număr de cetățeni. Refuzul meu mă situează de altfel în bună companie: Albert Finney, Aldous Huxley și Robert Graves au făcut la fel" - a declarat J. G. Ballard în "The Guardian".

Continente negre

● Jean-Noël Schifano (cunoscut în Franța mai ales ca italianist) a creat în urmă cu trei ani la Gallimard, colecția „Continente negre” consacrată literaturii din Africa subsahariană și diasporei sale. Bilanțul pînă azi: 24 de titluri publicate și impunerea unor scriitori de o bogăție și o

forță cum rar se găsesc în creația literară contemporană: Natacha Appanah-Mouriquand, Ananda Devi, Samy Tchak, Abdourahman A. Waberi, Eugène Ebodé. Unii autori promovați de Schifano au fost finaliști în lupta pentru marile premii literare franceze, în ultimii doi ani.

Manuscrisul Voynich

● Edward Kelley a fost un foarte interesant aventurier englez din secolul XVI: astrolog, matematician, ocultist și... agent secret al Elizabeth I. Alchimia i-a adus un titlu de baron, înainte de a intra la închisoare pentru escrocherie. A scăpat prima oară, dar diferite aventuri l-au adus din nou în celulă. De unde a evadat adormindu-și paznicii și i s-a pierdut urma. Dar a reapărut datorită *manuscrisului Voynich* ce îi este atribuit. Această lucrare de 250 de pagini, ilustrată cu desene stranii - plante, nuduri de femei și semne cabalistice - e scrisă într-o limbă necunoscută, cu un soi de amestec de litere și cifre romane. Ajuns în 1586 în posesia lui Rudolph al II-lea al Boemiei, manuscrisul a dispărut timp de trei secole, înainte de a fi descoperit în 1912, la Frascati, în Italia, de un anticar rus, Wilfred Voynich. De atunci, mulți s-au căznit să-i descifreze codul, fără rezultat însă. Recent, profesorul Gordon Rugg de la Keele University a explicat în revista "Cryptologia" că nu e nimic de descifrat în manuscrisul lui Edward Kelley: el a inventat anume un soi de limbaj de neînțeles, pentru a se distra și a crea confuzie - afirmă "The Observer".

Teme

● Se știe că francezii sînt campioni la dicționare și lucrări de referință, iar computerul înlesnește enorm munca de alcătuire a unor asemenea volume. Ce-a mai apărut? Un *Dicționar tematic al romanului de moravuri, 1850-1914*, semnat de Philippe Hamon și Alexandrine Viboud la Ed. Presses Sorbonne Nouvelle. Romanele franceze din a doua jumătate a sec. XIX și începutul sec. XX sînt clasate pe teme, alfabetic, de la *alcool, artist, bani la prostituție, teatru* etc.

Reciclare

● Hollywood-ul nu reciclează doar idei: cînd un mare succes de box-office dispăre din sălile de cinema, miile de copii ale filmului sînt topite și transformate în alte produse, de pildă textile din poliester. În fiecare an, tone de peliculă iau drumul industriei textile, succesele hollywoodiene transformîndu-se în bluze și pantaloni, în ciorapi și jachete exportate în toată lumea. Astfel, nici nu știm că s-ar putea să purtăm o bucată din *Harry Potter* și camera secretelor sau din *Titanic*.

Pound - scrieri de tinerețe

● La oficiala Editură Library of America a

apărut, sub titlul *Poems and Translations*, un volum de 1363 de pagini reunind opera de tinerețe a lui Ezra Pound, între care și 76 de poeme inedite din perioada 1905-1923. Aceste inedite relevă că foarte modernistul autor al *Cantos*-urilor avea la începuturile sale literare o idee tradiționalistă despre poezie - scrie "The New York Times". În imagine, Ezra Pound în 1909.

Novatorul Chandler

● La 45 de ani de la moartea lui Raymond Chandler (1888-1959), scriitorul american de romane polițiste figurează în toate dicționarele serioase de literatură universală ca un maestru al genului. Născut la Chicago dar educat în Anglia, într-un colegiu londonez cu tradiție, a intrat la 20 de ani prin concurs ca funcționar în administrația britanică, dar viața sedentară dintr-un birou s-a

dovedit incompatibilă cu temperamentul lui. Întors în SUA, s-a angajat la o societate de exploatare petrolieră în a cărei ierarhie a ajuns pînă la funcția de vicepreședinte. S-a căsătorit cu o femeie mai în vîrstă ca el cu 20 de ani și, datorită aptitudinilor sale de organizator și om de afaceri, a cîștigat mulți bani în anii '20. Dar caracterul lui irascibil și depresiv, faptul că bea foarte mult și dispărea săptămîni întregi cu secretarele de la firmă au dus în cele din urmă la concedierea lui. În 1932, Chandler are 44 de ani și nici un ban. Pentru a-și cîștiga existența se apucă să scrie nuvele polițiste pentru o revistă populară, "Black Mask". Învață din mers "meseria", analizîndu-i pe profesioniști și imitîndu-i, pentru a se despărți de ei, creîndu-și propria cale. Rezolvarea prin deducție logică a enigmei unei crime i se părea un joc intelectual facil. El alege realismul negru, cu accente de critică socială și inventează un detectiv particular, Philip Marlowe, un bețiv ironic, cinic și melancolic, narator la persoana I al unor aventuri din Los Angeles-ul anilor de criză. "Teoria mea era că cititorii credeau că-i interesează doar acțiunea, cînd de fapt ceea ce-i interesa - și mă interesa - era emoția creată prin dialogul și descrieri" - mărturisea Chandler. Pentru el, romanul polițist devenise o chestiune de stil, de scriitură, și nu de ingeniozitate a enigmei. Publicul a fost repede cîștigat de modul cum sînt construite scenele, prin știința ritmului și tensiunii, prin felul cum Chandler știe să creeze o atmosferă, să facă vizibil un decor, să dea viață personajelor. Iar Philip Marlowe - în care Chandler a pus ceva din propria singurătate, dezabuzare, dependență de alcool și dificultate de a trăi în lumea crudă și falsă din Los Angeles - a devenit un soi de erou popular cu chipul lui Bogart, Mitchum și alți actori celebri ce l-au intruchipat în ecranizări după *The Big Sleep*, *Farewell my Lovely*, *The Lady in the Lake*, *The Long Good-Bye* ș.a. Cerîndu-le colaboratorilor săi, în vara anului trecut, să numească cinci dintre cele mai bune romane polițiste din cite au citit, "La Quinzaine littéraire" a avut surpriza să constate că pe majoritatea listelor figura, pe locuri fruntașe, fie *Somnul de veci*, fie *O lungă despărțire* de Raymond Chandler.

Tinerii dinozauri

● "Noii Puritani" sînt un grup de 15 tineri scriitori englezi lansați în 2000 prin volumul colectiv *The New Puritans & Other British Desasters*. Punctul 1 din Manifestul lor afirma: "Noi sîntem povestitori de istorii". Urmău alte nouă puncte referitoare la vîrstă ("cine sînt dinozaurii?"), la formă (clasică sau modernă?), la "combustibil" (alcool sau altele), încheierea fiind: "se poate dar nu se poate, trăiască libertatea de expresie". După patru ani, cei mai cunoscuți dintre Noii Puritani

sînt Hari Kunzru și Toby Litt. Primul a făcut valuri refuzînd un premiu literar ce i-a fost decernat pentru cartea de debut, *The Impressionist*, pe motivul că era sponsorizat de "Mail on Sunday", un jurnal xenofob, iar noul lui roman, *Transmission* a fost bine primit și de critică și de public. Cel de-al doilea a publicat deja trei romane (traduse și în franceză și spaniolă) și se declară pe cale de a deveni mai conservator. "The Guardian" îi numește pe amîndoi "niște tineri dinozauri".

post-restant

de
Constanța Buzea

AR FI de mirare increderea în sine a insului fără vocație literară, intrat în joc orbește, fără cultivare, și fără gramatică uneori, cu arme și bagaje insuficiente pentru un drum de-o viață. El a scris ieri o poemă, iar azi o pune la poșta pe adresa redacției, aproape sigur că mâine o va citi în revistă. Ar fi de mirare increderea lui, dacă fenomenul n-ar fi deja generalizat. Nu tot românul este poet, cum aiuritor se spune, dar tot românul este cu siguranță un versificator mai mult sau mai puțin modest, și n-ar trebui să se falească nici măcar în cercul prietenilor, cu asta. Și totuși... *Surâsul Giondei* are zece strofe, din care transcriem aici doar două, pentru a ilustra fenomenul de care vorbeam mai sus: "Cu surâsu-ți de legendă/ Ne încânti mereu și astăzi/ Odă-ți înălțăm, baladă/ Versuri calde, aezii – barzi...// Tu – trăiești prin Leonardo/ Iară El, și azi, prin Tine./ C-a făcut prin Chipu-ți, Crudo/ Să fii a lumii Minune!". Scâlciat ritmul, rimarea catastrofică, accentul cade unde se nimește, iar majusculele nu se justifică decât la numele proprii: "Reușit-ai mult deplină/ De succes incununată/ A făcut ca tu – madonă/ Să exprimi acum Artă!?!// Plină de semnificații/ Prin misterul de pe buze/ Ce-n minte dă altercații/ Vesnic, pe noi, să ne-amuze!" (*Valeriu Pătrână, Alexandria*) ☒ Corectă în a intui situația adolescentului care scrie dintr-un prea plin, paradoxal neimplinit, sufletesc. Încă un an, doi de aici înainte vi se pot ierta unele excese de libertate ca și unele naivități. Ceea ce cred că nu vi se va ierta niciodată, chiar dacă se vor găsi voci care să vă încurajeze blasfemiile, părerea mea este că nu ne putem permite, creaturi fiind noi, să ne jucăm creând, chipurile, scene și replici bizare, obraznicindu-ne de mici: "Dumnezeu e beat./ Râde și plânge și cântă./ Inge-nunchează./ sparge pahare/ în capetele noastre./ vomită... iar noi râdem spunând: «Iată, e soare, plouă./ fulgeră, ninge.// Pe Dumnezeu alcoolic./ asemenea nebunului de la curtea regelui/ nu te poți supăra./ Nu-l poți condamna./ Doar El cunoaște Adevărul.»". Și în *Profana cină* lucrurile se pot corec-

ta în timp. Cina de taină, adică prima cumină de la vremea Cinei, când Iisus le dă ucenicilor săi pâine și vin, prefigurând jertfa de sine și ridicarea păcatelor lumii, n-o puteți nici în glumă apropia de întâmplarea cu felia de pâine din bucătăria dvs.: "Aseară tăiam pâine. La un moment dat/ m-am rănit la mână./ Sângele a început să curgă/ udând felia.// Fratele meu a intrat în bucătărie/ Și a mușcat lacom din bucata umeză.// Fratele meu s-a împărțit cu mine/ ca-ntr-o tainică, dar profană cină". Bănuiesc că sunteți un copil bun și vă veți maturiza la vremea potrivită, îngăduindu-vă, în marea libertate pe care Dumnezeu ne-o lasă spre încercare, să greșiți și să reveniți din greșală. Temele biblice, dacă vă preocupă de pe acum, aveți grijă să n-o faceți după ureche ci intrați cât mai adânc în textele cu pricina și veți avea revelația luminoasă a valorii Cuvântului și a supunerii tuturor cuvintelor noastre în atingere cu Adevărul despre care ați amintit în primul text din care am citat. Mi se pare corect să vă spun fără înconjur toate acestea, pentru că talentul pe care-l aveți vă obligă la control, la rigoare, la pregătire culturală vastă, pentru că textele dvs. de-acum și cele din viitor am credința că nu vor fi îngropate în uitare, nu vor fi acoperite cu țărână. Iată un *Fragment* aproape în întregime valabil: "Afară-i verde-nchis,/ miros de busuioc inmuiat în benzină/ și zgomot de elefanți ce visează.// Înăuntru apa s-a sinucis spânzurându-se de robinet". Interesant și acest *Poem*: "Mânânc lumina cu lingura/ și nu reușesc să mă satur;/ mânânc lumina ca pe supă de pui pregătită de bunica/ și simt că nu mi-e de ajuns./ Mă-ndop cu lumină;/ mi se prelinge pe bărbie, pe haine;/ o indes cu mâna pe gură./ pe ochi.// Mânânc lumina cu disperarea/ celui căruia îi e foame de întuneric". Am operat mici schimbări, pentru a medita dvs. la diferențe, la nuanțe. Mai sunt și alte poeme în care există lucruri frumoase dar în amestec cu patetisme copilărești, cu exagerări și lăbărtări ce vin, poate, din retorică specifică adolescentină. Sunteți un caz de urmărit în timp, în evoluție. (*Iulia Alexandru, Tg. Jiu*) ■

SCHIUZ MY – vorba românului emancipat – am o întrebare: fuga de la locul faptei înseamnă conștientă lașitate și lipsă de responsabilitate? (Voi reveni).

Fiindcă nu-mi dau seama, iar prietenul Haralampy vorbește singur în spatele blocului după ce-a aflat de la Jumalele Tv că, în sfârșit!, UDMR și PSD, re-înfrățindu-se, au încins un ceardas "Conciliant" în municipiul Arad, exact pe locul unde va fi amplasată statuia celor 13 generali maghiari. Ceardasul a fost urmat de câte o "Învârtită de pe Someș" cu final de "Periniță" în holul fiecărei nou-înființate facultăți cu limbă de predare maghiară. Cele două dansuri – prelucrări contemporane de folclor pe o temă mai veche, re-orchestrate – au fost starostite de dl Marko Bela, căruia îi aparține și coregrafia. În continuare a fost interpretat "Corul vânătorilor" (de voturi) din opera *Freischütz*, într-un aranjament muzical în transcripție modernă, adaptat actualei stagiuni politico-electorale. Compozitor și dirijorul corului fiind dl Adrian Năstase, care semnează și regia în colaborare cu dl Ion Iliescu.

Din nefericire, deși s-au făcut eforturi mari, televizarea în direct a spectacolului nu s-a putut efectua din cauza unui satelit de comunicații cu relele umezite de emoție, plus că imaginile prezentau imperfecțiuni și voalări care distorsionau atât de slut figurile protagoniștilor (ardelenește vorbind), încât,

cronica tv

Jocuri noi pe o temă veche

până la urmă, a fost televizată doar o sinteză aproape nesemnificativă... A intervenit chiar și Televiziunea budapestană Duna Tv, dar nu apărea decât o singură imagine mai clară reprezentându-l pe Mateiaș Gâscarul făcându-i complice cu ochiul lui Gheorghe Funar. Păcat! Despre știrea-sinteză pusă la dispoziția televiziunilor, prietenul Haralampy a comentat a doua zi exclamativ (dar despre ce nu comentează el?):

-Măi, frate! Parc-ar fi o reproducere cubisto-suprerealistă, executată de un plastician în stare de beție, după *Maja nuda* de Goya, corcică cu *Girafa în flăcări* de Dali, pregătindu-se să înfulece oarece din *Farfuria verde și sticla neagră* de Picasso... Oribilă arătare! De-o vi-sezi, mori în somn...

Mi-am dat seama imediat de efectele "ambroziei de... Bistrița" asupra psiho-logicii lui Haralampy, știind că tocmai se întorsese din zonă, așa că i-am zis:

-Du-te repede acasă! Vezi că te caută o doamnă în negru cu coasa pe umăr...

* * *

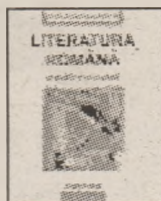
Comentariu-răspuns la întrebarea de la începutul acestui text:

Aflată în cantonament în sala de ședințe a Parlamentului cu ocazia investirii noului "Cabinet Năstase", Alianța PNL-PD, antrenată sârguincios pe arena "Moțiunea", la începutul votării a părăsit ședința sub forma unui cros televizat în direct de canalul Realitatea Tv (diletant, cu intreruperi sonore și cu imaginile lui Emil Boc și Paul Păcuraru mișcând mărunț din buze). Referitor la această fugă, forul internațional olimpic s-a sesizat din oficiu și, transmit vreo câțiva corespondenți de presă, studiaza introducerea unei noi discipline sportive la o ediție viitoare a Jocurilor Olimpice: fuga de răspundere.

Dumitru Hurubă

Editura AULA

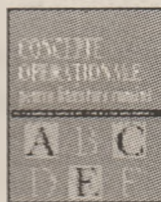
Garanția succesului la „Bacalaureatul din 2003”

Anton Nicolae

Literatura română pregătire completă

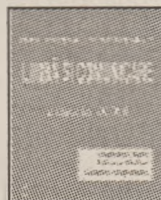
13/20 cm, 336 p. 99.000 lei

Naomi Ionică Zach

Concepte operaționale pentru literatura română

10/14 cm, 224 p. 49.000 lei

G. Angelescu, A. Bota, A. Bărbat

Limbă și comunicare (cu aplicații)

10/14 cm, 160 p. 45.000 lei

Cărțile pot fi comandate la:

Tel./Fax: 0268/31.86.47; 32.66.47; www.aula.ro

Editura AULA O.P. 11 C.P. 962 Brașov 500610

voci din public

Stimate domnule profesor,

Sunt doar o cititoare hiperfidelă a *României literare*. Recunosc, acest statut nu-mi dă libertatea – pe care, iată, singură mi-o iau – de a apela la Dumneavoastră cu o rugămintă care, sper, totuși, să nu treacă granițele buneii cuvințe. Aș dori, ca prin intermediul revistei pe care o conduceți, să-i transmit Domnului Dan Grigore, dintr-un Iași în care Domnia-Sa a concertat de-atâtea ori, gândul timid, e-adevărat, că nu e încă totul pierdut...

Despre ce e vorba?

Vineri, 13 februarie, seara... Transmisie în direct, pe canalul Radio România Cultural, a concertului Orchestrei Naționale Radio, solist Dan Grigore. Concertul nr. 4 de Beethoven. "Imn laic adus divinității, mirare continuă în fața minunilor naturii" cum îl descrie însuși genialul pianist într-un interviu luat înaintea transmisiei. Cum mi-au sunat aceste vorbe la sfârșitul unei audiții întreruptă de ceea ce Dumitru Avakian credea a fi fost un "accident de circulație pe traseul mării muzici", nu mă simt încă în stare să redau, pedezmeticită de-a binelea din socul unei întâmplări care vorbește, în fond, de distorsiuni grave, dramatice în starea de grație, de armonie a unei nații. Întâmplare rară, aproape unică. La teatru ar fi căzut cortina. Aici, solistul a părăsit scena, în plin concert, după câteva succinte și enervate nedumeriri: "...e sală de concert, sau cinematograf de cartier?!... nu-i de ajuns că pianul ăsta e stricat?!...". Vraja s-a risipit făcând loc, după o firească stupeare, unei revolte neputincioase, unei indignări fără margini. Am ajuns s-o trăim și pe asta. Nici în sala de concert nu mai suntem în siguranță, apărați de urâtenia care ne înconjoară? Cine ar fi crezut? (Celor în mintea cărora murmură gândul că în săli de spectacole s-au petrecut lucruri infinite mai grave, le voi răspunde că e vorba de altă poveste, din păcate, adevărată.) Aud în timpul nefericitului "interludiu", când acordeurul era deja pe podium iar micul spectator care ar fi trebuit să asiste mai întâi la concert-lectie (dar așa suntem noi, ardem etapele) scos, probabil, rapid din sală, aud comentarii, de la microfonul postului de radio, nu de-aiurea, despre știuta exigență a lui Dan Grigore. Numi sună tocmai bine. Ce ar fi trebuit să facă, să cânte mai departe? Ne e chiar atât de străină și de neatins normalitatea? Suntem drastic-exigenți dacă nu asi-

milăm deviza "merge și așa"?

Dintr-o vreme pe care doar mi-am imaginat-o revolută mă ajunge versul ludic al unui poet ce nu mai este: "Sala tremură de frig/ Dan Grigore cântă Grieg". Respectul pentru artă era încă intact. Respectul publicului. Azi, unde suntem? Căci, trebuie să recunoaștem, "incidentul" de proporții nepermise pentru cei care-l înțeleg e departe, mult prea departe de "tusea repede înabușită, foarte slabă dar perceptibilă" a acelor spectatori stingheriți până la umilire că tulbură un moment sublim, despre care scria Geo Bogza într-o tabletă. "Accidentul" de vineri seară e și el o mărturie asupra condiției umane. Dar ce mărturisește?

Pentru tot ce mărturisește el mă simt datoare, dincolo de orice patetisme, să-i cer iertare Maestrului Dan Grigore. Sunt mulți, nici nu știți cât de mulți cei care mi se alătură. De aceea cred că nu e chiar totul pierdut.

Încredințată, Domnule Profesor Nicolae Manolescu, de faptul că înțelegeți nevoia ieșirii dintr-o tăcere admirativă ce nu mai poate fi, ea singură, ocrotitoare, vă mulțumesc pentru tot ceea ce faceți împreună cu întreaga redacție, asigurându-vă de o fidelitate a lecturii ce nu e rodul, cu siguranță, se vede cu ochiul liber, al lipsei de alternativă.

Alexandra Hasan
Iași, 14 februarie 2004

*
*
*

Stimate domnule Manolescu,

Mă adresez pertinentului critic, care sunteți, cu o întrebare. Oare critica literară românească n-ar trebui să intre într-o nouă zodie, să se așeze sub un alt semn?

Vechiul indemn al lui M. Kogălniceanu "Vom critica cartea, iar nu persoana" pare să-și fi pierdut consistența. Critica actuală începe să semene tot mai mult cu bârfa de cartier. Ca să parafrazez o formulă en-vogue, "critica de critică" este o ipostază palidă a demersului critic real și ia diferite forme. De la critica practică în licee, la orele de literatură - de tip second-hand - când informațiile nu provin din surse originale, ci sunt povestite și răstălmăcite de cărțile de comentarii (metodă întru totul nerecomandată care a dus la scăderea prestigiului actului critic) la articolele de prin diverse reviste literare care înjură în stânga și-n dreapta sau la volumele unor exegeți remar-

cabili în care nu sunt iertate antipațiile către un confrate sau altul – senzația care te urmărește este una și aceeași: critica de mahala primează.

Exegeții ajung, în ultimă instanță, încomorăți – primul este atacat de un al doilea care se consideră mai isteț, dar citești, într-o altă revistă, cum un al treilea, înveninat, demolează pas cu pas argumentele celui de-al doilea, făcându-l ridicol. De cele mai multe ori argumentele pentru infirmarea unei teorii sau a alteia sunt neconvingătoare, dar se pare că exegetul de astăzi suferă, întâi de toate, de suficiență de sine. A devenit un fel de modă a contesta de dragul contestării, a dărâma fără a mai pune nimic în loc.

Nu alta a fost soarta studiului apărut în 2002 și realizat de Gelu Negrea, *Anti-Caragiale*, nu alta a fost soarta interesantului articol al aceluiași Gelu Negrea, publicat în "România literară" nr. 6/2004, *Anghelache și dublul său*. Propunând o receptare a unui alt Caragiale, critica noastră învechită, cu prejudecăți, a reacționat, în mod vădit, ca în fața unei lumi necunoscute. Studiile lui Gelu Negrea au oricum meritul de a nu te lăsa indiferent. Viziunea oferită de exeget asupra personajelor caragieliene este credibilă și susținută de o argumentație solidă. Ideea unor personaje care, fără discuție, își au latura sublimă întrucât scapă de sub controlul creatorului lor, ca orice personaje excepționale, vor impune de acum încolo o altă viziune critică și, de ce nu, regi-zorală, după cum speră și Gelu Negrea. Critica ar trebui așadar să nu se piardă în antipații meschine; să se promoveze o critică subtilă, fină, fără atacuri degradante, care să aibă în centru cartea și numai cartea. O critică care se respectă ia în seamă toate părerile și nu nesocotește nimic, dat fiind că se vrea o critică obiectivă. Dar, cu eleganță, nu se referă decât la exegezele care-i vin în sprijin. O critică care și-ar redobândi respectul de sine ar schimba poate și statutul criticului.

Cu stimă,
Mirela Gioran

N.r. Nu înțelegem prea bine tonul dv. alarmat. Oare să nu existe și altă critică decât aceea la care vă referiți în primele trei aliniate? În ce-l privește pe dl Gelu Negrea, noi sintem cei care l-au publicat. Am consacrat cărții sale un editorial. Ce să fi făcut mai mult? (N. M.)

la microscop

de Cristian Teodorescu

În trecutul lui Bivolaru

A FI DUSĂ pînă la capăt ancheta împotriva grupării conduse de Gregorian Bivolaru? Dacă ne luăm după amploarea operației, probabil că da. Însă dacă ne reamintim de anchetele mai mici deschise împotriva aceleiași grupări, în urma unor plîngeri cutremurătoare, fără ca yoghinul integrării în absolut să pătească nimic, e posibil ca Grig Bivolaru să scape din nou. Potrivit unor surse, numărul adeptilor Mișcării de Integrare Spirituală în Absolut conduse de Bivolaru ar depăși 70.000 de suflete. Alte surse creditează Mișcarea cu 30.000 de membri. Există însă și observatori care afirmă că acest guru de Dimbovița n-ar avea decît vreo 5.000 de discipoli.

Presă a avertizat opinia publică asupra activităților știute și mai puțin știute ale lui Gregorian Bivolaru, ca mentor spiritual, încă de pe vremea cînd mișcarea inițiată de el (MISA) n-avea decît vreo cîteva sute de membri. Pe atunci yoghinul se mulțumea să amenințe publicațiile care dezvăluiau cu ce se ocupă el, că le va face să dispară cu ajutorul puterilor sale paranormale. După care, nestingherite de oamenii legii, Bivolaru a întrebunțat și calea neparanormală a proceselor împotriva ziarelor și ziariștilor care îl deranjau. Acesta e motivul pentru care mass media uită de îndeletnicirile lui. Dacă tu, ziar, spui una, citînd plîngeri, iar ancheta e înmormîntată de oamenii legii, reiese că tu te-ai luat după niște răuvoitori care se leagă din invidie și din neînțelegere a absolutului propovăduit de Grig, de inocența lui grupare.

Ceva mă face să cred că nici această ultimă anchetă nu e provocată de activitățile propriu-zise ale sectei (?) lui Bivolaru. Mai degrabă cred că forța crescîndă a acestei grupări a pus autoritățile pe gînduri. Asta dacă nu cumva experți din străinătate au atras atenția autorităților române

asupra așa-numitului potențial de risc la adresa stabilității statului pe care l-ar putea avea MISA lui Bivolaru.

Cîtă vreme părinți disperati de ceea ce au ajuns copiii lor după ce au intrat în gruparea lui Bivolaru au depus plîngeri pe unde s-au priceput mai bine, asta n-a impresionat decît presa. Dar chiar și atunci cînd presa însăși a produs dovezi despre ceea ce se întîmpla în sînul mișcării lui Bivolaru, aceste dovezi n-au fost luate în seamă. Ba chiar, potrivit unui cotidian de mare tiraj, *Adevărul*, „Ani de zile. Activitatea sectei lui Bivolaru – protejată de judecători, polițiști și ofițeri din serviciile secrete”. Potrivit aceluiași ziar aflăm că mișcarea lui Bivolaru n-a fost luată la cercetări din cauză că în rîndurile ei se află copii de judecători de la Curtea de Apel București, polițiști și chiar cadre din serviciile de informații. Adică facem ce facem și tot la corupție ne întorcem.

Mai bine mai tîrziu decît niciodată, am putea spune. Dar de ce atît de tîrziu? De ce au fost mușamalizate anchetele anterioare? De ce și cu sprijinul lui Gregorian Bivolaru a putut hărțui liniștit presa cu procese, reușind periodic să-i facă pe ziariști să bată în retragere?

Ce se întîmpla cu cei care i-au dat nas, într-un fel sau altul, acestui ins care azi e acuzat că ar fi patronat trafic de droguri și prostituție? Și, se pare, aceste acuzații sunt doar primele dintr-o serie mai lungă. Vorba e ca ancheta să-și urmeze cursul.

În 2002, dacă vă amintiți, autoritățile au mai pornit o investigație asupra grupării lui Bivolaru. Și atunci, se părea, existau suficiente dovezi pentru a-l aduce pe Grig în fața legii. Îmi amintesc că am scris atunci, într-un *microscop*, că mișcarea condusă de acest personaj va fi obligată să intre definitiv în repaus. Atunci nu s-a întîmplat nimic. Adică meci cîștigat de Bivolaru. Ne garantează azi cineva că uriașa anchetă începută împotriva lui nu va avea același rezultat? ■

Ciini pentru export

CÎN *FAMILIA* orădeană din ianuarie, dl Mircea Morariu scrie o recenzie despre cele trei volume din *Jurnalul* d-nei Monica Lovinescu de la Humanitas. Sigur că le-am citit cu toții (volumul al III-lea a primit Premiul pentru Cartea Anului pe 2003 al *României literare*) și că notele autoarei ne erau cunoscute. Dar, așa cum spicuieste recenzentul anumite pasaje, ne devine evident un lucru peste care am trecut prea ușor la lectura volumelor. Se știe că d-na Lovinescu, prezentă emblematică din 1962 în 1992 la Radio Europa Liberă (dl Morariu scrie recenzia, coincidență!, exact în zilele în care se anunță încetarea funcționării postului de radio), a fost o țintă permanentă a regimului comunist. A fost bătută, în fața casei, de indivizi puși la cale de Securitate, din ordinul lui Ceaușescu. Responsabilii de ieri cu Europa Liberă și cu acțiunile de peste hotare ale Securității trăiesc, bine-merci, apărați de o imunitate de care d-na Lovinescu n-a beneficiat niciodată. Postului de radio i s-au recunoscut oficial meritele în lupta anti-comunistă și unii dintre redactorii lui, aceia încă în funcție acum doi ani, au fost decorați de către președintele Iliescu, într-o festivitate de la Palatul Cotroceni. Acest gest n-a avut nici o urmă în privința tragerii la răspundere a celor care au ordonat asasinarea (din fericire, eșuată) a d-nei Lovinescu ori linșajul ei moral. Și nu e vorba numai de foștii ofițeri de Securitate. E vorba de oameni (scriitori!) care au atacat-o în mod necinstit și mincinos pe d-na Lovinescu în articole pe cit de faimoase, pe atit de odioase, gazduite de oficine ale instituției de represiune din regimul Ceaușescu precum *Flacăra* ori *Săptămîna*. Unul dintre cei care au împroșcat-o cu noroi pe d-na Lovinescu este chiar Adrian Păunescu, redactorul șef al *Flacării*, astăzi senator PSD, fost senator PSM și, bag mîna în foc, viitor senator PRM. Altul, dl Paul Everac, a fost al treilea director general al Televiziunii Române de după Revoluție. Ca răsplată pentru pamfletul *Baba la uluci*, publicat tot în *Flacăra*. Revista în care dl Dinu Săraaru (cine altul decît actualul director general al Teatrului Național din București?) a publicat un interviu pe de-a-ntregul fals cu mama d-lui Virgil Ierunca (și el *bête noire* a regimului), Maria Untăru. E bizar (sau nu e?) că toți acești indivizi au profitat din plin de revoluția anticomu-

revista revistelor

nistă ca să ajungă în funcții și la onoruri pe care nici că le visau, oricît l-ar fi slujit, în regimul lui Ceaușescu. Căile istoriei sînt citeodată la fel de misterioase ca ale lui Dumnezeu. ● *ARCA* (nr. 1-2-3 din 2004) vine cu mai multe lucruri demne de atenție. Spicuiim: un lung studiu al d-lui Iulian Negrilă despre *Ioan Slavici - jurnalist* (ce e drept, în pofida titlului, în studiu e vorba mai mult despre memorialist și nuvelist decît despre autorul acelor articole politice care i-au scandalizat, între alții, pe Goga și Calinescu, și care ar trebui astăzi "revizuite" dintr-o perspectivă mai tolerantă), un interviu cu dl Mircea Mihaies și citeva remarcabile poeme ale d-lui Ioan Moldovan, redactorul șef al *Familiei* orădene. Dintre aceste poeme, unul evocă liric o călătorie a poetului, într-o Dacie, cu dl Manolescu (Nicolae?), din care pasagerii coboară precipitat din pricina unui tai-fun. Cronicarul l-a întrebat pe dl Manolescu dacă există în ficțiunea lirică a d-lui Moldovan vreo sămîntă de adevăr. Da, a răspuns dl Manolescu, acum vreo zece ani, venind de la Timișoara prin Lugoj la Deva (zona Aradului unde apare *Arca*), a văzut un turbion smulgînd cazanele de la o fabrică și rostogolind asfaltul de pe străzile din Subcetate Deva. Doar că nu-și amintea că în mașină să fi fost și poetul Moldovan. ● "Candidatul PNTJ la primăria Iași s-a gîndit să se laude că el o să mărească bugetul local, exportînd, cu 20 euro bucata, ciini vagabonzi unor popoare care au nevoie de așa

ceva. Dom'le, bună idee, dar măcar covrigii din coadă să-i păstreze în țară ca să aibă ce da poporului în caz că, prin absurd, iese primar" (*ACADEMIA CATAVENCU*, 9-15 martie).

Pupat Ceaușescu, în presă

CUM se simte că am intrat într-un an electoral! Ziarele cotidiene încep să nu mai aibă loc pe pagina întâi pentru toate dezvaluirile și anchetele pe care le publică. *ZIUA* publică în exclusivitate o anchetă incendiară intitulată: *Incest și șantaj la procuror*. Din lunga serie a subtitlurilor reținem doar citeva: *Șeful PNA Bihor a devenit o marionetă în mîinile organizației județene a PSD* ● Procurorul Ioan Moldovan reacționează la comandă politică, pentru că poate fi șantajat foarte ușor ● *Ziua* deține o înregistrare audio care demonstrează că Moldovan se face vinovat de incest ● Declarațiile aparțin fostului șef al Serviciului de Reanimare din cadrul Spitalului Zalău, Viorel Chifu ● Acesta a tratat-o pe fiica procurorului în urma a două tentative de sinucidere ● Potrivit medicului, fata ar fi rămas însărcinată cu propriul tată". Cronicarul nu vrea să minimalizeze o anchetă, dar dacă singura mărturie pe care se bizuie ea, aceea a fostului șef al serviciului de reanimare al Spitalului din Zalău, e o acuzație fără acoperire ● În același număr al ziarului citat, sub titlul „Catedrala vrajbei”, Sorin Roș-

ca Stănescu se întreabă ce ar fi costat dacă problema amplasării catedralei metropolitane din București ar fi făcut obiectul unui referendum sau cel puțin al unui sondaj de opinie. „O nimica toată față de cît cheltuie partidele pe sondaje politice în acest an electoral. Dar nu s-a dorit acest lucru.” Foarte interesant scenariul produs de Sorin Roșca Stănescu. Că PSD, care susține amplasarea Catedralei Mîntuirii Neamului în Parcul Carol, ar face asta deoarece ar ști că nu-l poate învinge pe Traian Băsescu în București. Actualul primar al Capitalei e împotriva acestui proiect, după cum se știe. În schimb, pentru alegătorii din țară amplasarea Catedralei ar fi indiferentă, astfel că țara ar susține dorința Sfîntului Sinod ca acest edificiu să fie ridicat în Parcul Carol. În termeni electorali, e de părere Sorin Roșca Stănescu, partidul de guvernămînt își planifică o pierdere în București în numele unui beneficiu la nivelul întregii țări în care contează mai mult ridicarea Catedralei decît locul unde aceasta se va afla. ● Din *ADEVĂRUL* aflăm următoarele: „Pe motiv că pietruiesc un drum / Marian Opreșan și Prunache, afaceristul său de partid, au îngropat în mocirlă 4,6 miliarde de lei”. Marian Opreșan și-a făcut mîna și îngropînd în nisip gazonul pe care trebuia să-l planteze pe Stadionul Național înaintea meciului cu Danemarca, așa că ce mai contează un amărît de drum comunal? ● *EVENIMENTUL ZILEI* dă publicității articole semnate, separat sau în colaborare, de cîțiva

dintre puternicii zilei de azi pentru glorificarea puterii absolute de pînă în decembrie '89 a lui Ceaușescu. La categoria miniștri îi descoperim pe Adrian Năstase, pe Hildegarde Puwak, pe Ioan Mircea Pașcu, ca și pe noul cooptat în guvern Ioan Talpeș. Nu lipsesc de aici nici actualul președinte al României, guvernatorul Băncii Naționale, Mircea Hamza, șeful Biroului de presă al Senatului, Eugen Dijmărescu, Alin Teodorescu, actualul liberal Teodor Meleşcanu etc. Pe această temă Cornel Nistorescu își intitulează comentariul zilei *Atleții comunistului*: „Structurile de putere ale societății totalitare au devenit pepinieră pentru vedetele politice ale României democratice. Aceleași personaje care proslăveau comunismul și pe conducătorul iubit sunt acum mari fani ai democrației. Cu o singură condiție: să ocupe aceeași poziție avantajoasă în aparatul de stat! (...) O călătorie în timp ne arată ce prefaceri spectaculoase s-au produs nu doar în statutul material al unor corifei ai comunismului. Dar și în cel intelectual! Atleții comunismului au devenit campionii democrației.” Noi să fim sănătoși, că pînă mai deunăzi singurii atleți-cunoscuți ai comunismului erau unii dintre scriitorii, ca și cum regimul Ceaușescu pe sprijinul lor și-ar fi ridicat puterea.

Cronicar

Pentru cititorii din străinătate

Puteți face abonamente direct la redacție, la tarifele de 104 \$ S.U.A. pe an pentru țările europene și 130 \$ S.U.A. pe an pentru țările extra-europene. Plata se poate face prin cecuri la dispoziția Fundației „România literară” pe adresa Fundația „România literară”, București, of. poștal 33, C.P. 50, cod poștal 71341, România sau prin dispoziția de plată a sumei în contul nr. SV11989444450 (USD) și SV11920914450 (EUR) deschis la Banca Română pentru Dezvoltare - Groupe Société Générale, Sucursala Aviației, București, caz în care vă rugăm să ne trimiteți pe adresa redacției, în plic, o copie după dispoziția de plată și adresa dvs. completă. În sumă sînt incluse toate cheltuielile poștale și de expediere. Se pot încheia și abonamente pe un trimestru sau un semestru, pentru o sumă proporțională.